

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAMİ BİLİMLER (KELAM)
ANABİLİM DALI

KUR'AN-I KERİM'DE RİSALET KAVRAMI

Yüksek Lisans Tezi

Kazım Karaağaç

Ankara-2006

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAMİ BİLİMLER (KELAM)
ANABİLİM DALI

KUR'AN-I KERİM'DE RİSALET KAVRAMI

Yüksek Lisans Tezi

Kazım Karaağaç

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ahmet Akbulut

Ankara-2006

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAMİ BİLİMLER (KELAM)
ANABİLİM DALI

KUR'AN-I KERİM'DE RİSALET KAVRAMI

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı :

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi

İÇİNDEKİLER

	<i>Sayfa No</i>
KISALTMALAR	III
ÖNSÖZ	IV
GİRİŞ	VI

BİRİNCİ BÖLÜM

RİSALETİN NELİĞİ

A-Risalet Nedir?	9
1-Vahyin Anlamı	17
2-Vahyin Çeşitleri	22
C-Risalet Sünnet İlişkisi	24
1-Sünnet Nedir?	24
2-Sünnetin İşlevi	27
D-Risalet Mucize İlişkisi	32
1-Mucizenin Tanımı	32
2-Mucizenin Nitelikleri	35
3-Mucize Keramet İlişkisi	39
E- Elçi Kimlerden Olur?	41
1-Melekler	43
2-İnsanlar	45
F-Risaletin Vehbiliği	47

İKİNCİ BÖLÜM

RİSALETİN İŞLEVİ

A-Risaletin İmkanı	49
B-Risalete Olan İhtiyaç	52
C-Risaletin Evrenselliği	57
E-Risaletin İnsana Sağladıkları	64
1-Zaman Kazandırmak	64
2-İnsana Faydalı Olmak	65
F-Resullerin Sıfatları	67
1-Sıdk	67
2-Emanet	68
3-Tebliğ	70
4-İsmet	73
5-Fetanet	75
G-Resullerin Getirdiği Mesajların Ortak Özellikleri	77
1-Allah'a Davet	77
2-Karşılıksız Tebliğ	78
H-Risalet Gayb İlişkisi	86
SONUÇ	90
KAYNAKÇA	92

KISALTMALAR

- AÜİF : Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
a.g.e. : Adı geçen eser
a.mlf. : Aynı müellif
a.y : Aynı yer
bkz. : Bakınız
b. : Bin, ibn
c.c : Celle Celalüh
çev. : Çeviren
DİB : Diyanet İşleri Başkanlığı
Hz. : Hazreti
Nşr. : Neşreden
Ö. : Ölümü
r.a : Radıyallahu anh
s.a.v. : Sallallahu Aleyhi Vesellem
s. : Sayfa
sy. : Sayı
Tah. : Tahkik
Trsz. : Tarihsiz
TDT : Türk Dil Kurumu
TTK : Türk Tarih Kurumu
vd. : Ve diğerleri
vr. : Varak
ys. : Yersiz

ÖNSÖZ

Tevhid, risalet ve ahiret olarak üç noktada özetlenen iman esaslarının ikinci sırasını peygamberlere iman teşkil etmektedir. Allah'ın varlığından ziyade özellikle, peygamberlerin insanlara ulaştırdığı ilahi mesajları tartışılmaktadır.

İslam'da asla kutsallaştırma diye bir şey olmadığı halde bu kavrama yapılan vurgunun zamanla dinin yerine geçtiğini görürüz. Mesela İlahi Kelama kutsal dendiğinde, artık ötede durması gereken, dokunulmaz ve bizimle değil sadece 'kutsal' ile ilgisi olan şeyler anlaşılmaktadır. Aynı durum peygamberler için de söz konusudur.

İnsanlar, akıllarıyla kainatta cereyan eden olaylara bakıp, bir yaratıcı anlayışına sahip olsalar bile, yaradılışlarındaki gaye ve hikmeti, nereden gelip nereye gideceklerini, ölümden sonra bir hayatın varolup olmayacağını ancak peygamberlerle bilebilirler. Peygamberlik, ilahi vahye dayanan tarihi bir olgudur. Bu nedenle Kelam İlmi'nin önemli konularından biri de risalet meselesidir.

Hz. Peygamber döneminde dini meselelerde her hangi bir karışıklığın olması söz konusu değildir. Çünkü peygamber henüz hayatta ve Allah ile sürekli irtibat halindedir. Peygamberden sonraki dönemlerde ise bir karmaşa ortaya çıkmıştır. Bu karışıklığın çıkış nedeni kanaatimce peygamberlik olgusunun iyi anlaşılmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle "*Kur'an-ı Kerim'de Risalet Kavramı*" adlı konuyu seçtim. Çünkü İslam, Allah'ın insanlara hakikatleri öğretmek, dünya ve ahirette mutlu olma yollarını göstermek amacıyla gönderdiği dinlerin sonuncusudur. İnsanları mutluluğa ulaştıracak olan bu dinin yegane kaynağı ise şüphesiz Kur'an-ı Kerim'dir. Ancak bu yüce kitabı anlayabilmek için, genelde bütün peygamberleri özelde ise onu bize tebliğ eden Hz. Peygamberi çok iyi tanımak gerekmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de Risalet Kavramı adını taşıyan çalışmamızı iki bölümden oluşturduk. Birinci bölümde Risaletin Neliği ana başlığı adı altında Risalet

kavramının sözlük ve terim anlamlarını vermeye çalıştık. Daha sonra resul ve nebi kavramları arasındaki ilişkiyi ortaya koyma çabası içinde olduk.

Risalet kavramıyla doğrudan ilişkili olan vahiy, sünnet ve mucize kavramlarını araştırdık. Risalet konusunda Kur'an'ın ne söylediğine bakmaya çalıştık.

İkinci bölümde ise “Risaletin İşlevi” başlığı adı altında “Risaletin imkanı, peygamberliğe ihtiyaç var mı?” sorusuna cevap aradık. Peygamberliğin imkanını ortaya koyduktan sonra, onun nasıl elde edilebileceğini sorguladık.

Çalışmalarım sırasında yardımını hiç esirgemeyen, sürekli olarak ilme teşvik eden ve her zaman öğrencisinin yanında olan çok değerli hocam Prof. Dr. Ahmet AKBULUT' a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Beni bu çalışmaya yönlendiren kadim dostum Mehmet Emin FİDAN' a , aynı okulda görev yapmaktan mutluluk duyduğum nadir insanlardan olan, onca yazılılar arasında tezimi okuma zahmetinde bulunan değerli meslektaşım Dr. Süleyman TUĞRAL' a, kaynakların fotokopilerinde büyük emeği geçen değerli kardeşim Ayhan BAŞTÜRK'e teşekkürü bir borç bilirim.

GİRİŞ

- **Vahiy ve Sünnet, Elçi ve Vekil**

Din deyince insanın aklına Allah ve peygamber gelmektedir. Peygamber, Allah ile insan arasında elçidir. İptidai dinlerde arada vasıta olan bu insanlara kahin, sihirbaz vs. adlar verilirdi. Ancak ilahi dinlerde de peygamber vardır. Fakat bu peygamberi Allah kendisi seçmektedir. Allah'ın bu tercihi konusunda ne seçilecek kişinin, ne de toplumun bir etkisi söz konusudur.¹ *“Onlara bir ayet geldiğinde, Allah'ın elçilerine verilenin benzeri bize de verilmedikçe kesinlikle inanmayız, dediler. Allah, peygamberliğini kime vereceğini daha iyi bilir. Suç işleyenlere, yapmakta oldukları hilelere karşılık Allah tarafından aşağılık ve çetin bir azap erişecektir.”*²

Nübüvvetin bir kimseye verilmesinde şahsi nüfuz ve servetin hiçbir rolünün olamayacağı hususu Kur'an-ı Kerim'de açıkça belirtilmektedir. *“Ve dediler ki; Bu Kur'an iki şehirden bir büyük adama indirilse olmaz mıydı? Rabbinin rahmetini onlar mı paylaşıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık.”*³

Kelam ilminin önemli konulardan biri de risalet meselesidir. Kur'an peygamberlik kurumu ve bu kurumun üyeleri olan peygamberlerin statüleri hususunda yeni bir anlayış getirmiş ve geçmiş peygamberleri de bu esasa göre

¹ Atay, Hüseyin, *İslam'ın İnanç Esasları*, AÜİFY, Ankara 1992, s. 174. Ayrıca bkz.: Bakara 2/105; Âl-i İmran 3/33, 34, 73, 179; En'am 6/84-87,124; Araf 7/144; Yusuf 12/6; Nahl 16/2, 121; Meryem 19/49; Ta-Ha 20/13, 122; Hacc 22/75; Şuara 26/21; Neml 27/59; Sad 38/47; Mümin 40/15; Kalem 68/50.

² En'am 6/124; Ayrıca bkz.: Bakara 2/105; Âl-i İmran 3/33, 34, 73, 179; En'am 6/84-87; Araf 7/144; Yusuf 12/6; Nahl 16/2, 121; Meryem 19/49; Ta-Ha 20/13, 122; Hacc 22/75; Şuara 26/21; Neml 27/59; Sad 38/47; Mümin 40/15; Zuhuf, 43/31, 32; Kalem 68/50.

³ Zuhuf, 43/31, 32.

değerlendirmiştir. Peygamberin peygamberlik vasfı ile insanlık vasfını açık bir şekilde ortaya koymuştur.⁴

Peygamberlik, vahye dayanan sosyal bir olgudur ve Allah'ın tarihe müdahalesidir. Vahiy ise peygamberliğe teolojik, tarihi, sosyal ve psikolojik anlam ve sorumluluk yükleyen bir şeydir. Bu bakımdan ilahi vahiy, peygamberi diğer insanlardan farklı kılan bir olgudur. Aksi takdirde, peygamber sosyal hayatta ve toplumun gözünde peygamber değil bir kral, devlet adamı, filozof, ileri gelen bir kimse, şair, meczup veya bir kahin olarak yerini almış olurdu.⁵

Müslümanlar da peygamberlerini insanüstü olarak görmüşler, kendileri gibi beşer olanları değil, kendileri gibi olmayanların peygamber olabileceğini fiili olarak benimsemişlerdir. Bunun neticesi ise peygamberlerin zatlarının öne çıkarılması olmuştur.⁶

Peygamberler, her şeyden önce Allah'ın elçisidirler. Bu husus, Kur'an'da açıkça belirtilmiştir. *“Seni bütün insanlığa bir elçi olarak gönderdik; ve hiç kimse buna Allah'ın şahitliği gibi şahitlik yapamaz”*.⁷ Peygamberlere nebi de denmektedir. Resul ile Nebi arasında fark olmadığını ileri sürenler olduğu gibi, resulün nebiden daha özel ve mertebeye de daha üstün olduğunu belirtenler bulunmaktadır.⁸

Nebi, Allah'tan haber veren , resul de Allah'ın elçisi anlamına geldiğinden, neticede her iki kavram aynı şeyi ifade etmektedir. Bu nedenle, söz konusu kavramların eşanlamı olduğu yolundaki görüşün daha tutarlı olduğu kabul edilmektedir.⁹

⁴ Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, Birleşik Dağıtım, Ankara 1992, Önsöz.

⁵ Okumuş, Bünyamin, *İbn-i Teymiyye' nin Peygamberlik Anlayışı*, Ankara 2004, Basılmamış Doktora Tezi, s. 5.

⁶ Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, Önsöz. Ayrıca bkz.: Hatiboğlu, Mehmed, Said, *Müslüman Kültürü Üzerine*, Kitabiyat, Ankara 2004, s. 145 vd.; Görmez, Mehmet, *Sünnet ve Hadisin Anlaşılması ve Yorumlanmasında Metodoloji Sorunu*, TDVY, Ankara 1997, s. 215-217. Bu eser daha sonraki dipnotlarda *“Metodoloji Sorunu”* olarak verilecektir.

⁷ Nisa 4/79.

⁸ Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi*, s. 57.

⁹ Akbulut, Ahmet, *a.g.e.*, s. 59.

Kur'an, elçinin görevinin ne olduğunu belirtmekle kalmamış, hiç şüpheye yer bırakmayacak şekilde ne olmadığını da açıklamıştır.¹⁰

*“Başüstüne’ derler, ama yanından ayrılınca onlardan bir kısmı, senin dediğinden başkasını gizlice kurar. Allah da onların gizlice kurduklarını yazar. Sen onlara aldırma ve Allah'a dayan; sana vekil olarak Allah yeter”.*¹¹

Kur'an-ı Kerim peygamberlerin görevlerinin sadece elçilik olduğunu, gönderildiği topluluklara vekil olamayacaklarını açıkça beyan etmektedir. *“Kur'an hak olduğu hâlde kavmin onu yalanladı. De ki: Ben size vekil değilim”.*¹²

Yukarıdaki ayetlerden de anlaşılacağı gibi, peygamber ne vekil ne de bekçidir. O, Allah'ın mesajını insanlara ileten bir elçidir. Peygamberin söz konusu mesaja herhangi bir ilave yapmaya da yetkisi yoktur.¹³ *“Kur'an, alemlerin Rabbinden indirilmedir. Eğer Muhammed, Bize karşı ona bazı sözler katmış olsaydı, Biz onu kuvvetle yakalardık, sonra onun şah damarını koparırdık. Hiçbiriniz de onu koruyamazdınız”.*¹⁴

¹⁰ Akbulut, Ahmet, *a.g.e.*, s. 61.

¹¹ Nisa 4/81,109,132.

¹² En'am 6/66, 102, 107. Ayrıca bkz: Yunus 10/108; İsrâ 17/54; Zümer 39/41; Şura 42/6.

¹³ Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi*, s. 61-62.

¹⁴ Hakka 69/43-47. Ayrıca bkz.: Yunus 10/15; Zümer 39/11-14; Şura 42/24; Ahkaf 46/8-9.

BİRİNCİ BÖLÜM

RİSALETİN NELİĞİ

A-Risalet Nedir?

Resul “رسول”, Rislin “رسل” kelimesinden gelmekte olup güzellik kolaylık ve yumuşaklık anlamlarını içermektedir. “Nagatün risletün” “ناقة رسلة” yürüyüşü kolay olan deve anlamına gelmektedir.

Ayrıca güzel söz anlamına da gelir. Bazen taşınan söz için, bazen de sözü taşıyan için kullanılır.

Şair bu konuda şöyle der: “الا ابلغ ابا حفص رسولا ” “Sözü Ebu Hafsa ulaştır”.

Resul kelimesi risaleti taşıyan için söylendiği gibi, tekil ve çoğul olarak da kullanılır.¹⁵

“Resul” kelimesinden türetilen “resele” “رسل” fiili “saçın uzaması ve hayvanın yavaş yürümesi” anlamına geldiği gibi, tef’il kalıbına girdiğinde “acele etmeden okumak veya konuşmak”, if’al kalıbında kullanıldığında ise “bir şeyi bırakmak, salıvermek, göndermek” gibi anlamlar ifade etmektedir. “Resul” ise ism-i mef’ul anlamında, “kendisine belli bir görev verilerek bir yere gönderilen elçi” anlamına gelmektedir. Çoğulu “rusul” “رسل” dür.¹⁶ “Risalet” “رسالة” kelimesi de “gönderilen mesaj, peygamberlik görevi” anlamına gelir.¹⁷

“Nebi” haber getiren kişi anlamında olup, Allah Teâlâ'nın kullarına emir ve yasaklarını bildirmek ve onlara hakkı, doğruyu ve yanlışı açıklamak üzere seçip

¹⁵ Rağıb el-İsfahani, Hüseyin b.Muhammed, *el-Müfredat fi Garibi'l- Kur'an*, 1404, Yersiz, “rsl” md.

¹⁶ İbn Manzur, Muhammed b. Mukerrem, *Lisanu'l-Arab*, Beyrut, Trsz., “rsl” md.

¹⁷ İbn Manzur, *a.g.e.*, “rsl” md.

görevlendirdiği elçi demektir.¹⁸ Kur'an-ı Kerim' de; “nebi” veya “enbiya”, bazen de “resul” veya “rusul” diye geçer.¹⁹

*“Hiçbir peygamber emanete hıyanet etmez. Kim emanete hıyanet ederse, kıyamet günü, hainlik ettiği şeyin günahı boynuna asılı olarak gelir. Sonra herkese kazandığı tastamam verilir.”*²⁰

*“Bir zamanlar Musa, kavmine şöyle demişti: Ey kavmim! Allah'ın size verdiği nimetini hatırlayın; zira O, içinizden peygamberler çıkardı ve sizi hükümdarlar kıldı. Alemlerde hiçbir kimseye vermediğini size verdi.”*²¹ Bu ayette de “peygamberler” kavramına karşılık olarak “enbiya” kelimesi kullanılmıştır.

*“Peygamber, Rabbi tarafından kendisine indirilene iman etti, müminler de iman ettiler. Her biri Allah a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine iman ettiler. "Allah'ın peygamberlerinden hiçbiri arasında ayırım yapmayız. İşittik, itaat ettik. Ey Rabbimiz, affına sığındık! Dönüş sanadır" dediler.”*²²

*“Biz Nuh'a ve ondan sonraki peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik..”*²³

“Nebi”, Arapça bir kelime olup, “nebe” kökünden türetilmiştir. Muhbir, yani “haber verici” anlamına gelir. Ancak nebe, herhangi bir haber değil; bize bildirilen fevkâlade değerde, çok önemli bir haber demektir. “Nebe”, yalnız, doğruluğunda hiç şüphe olmayan bir haber için kullanılabilir.²⁴ Nebi'in mânası, Allah'ın, seçtiği kullarına İlahi mesajının, vahiy yoluyla ulaşmasıdır. Kelime, Allah ile peygamberi arasındaki alâkayı, yani vahiy ve haber vermeyi açıklıyor.²⁵

¹⁸ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, “rsl” ve “nebi” md. Ayrıca bkz., Rağıb el-İsfahani, *el-Müfredat*, “nebi” md; Mütercim Asım Efendi, *Kamus Tercümesi*, İstanbul, H. 1268, “nebi” ve “resul” md.,

¹⁹ Kavramlara birer örnek olarak bkz. Âl-i İmran 3/161; Maide 5/20; Bakara 2/285; Âl-i İmran 3/144.

²⁰ Âl-i İmran 3/161.

²¹ Maide 5/20.

²² Bakara 2/285. Bu ayette geçen peygamber kelimesi “resul” kelimesinin karşılığıdır.

²³ Nisa 4/164. Bu ayette geçen peygamber kelimesi “nebi” kelimesinin karşılığıdır.

²⁴ Rağıb el-İsfahani, *el-Müfredat*, “nebi” maddesi.

²⁵ Buti, Said Ramazan, *Kübrâ el-Yakîniyyât el-Kevniyye*, İslam Akaidi, Türkçesi: Mehmet Yolcu, Hüseyin Altınalan, Madve Yay., İstanbul 1986, s.191-194.

Bazı dilciler, “nebi” kelimesinin “yükseltilmiş” mânasında olan “nübüvvet” kelimesinden geldiğini ileri sürerler. Diğer bir kısım dilciler ise, “nebi” kelimesine, Allah (c.c) ile akıl sahibi kulları arasında bir elçi veya, “Biz insanlara, Allah Teâlâ'nın vahy-i ilahisini bildiren kimse” mânası verirler. Nebi'nin çoğulu “enbiya”dır. Peygamberlere, İlahi emir ve yasakları, hüküm ve haberleri insanlara bildirdikleri için “enbiya” denmiştir.²⁶

Allah'ın, insanlara emir ve nehiyelerini göndermek için görevlendirdiği kimseye “Resul”,yani “Elçi” denir.²⁷

Kur'an-ı Kerim'de “nebi” yerine “resul” de geçmektedir. Arapçada “îrsal” kelimesinden alınan “resul”, gönderilen kimse, haberci, elçi anlamına gelmektedir. Allah (c.c) tarafından, insanları irşat edip onları doğru yola yöneltmek için gönderilmiş olduklarından, peygamberlere, “rüsûl-i kirâm, mürselîn” denmiştir.²⁸

Buna göre; nebi ve resul kelimeleri, aynı mânaya gelen, Arapçada iki eş anlamlı isimdir. Peygamberlere, Allah'tan vahiy aldıkları için “nebi”; aldıkları haberleri gönderildikleri insanlara bildirdikleri için de “resul” denir. Onların en önemli görevi, kendilerine indirilen İlahi vahyi tebliğ etmektir. O hâlde risaletin mânası Allah Teâlâ'nın, seçtiği kullarından birini mesajını insanlara tebliğ etmekle mükellef tutmasıdır. Bu kelime, peygamber ile diğer insanlar arasındaki ilişkiyi de açıklamaktadır. O da, “İrsal” ve “Elçilik” kavramıdır.²⁹

Sözlükte elçi³⁰, mesaj³¹ vb. gibi anlamlar ifade eden resul kelimesi terim olarak, “Allah'ın vahyettiği ilahi önerileri tebliğ etmekle yükümlü olan ve kendisine bir kitap ve şeriat verilen peygamber” demektir.³²

²⁶ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, “nebi” md; Taftâzânî, *Şerhu'l-Makâsîd*, Tah Umeyra, Abdurrahman, I-II, Beyrut 1989. s.128.

²⁷ Maturidi, Ebu Mansur, Muhammed b. Muhammed, *Kitabu't Tevhid*, Beyrut, 1970, s. 176.

²⁸ Isfahani, *Müfredat*, “rsl” md.; İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, “rsl” md.

²⁹ Aydın, Ali Arslan, Şamil İslam Ansiklopedisi, Şamil Yayınevi, İstanbul 2000, ‘Peygamber ve Peygamberlik’ md., V. , s.196-201.

³⁰ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, “rsl” md.; Neml 27/35.

³¹ İbn Manzur, *a.g.e.*, “rsl” md; Isfahani, *Müfredat*, s. 200.

Kur'an-ı Kerim'de “Nebi” kelimesi, tekil ve çoğul olarak 75 defa, “nübüvvet” 5 defa geçer. Bu sayı, aynı kökten fiillerle toplam 160'a çıkar. “Resul” ve “mürsel” kelimeleri ise Kur'an'da toplam 383 yerde kullanılır. Buna aynı kökten fiiller de eklenince bu sayı 513'e yükselir.³³

Nebilerin soyları, ahlakları, hayatları ve yürekleri pak ve aydınlıktır. Onlar selâm üzerine doğar, selâm ile ölürlür.³⁴ Yani onlar her türlü kirden ve pislikten, isyandan ve sapıklıktan korunmuşlardır. Emniyet ve güven, itimat ve barış onların karakteridir. Çevrelerine güven ve barış ortamı sunarlar. “*Ve selâmün ale'l mürselîn = Gönderilen bütün peygamberlere selâm olsun!*”³⁵ bu mânayı ifade eder.

Kur'an'da geçen “resul” ve “nebi” kelimelerini değerlendirmek için önce onların dildeki anlamına bakmamız yararlı olacaktır.

Çoğunluk Kalam âlimlerine göre “resul” kelimesi, lügat mânası bakımından “nebi” kelimesinden daha geniştir. Çünkü melekler de, İlahi haberler taşıdıklarından, onlara da “İlahi haberciler” anlamında “resul” denmektedir. Bu görüşte olanlara göre, kendisine İlahi kitab ve müstakil şeriat verilen peygamberler “resul” diye anılırlar. Bunlara göre; ikisi arasında, “umum-husus-mutlak” ilişkisi vardır. Çünkü nebi; tebliğle mükellef olsun olmasın, Allah Teâlâ'dan vahiy yoluyla her hangi bir emir alan kimsedir. Eğer o, belli bir kitabı tebliğ etmekle mükellef tutulursa, o peygambere aynı zamanda “resul” denir. Her iki grubun da Kitab ve Sünnet'ten delilleri vardır. Sonuç olarak, nebi ve resul şöyle tarif edilebilir: “Allah Teâlâ'nın seçtiği ve onu Cibril (a.s.) vasıtasıyla vahyettiği şeyleri insanlara Allah'ın emriyle tebliğ eden bir insandır”.³⁶

³² Yavuz, Salih Sabri, *İslam Düşüncesinde Nübüvvet*, İnsan Yay, İstanbul Trsz., s.16.

³³ Abdülbaki, Muhammed, Fuad, *el-Mu'cemu'l-Müfehres Li el-Fazi'l-Kur'ani'l-Kerim*, Çağrı Yay., İstanbul 1990, s. 312-320.

³⁴ Meryem 19/15,33.

³⁵ Saffât 37/181.

³⁶ Nebi ve resul kelimelerinin terim anlamı, aralarındaki fark ve deliller için bkz. Taftazânî, *Şerhu'l-Makâsıd*, II, 128; Cürçani, es-Seyyid eş-Şerif, *Şerhu'l-Mevakif*, İstanbul 1918, III, s. 173,174.

Kur'an-ı Kerim'de tekil olarak "resul"³⁷ veya çoğulu "rusul"³⁸ insanlar arasından seçilen peygamberleri ifade etmek için kullanıldığı gibi, aynı zamanda Cebrail ve diğer melekler için de kullanılır.³⁹

Peygamber kavramını ifade etmek için "mürsel" "gönderilen"⁴⁰ çoğulu "mürselun" "gönderilenler"⁴¹ anlamına gelen kelimeler de Kur'an-ı Kerim'de kullanılmaktadır.⁴²

Sonuç olarak Kur'an-ı Kerim'den, her iki kavram arasında fark olduğunu anlamak mümkün olduğu gibi, ikisini aynı anlamda kullanıldığını anlamak da mümkündür. "*Kitap'ta Musa'yı da an. Gerçekten o ihlas sahibi idi ve hem resul, hem de nebi idi*".⁴³ "*Kitap'ta İsmail'i de an. Gerçekten o sözüne sadıktı, resul ve nebi idi*".⁴⁴ Bu iki ayeti kerimede "resul" ve "nebi" kelimeleri yan yana ve aynı peygamberler için kullanılırken; "*Kitap'ta İdris'i de an. Hakikaten o pek doğru insan, bir nebi idi*".⁴⁵ bu ayeti kerimede de sadece "nebi" kavramı kullanılmıştır.

Kur'an-ı Kerim incelendiğinde, nebi kelimesinin kullanımı, Mekke döneminin son zamanlarından Medine dönemlerinin belli bir kısmına kadar artış gösterdiği göze çarpar. Bu ise, Medine döneminde şeriatın tesisine başlanmasından kaynaklanmaktadır. Toplumsal kuralların vahyedilmeye başlamasıyla bu kavram daha çok kullanılmaya başlanmıştır. Dolayısıyla, resullerin şeriat sahibi oldukları vurgulanmış oluyor. Fakat şunu belirtmek gerekir ki, nebi ile resul arasında bazı

³⁷ Tevbe 9/128.

³⁸ Şuara 26/16.

³⁹ İsfahani *Müfredat*, "rsl" md.; Bkz. Hud 11/69, 77, 81; Ankebut 29/31,33; Hakka 69/40; Mürselat 77/1,2; Tekvir 81/19,

⁴⁰ Rad 13/43

⁴¹ Bakara 2/252; Enam 6/34; Neml 27/10.

⁴² İsfahani *Müfredat*, "rsl" md.

⁴³ Meryem 19/51.

⁴⁴ Meryem 19/54.

⁴⁵ Meryem 19/56.

farklar bulunsa dahi, bu ikisi nübüvvetin bütünlüğü içinde yer almaktadır. Bunun için bu iki kavramın arasını kesin hatlarla birbirinden ayırmak güçtür.⁴⁶

İbn Haldun ise, ‘elçi peygamber ve elçi olmayan peygamber ayrımını vahyin indirilişiyle ilgili olarak değerlendirir. Nebiye gelen vahiy bir anlık bir uğultu halinde olur. Resule gelen vahiy ise insan suretinde bir melek vasıtasıyla’dır’ der.⁴⁷

Biz “resul” ile “nebi” kavramlarının arasını kesin bir çizgiyle ayırmak güç olduğu görüşüne katıldığımızdan, bundan böyle her iki kavramı da içine alan “peygamber” kelimesini kullanacağız.

Peygamberler, insanları cennet ve Allah’ın nimetleriyle müjdelemek, cehennem ve Allah’ın azabıyla korkutmak için gönderilmişlerdir.⁴⁸ En güzel biçimde yaratılan insan⁴⁹ irade sahibidir. Tüm davranışlarından sorumludur. Allah’ın verdiği nimetlere karşı şükretmek ve O’na ibadet etmekle yükümlüdür. İnsan, tek başına, nasıl şükredileceğini, nasıl kulluk yapılması gerektiğini bilemez; bu görevlerini yerine getirme noktasında bir çok engelle ve zorluklarla karşılaşır. O yüzden insanın bir mürşide, rehber ve kılavuza ihtiyacı vardır. İşte bu mürşit ve rehber, peygamberdir.⁵⁰

İnsanlar arasından seçilmiş resullerin görevleri, diğer elçilerden farklıdır.⁵¹ Şu ayet onların işlevini en güzel bir şekilde açıklamaktadır: “*Nitekim, kendi içinizden size ayetlerimizi okuyan, sizi tezkiye eden, size Kitabı ve hikmeti öğreten ve size bilmediklerinizi öğreten resuller gönderdik.*”⁵² Resuller, açık deliller ile gelirler. Yanlarında İlahi mesaj vardır. Kitabı ve onunla gelen gerçekleri müminlere öğretirler. Gücün, kuvvetin ve malın nasıl kullanılacağını bildirirler. Allah (c.c.), bu

⁴⁶ Yavuz, Salih Sabri, *İslam Düşüncesinde Nübüvvet*, s.20.

⁴⁷ İbn Haldun, Abdurrahman bin Muhammed Hadrami, *Mukaddime*, Çeviren: Halil Kendir, Ankara 2004, I, s. 101.

⁴⁸ Mâide 5/19; Araf 7/184, 188; Hûd 11/2, 12; Nisa 4/165.

⁴⁹ Tîn; 95/4.

⁵⁰ Mâide, 5/16.

⁵¹ Diğer elçilerin kimler olduğu hakkında bu tezin “Elçi Kimlerden Oluşur” başlığına bakınız.

anlamda insanlardan kimin peygambere yardım edeceğini gözetlemekle onları imtihan etmektedir.⁵³

Allah bazı peygamberlere, nasıl yaşayacaklarını, hangi prensiplere göre hareket edeceklerini ve ibadetlerini nasıl yerine getireceklerini bildiren mesajlar göndermiştir.⁵⁴ Bütün peygamberler, insanlara yalnızca Allah'ın dini olan İslam'ı anlatmakla görevli idiler. Allah'ın resulleri arasında da bir ayrım yoktur; Hepsi de seçilmiş, şerefli elçilerdir.⁵⁵ Müminler, peygamberlerin tümüne iman ederler. Peygamberlere itaat etmek Allah'a itaat etmektir.⁵⁶ Peygamberler bir şeye hüküm verdikleri zaman müminler "işittik ve itaat ettik" derler. Son Peygambere iman eden müminler, O'nun herhangi bir konuda verdiği hükme itirazda bulunmazlar ve O'nun verdiği hükme rıza gösterirler.⁵⁷

Müminler, Allah'ı sevdikleri için bir model olarak son Peygamber'e uyarlar, onu takip ederler.⁵⁸ Peygamberler, insanlar için seçilmiş en güzel örneklerdir.⁵⁹ Müminler, Peygamber'in Allah'tan getirdiği her şeyi almak, yasakladığı her şeyden de kaçınmak zorundadırlar.⁶⁰ Son peygamber olan Hz. Muhammed, müminleri sever, onların üzerine titrer, sıkıntıya düşmelerinden dolayı üzülür.⁶¹ Bütün peygamberler de âlemlere rahmettir.⁶²

Yüce Allah insanlar tek bir topluluk iken kendi içlerinden onlara ayetlerini okuyan, onları arındıran, Kitabı ve hikmeti öğreten, kendi aralarında anlaşmazlığa düştükleri hususlarda aralarında hüküm vermeleri için bir resul gönderdi. "*İnsanlar*

⁵² Bakara 2/151.

⁵³ Hadid 57/25.

⁵⁴ Şûrâ 42/13.

⁵⁵ Bakara 2/285.

⁵⁶ Nisa 4/59, 64.

⁵⁷ Nur 24/51; Ahzab 33/36.

⁵⁸ Âl-i İmran 3/31.

⁵⁹ Ahzâb 33/21.

⁶⁰ Haşr 59/7.

⁶¹ Tevbe 9/128.

*bir tek ümmet idi. Bu durumda iken Allah, müjde verici ve uyarıcı olarak peygamberleri gönderdi. İnsanlar arasında anlaşmazlığa düştükleri hususlarda hüküm vermeleri için, onlarla beraber hak yolu gösteren kitapları indirdi”.*⁶³

*“Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik” “Allah, müminlere Allah’ın ayetlerini okuyan, onları arındıran, kitap ve hikmeti öğreten bir elçi göndermek suretiyle nimette bulunmuştur”*⁶⁴

Nebi, Allah’tan haber veren, resul de Allah’ın elçisi anlamına geldiğinden, neticede her iki kavram aynı şeyi ifade etmektedirler. Bu nedenle, söz konusu kavramların eşanlamlı olduğu yolundaki görüşün daha tutarlı olduğu kabul edilmektedir.⁶⁵

⁶² Enbiyâ 21/107.

⁶³ Bakara 2/213.

⁶⁴ Âl-i İmran,3/164. Ayrıca bkz. Bakara 2/151,285; Âl-i İmran 3/79,164; Mâide 5/67; En'am 6/90; Nisâ 4/64,65,165; Meryem 19/51,54,56; Yûnus 10/47; Nahl 16/36; Enbiyâ 21/25,107; Nûr 24/51,52; Furkan 25/27; Ahzâb 33/21,39; Hadîd 57/25.

⁶⁵ Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s. 59.

B-Risalet Vahiy İlişkisi

1-Vahyin Anlamı

Peygamberin Allah'ın elçisi olması, Allah'tan vahiy almasına bağlıdır. Vahyin dildeki anlamı, gizli bir şekilde konuşmak, belirli bir şeyi en süratli bir biçimde ve gizli olarak kalbe intikal ettirmek, kalbin o şeyi bilmesini sağlamak, gizli söz, işaret etmek ve ilham demektir.⁶⁶ Dil kurallarına göre bu anlama gelen vahiy kelimesi, genel olarak akıl sahibi olanlara isnat edilir. Bununla beraber, bu kelimenin bazen, cansız ve hayvan gibi akıl sahibi olmayan varlıklara da isnat edilmesi mümkündür.

“Vahiy” kelimesinin Kur'an'daki kullanım şekline bakıldığında bu kelimenin, bir varlıktan diğer bir varlığa, bir şeylerin ilkası ve iletilmesi olgusunu karşıladığı görülür.⁶⁷ Bu mânada Kur'an'da Allah'ın⁶⁸, şeytanların⁶⁹ ve insanların⁷⁰ vahyetmesinden söz edilir.

Yine Kur'an'da Allah'ın peygamberlere⁷¹, diğer insanlara⁷², meleklerle⁷³, göklere⁷⁴, yere⁷⁵ ve bal arısına⁷⁶ vahyettiği ifade edilmektedir. Burada bizi ilgilendiren Allah'ın peygamberlere vahyetmesidir.⁷⁷

⁶⁶ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, “vahiy” mad.;İsfahani, *Müfredat*, “vahiy” mad.; Cevheri, İsmail b. Hammad, *es-Sıhah Tacü'l-Lüga ve Sıhahü'l-Arabîyye*, I- VI, Beyrut 1990, IV, 2520. Daha sonraki dipnotlarda bu eser “es-Sıhah” olarak verilecektir.

⁶⁷ İbn Manzur, *a.g.e.*, “vahiy” mad.

⁶⁸ Nisa 4/163; Araf 7/117,160; Yusuf 12/109; Nahl 16/68; Taha 20/38; Enbiya 21/7; Şûra 42/3.

⁶⁹ En'am 6/ 112,121.

⁷⁰ Meryem 19/11.

⁷¹ Âl-i İmran 3/44; Nisa 4/163; Araf 7/117,160; Yunus 10/2; Enbiya 21/25 vd.

⁷² Kasas 28/7.

⁷³ Enfal 8/12.

⁷⁴ Fussilet 41/12.

⁷⁵ Zilzal 99/5.

⁷⁶ Nahl 16/68.

Terim olarak “vahiy” kelimesi, ilahi mesajın peygamberlere ve onların vasıtasıyla da insanlığa bildirilmesi olayıdır.⁷⁸

Bu bağlamda vahiy, yalnız insanlara mahsus değildir. O, bütün yaratıkları içine almaktadır. Ancak insanı, akıl sayesinde diğer yaratıklardan ayıran ve onu sorumlu kılan vahiy de peygamberlere gelen vahiydir.⁷⁹

Kur’an-ı Kerim, genellikle vahiy kelimesini peygamberlere nispet etmektedir. Bununla beraber bazen, insanların birbirleri arasında cereyan eden ve şeytanın onlara yaptığı gizli fısıldamaları da bu kelime ile ifade ettiği görülmektedir.⁸⁰

Kur’an-ı Kerim’den anlaşıldığına göre Yüce Allah, insanlara üç şekilde konuşmaktadır.⁸¹

1- İnsana doğrudan doğruya vahiy etmek suretiyle hasıl olmaktadır.

2- Allah’ın perde arkasından konuşmasıdır. Bu da Allah’ın, sözünü duyurmak istediği kimseye duyurması için, sözleri belirli bir cisimde yaratması suretiyle hasıl olur.⁸² Allah’ın perde arkasından konuşmasının anlamı, görülmeyeceği şekilde konuşması demektir ki, bu da O’nunla insan arasında bir perdeye benzer bir engelin konmasıdır. Aslında bu engel kalkmış olsa bile, yine Allah’ı görmek mümkün olmayacaktır.

3-Üçüncü vahiy şekli de, sadece Allah tarafından peygamberlere gelen vahiydir. Bunun peygambere ulaştırılması ise, bir melek olan Cebrail vasıtasıyla olur. Dini bir terim olarak vahyin mânası budur. İlahî tabiatla insan tabiatı birbirine benzemez. Dolayısıyla aralarında doğrudan doğruya bir temasın kurulması

⁷⁷ Albayrak, Halis, *Kur’an’da İnsan Gayb İlişkisi*, Şule Yayınları, İstanbul 1993, s. 223.

⁷⁸ Akbulut, Ahmet, *Ölümünün 50. Yılında Musa Carullah*, TDVY, Ankara 2002, *Musa Carullah’ın akıl-vahiy konusundaki görüşü*, s. 37.

⁷⁹ Akbulut, Ahmet, *a.g.e.*, s. 37.

⁸⁰ Işık, Kemal, *Maturidi’nin Kelam Sisteminde İman Allah ve Peygamberlik anlayışı*, Ankara 1980, s. 123. Ayrıca bkz.: En’am 6/112,121; Kasas 28/7; Ta-ha 20/3.

⁸¹ Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s. 43; Atay, Hüseyin, *Kuran’a Göre İman Esasları*, Atay Yayınevi, Ankara 1998, s. 108,109.

⁸² Bk. Zilzal 99/5; Nahl 16/65; Fussilet 41/12.

imkansızdır. Binaenaleyh bu teması sağlayacak bir vasıtaya ihtiyaç vardır ki, işte bu vasıtaya vahiy, perde veya melek adları verilmiştir.⁸³

Bir meleğin Peygambere gelip onunla konuşarak vahiy ulaştırması ve peygamberin de onun söylediklerini kavraması şeklinde gerçekleşir. Zaten bu hal ve iletişimin çok hızlı gerçekleşmesinden dolayı “vahiy” olarak isimlendirilmiştir. Çünkü vahyin kelime anlamı hızlı ve çabuk olmaktır.⁸⁴

Allah’ın varlığını ve birliğini kabul eden bir kimsenin, O’nun peygamberler gönderebileceğine de inanması gerekir. Zira asıl olan elçiyi gönderendir. Elçinin görevi ise, insanları bu emirlere uymaya ve nehiyelerinden kaçınmaya davettir. Peygamberi inkâr etmek, onu gönderen Yüce Allah’ı da inkâr etmek demektir. Bunun için Allah’ın, insanlara peygamber göndermesinin bir sebebi ve bir anlamı vardır.⁸⁵

Vahyin gönderiliş amacı, insanlara doğruyu ve güzeli önermektir. Yüce Allah bu konuyu Kur’an-ı Kerim’de şöyle beyan etmektedir. “*Allah, mesajlarını onlara iletmek, onları arındırmak ve onlara ilahî kelamı ve hikmeti öğretmek için, içlerinden bir elçi çıkararak müminlere lütufta bulunmuştur; halbuki daha önce apaçık bir sapıklık içinde bulunuyorlardı.*”⁸⁶

Allah, insanları en güzel bir şekil ve surette yaratmış,⁸⁷ yerde ve gökte olan her şeyi, bütün nimetleri, daha önce kazandıkları bu hakkın karşılığı veya yaptıkları bir işin mükafatı olmaksızın, insanoğlunun emrine vermiştir.⁸⁸ Bu ise, birtakım imtihan veya tecrübelerden geçmeyi gerektirmektedir. Bundan dolayı Allah, bu

⁸³ Bkz. Hamidullah, Muhammed, *İslam Peygamberi*, Çev: Salih Tuğ, İrfan Yayınları, İstanbul 1993, I, s. 81-86; Atay, Hüseyin, *Kuran’a Göre İman Esaslar*, s. 71-73; Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s. 43.

⁸⁴ İbn Haldun, *Mukaddime*, s. 134.

⁸⁵ Maturidi, *Kitabu’t Tevhid*, s.176 ; Nesefi, Ebu’l- Muin Meymun, *Tabsiratu’l Edile fi Usuli’d-Din*, Tahkik: Hüseyin Atay, Şaban Ali Düzgün, DİBY, Ankara 2003, II, s.1-6.; Yavuz, Salih Sabri, *İslam Düşüncesinde Nübüvvet*, s. 31.

⁸⁶ Âl-i İmran 3/164.

⁸⁷ Müminun 23/64.

imtihanları başaranlara vaatte bulunmuş ve bunu ihmal edenleri de cezalandırmakla tehdit etmiştir.⁸⁹

Peygamberlerin tamamı, gönderildikleri toplumlara, Allah'tan vahiy aldıklarını belirterek *“Ey kavmim! Allah'a kulluk edin, sizin için O'ndan başka ilah yoktur.”*⁹⁰ diyerek onları hidayete davet etmişlerdir. Peygamberler insanlardan sadece Allah'a kulluk yapmalarını istemişlerdir. *“Allah'ın, kendisine Kitab'ı Hikmeti peygamberlik verdiği hiç kimsenin ‘Bundan sonra bana kulluk edin!’ demesi düşünülemez, aksine onlara şöyle öğüt verirler. ‘İlahi kelamın bilgisine uyararak ve kendinizi derinlemesine inceleyerek Allah'ın adamları olun.’”*⁹¹ O hâlde bütün peygamberler Yüce Allah'tan gelen vahiy doğrultusunda insanları Allah'a davet ederlerken, kendileri de vahye uymak durumundadırlar. Kur'an-ı Kerim, peygamberlerin vahye uymaları konusunu defalarca dile getirmektedir. *“De ki: Ben size, Allah'ın hazineleri benim yanımdadır, demiyorum. Ben gaybı da bilmem. Size, ben bir meleğim de demiyorum. Ben, sadece bana vahyolunana uyarım. De ki: Kör ile gören hiç bir olur mu? Hiç düşünmez misiniz?”*⁹²

“Peygamberlik” kavramı ile “vahiy” kavramı bir bütünlük içinde anlaşılması gerekmektedir. Kur'an'dan da anlaşılacağı üzere kendisine vahiy gelmeyen bir peygamber düşünmek mümkün değildir.⁹³

Kur'an'ın tamamı vahiy ürünüdür. Ancak burada akla şu soru gelmektedir. Acaba Kur'an'ın dışında vahiy var mıdır? Eğer varsa bunun keyfiyeti nasıl bilinebilir? Ve bu keyfiyeti peygamber ile sınırlamak mümkün mü?

⁸⁸ Bkz. Ra'd 13/2; Ankebut 29/61; Lokman 31/20, 29; Zümer 39/5; Fاطر 35/13; İbrahim 14/32, 33; Nahl 16/12, 14; Hacc 22/65; Casiye 45/11.

⁸⁹ Maturidi, *Kitabu't Tevhid*, s.178.

⁹⁰ Maide 5/72, 117; Araf 7/59, 65, 73, 85; Hud 11/50, 61, 84; Nahl 16/36; Müminun 23/23,32; Neml 27/45; Ankebut 29/16, 36; Nuh 71/73.

⁹¹ Âl-i İmran, 3/79.

⁹² Maide 6/50. Ayrıca bkz.: En'am 6/106; Araf 7/203; Yunus 10/15,109; Ahzab 33/2; Zuhuf 43/43; Ahkaf 46/9.

⁹³ Şura 42/51.

Hiz. Muhammed'den sonra peygamber gelmeyeceğine göre⁹⁴ Ondan sonra Kur'an'ın esasları uygulanmayacak mıdır? Vahiy ancak peygambere gelmektedir. Bu durumda Kur'anî esasların uygulanması mümkün değildir. Ya da Kur'an evrensel değildir sonucu ortaya çıkmaktadır. Bunun ise Kur'an'a aykırı olduğu konusunda hiç şüphe yoktur. Bu açmazlara düşülmesinin nedeni, sünneti vahiy olarak telakki eden anlayış olsa gerektir.⁹⁵

Hiz. Peygamber'in attığı her adımın, aldığı her nefesin, söylediği her sözün, yaptığı her şeyin vahiy ile olduğunu söylemek, O'nun insan olma özelliğini ortadan kaldırmak demektir.⁹⁶

Kur'an'da belirtilmeyen hususlarda, peygamberin kural koyması ve bunu uygulaması doğaldır. Peygamber'den sonra da her neslin alimleri yeni olaylar karşısında yeni kurallar koymaları gerekir. Değişen ve gelişen hayatın kontrolü ancak böyle sağlanabilir.⁹⁷

Hiz. Peygamber Kur'an'ı uygularken ictihad yapmıştır. Onun, bazı ictihadlarında yanlış olduğunu bizzat Kur'an belirtmektedir.⁹⁸ Kur'an'da Hiz. Peygamberi ikaz eden ayetler hem onun yanlış yapabileceğini vurgulamakta, hem de vahyin dışında, peygamberin kendi görüşü ile hareket ettiğini ortaya koymaktadır.⁹⁹

Bedir Savaşı sırasında Ensar'dan Hubab b. Munzir, Hiz. Peygamberin askeri birliği yerleştirdiği yeri uygun bulmayarak, Hiz. Peygambere şu öneride bulunmuştu. “Ey Allah'ın Elçisi! Burası konuşlanacak bir yer değildir. Askerleri buradan kaldırıp suyun düşmana en yakın yerine yerleştirmeliyiz. Sonra da oranın arkasında bulunan su kuyularını kapatmalıyız. Bununla düşmanı susuz bırakarak savaşmalıyız.” Bu

⁹⁴ Ahzab 33/40.

⁹⁵ Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s. 66.

⁹⁶ Kırbasoğlu, M. Hayri, *İslam Düşüncesinde Sünnet*, Fecr Yayınları, Ankara 1993, s. 257.

⁹⁷ Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s. 68.

⁹⁸ Enfal 8/67,68; Tevbe 9/43; Yunus 10/99; Ahzab 33/37; Abese 80/1-10.

⁹⁹ Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s. 68.

teklif karşısında Hz. Peygamber kararını değiştirerek Hubab b. Munzir'in görüşünü benimseyerek uygulamaya koydu.¹⁰⁰

Hz. Peygamber'in sünnetinin vahiy olması Kur'an'ın birtakım ayetlerince reddedildiği gibi, Hz. Peygamber'in bir beşer olduğunu vurgulayan ayetler de, bu görüşün doğru olmadığını göstermektedir.¹⁰¹ Zira her sözü, her kararı, hükmü ve davranışı vahiy ile belirlenen bir kimsenin, beşer olarak hiçbir insiyatifinden söz edilemez. Çünkü bu tür bir anlayış Hz. Peygamber'i, kendi iradesiyle hareket edemeyen bir 'robot' durumuna indirgemek ya da her adımını vahiy ile atan beşerüstü bir varlık konumuna yükseltmek anlamına gelir.¹⁰²

2-Vahyin Çeşitleri

Kur'an-ı Kerim, vahyin kısımlarını şu ayet-i kerimeyle sunmaktadır. *"Allah bir insana ancak vahiy yoluyla veya perde arkasından konuşur, yahut bir elçi gönderip izniyle ona dilediğini vahyeder. O, yücedir, hakimdir"*.¹⁰³

Ayetin açık beyanından vahyin üç kısım olduğu anlaşılmaktadır.

1- Allah'ın doğrudan doğruya vahyetmesi; söz ve mânanın vasıtasız olarak vahyedilmesi.

2- Allah'ın perde arkasından vahyetmesi: Yüce Allah'ın Hz. Musa (a.s) ile konuşması bu türden vahiydir. Kur'an-ı Kerim bu durumu anlatmaktadır.¹⁰⁴

3- Allah'ın melek vasıtasıyla vahyetmesi: Yüce Allah'ın bir melek göndermesi suretiyle gerçekleşir. Melek, Allah'tan aldığı mesajları peygamberlere ulaştırır. Vahyin geneli bu şekilde, melek aracılığıyla vuku bulmuştur.¹⁰⁵ Buna örnek olarak şu ayeti kerimeyi verebiliriz. *"Ve elçilerimiz Lut'a geldiğinde, kendilerini*

¹⁰⁰ Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s. 70.

¹⁰¹ Bkz. Enfal 8/67,68; Tevbe 9/43; Yunus 10/99; Ahzab 33/37; Abese 80/1-10.

¹⁰² Kırbaçoğlu, M. Hayri, *İslam Düşüncesinde Sünnet*, s. 276.

¹⁰³ Şura 42/51.

¹⁰⁴ Bkz. Nisa 4/164; Araf 7/143; Taha 10/9-14.

¹⁰⁵ Ata, Mürsel, *Kur'an-ı Kerim'de Hz. Muhammed'in Risaleti*, Konya 1998, Basılmamış Doktora Tezi, s. 143.

*koruyacak gücü olmadığını görerek onlar hesabına derin bir kaygı duydu ve ‘Zor bir gün, bu!’ diye kaygısını belirtti”.*¹⁰⁶

Yüce Allah dilediğini elçi olarak seçer. O’nun bu tercihinin müdahale edebilecek hiçbir güç yoktur. “Allah meleklerden de elçiler seçer, insanlardan da. Şüphesiz Allah işitendir, görendir”.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Hud 11/77, 81; İsrâ 17/95.

¹⁰⁷ Hac 22/75.

C-Risalet Sünnet İlişkisi

1-Sünnet Nedir?

“Sünnet” kelimesinin kökü S-N-N, İslam öncesi Arap toplumu ve edebiyatında, gerek isim ve gerekse fiil olarak, soyuttan somuta bir çok anlamları içeren zengin bir kelime grubuna kaynaklık etmiştir. İsim olarak *sünnet* kelimesi; yol, yol güzergahı, yaşam tarzı *sîret*, davranış tarzı *tabiat*, vb. anlamlara gelmektedir. Fiil olarak “*senne*” ve türevleri ise, bıçak, kılıç vb. bilemek, parlatmak, zırha bürünmek, göz yaşlarının akması, üzerine su dökünmek, develeri güzelce gütmek, güzel ve süslü konuşmak, dişleri temizlemek, yeni bir şekil vermek, ihdas etmek, çığır açmak, bir yola girip yürümek, toplum için kural koymak vb. anlamlarda kullanılmaktadır.¹⁰⁸

“Sünnet” kelimesi, Kur’an’da tekil şekliyle, çeşitli terkiplerde yer almak suretiyle 13 kere kullanılmış;¹⁰⁹ iki yerde de çoğul şekliyle geçmiştir.¹¹⁰ Bunlardan sadece sekizi “*sünnetullah*” şeklinde iken,¹¹¹ diğerleri “*sünnetunâ*”, “*sünnetu men*”¹¹² ve “*sünnetu’l-evvelîn*”¹¹³ gibi isim tamlamalarında yer almaktadır.¹¹⁴

Fıkıh usûlü bilginleri, sünneti farz, vacib, mendub, haram, mekruh gibi şer’i hükümlerin bir çeşidi olarak değerlendirmişlerdir. Kalam ehli arasında ise, sünnet, bidatin karşıtı olarak görülür. Hadisçilere göre ise sünnet, Hz. Peygamberin söz, fiil ve takrirlerinden ibarettir.¹¹⁵

¹⁰⁸ İbn Manzur, *Lisanu’l-Arab*, “snn” md.; Cevheri, *es-Sıhah*, “snn” md. Ayrıca bkz.: Erul, Bünyamin, *Sahabenin Sünnet Anlayışı*, TDVY, Ankara 1999, s. 14; Görmez, Mehmet, *Metodoloji Sorunu*, s. 220-221.

¹⁰⁹ Abdülbaki, Muhammed, Fuad, *el-Mu’cemu’l Müfrehes*, s. 367.

¹¹⁰ Âl-i İmran 3/137; Nisa 4/26.

¹¹¹ Ahzab 33/38, 62; Fatır 35/43; Gafır 40/85; Fetih 48/23.

¹¹² İsrâ 17/77.

¹¹³ Enfal 8/38; Hicr 15/13; Kehf 18/55; Fatır 35/43.

¹¹⁴ Özsoy, Ömer, *Sünetullah, Bir Kur’an İfadesinin Kavramlaşması*, Ankara 1994, s. 55; Bkz.: Erul, Bünyamin, *Sahabenin Sünnet Anlayışı*, s. 15; Görmez, Mehmet, *Metodoloji Sorunu*, s. 225.

¹¹⁵ Koçyiğit, Talat, *Hadis İstihlaları*, AÜİFY, 1985, s. 401. Ayrıca bkz.: Kırbaoğlu, M. Hayri, *İslam Düşüncesinde Sünnet*, s. 62.

Musa Carullah “*Kitabu’s-Sünne*” adlı eserinde sünnet konusunda şöyle demektedir.

“**Sünnetullah:**Allah’ın, hikmeti gereği, gerek alem gerekse ümmetler hakkındaki her fiilinde, aldığı her tedbirde izlediği yola *sünnetullah* denir.”¹¹⁶

“*Allah’ın önce gelip geçen topluluklar hakkındaki sünneti...*”¹¹⁷

“*Senden önce gönderdiğimiz peygamberler hakkındaki sünnet de böyledir. Bizim sünnetimizde hiçbir değişiklik bulamazsın*”.¹¹⁸

“*...Onlar öncekilere uygulanan sünnetten başkasını mı bekliyorlar? Allah’ın sünnetinde asla bir değişme bulamazsın. Allah’ın sünnetinde bir sapma da bulamazsın*”.¹¹⁹ Ayeti Kerimeleri bu görüşü desteklemektedir.

Sünnetu’l-Evvelin: Yani “Öncekilere uygulanan sünnetler” ifadesinin Kur’an-ı Kerim’de iki ayrı anlamı vardır: Birincisi, kadim ümmetlerin hayat nizamını üzerine bina ettikleri sünnetlerdir ki, “*Allah size bilmediklerinizi açıklamak ve sizi sizden öncekilerin sünnetlerine iletmek istiyor...*”¹²⁰ ayetinde kastedilen budur. İkincisi ise Allah’ın geçmiş ümmetlere uyguladığı kanunlardır.

Kainatın her zerresinde ve alemin nizamında gözlemlediğimiz tabii kanunların tamamı “*sünnetullah*” tır. Allah, hikmeti gereği bütün kainat nizamını bu sünnetler üzerine bina etmiştir. Bunların tamamı Kur’an’da “*değişme ve sapma*” kabul etmedikleri ifade edilen, Allah’ın adetleri ve sünnetleridir. Ne bozulur, ne de ihlal edilirler.“*O bir şey yaratmak istediği zaman onun yaptığı “ol” demekten ibarettir, hemen oluverir*”.¹²¹ Tabii Kanunlar Allah’ın emrine ve hükmüne bağlıdırlar. Onlar için de tıpkı canlılar gibi hem hayat hem de ölüm vardır. Hayatı da ölümü de veren Allah’tır.

¹¹⁶ Hatiboğlu, Mehmet, Said, *Müslüman Kültürü Üzerine*, s. 83.

¹¹⁷ Ahzab 33/62, Fetih 48/23.

¹¹⁸ İsrâ 17/77.

¹¹⁹ Fatır 35/43.

¹²⁰ Nisa 4/26.

Sünnetu'n-Nebi: İslam Peygamberi Hz. Muhammed'in sünneti anlamındadır. Hz. Peygamberin nebevî fiil ve davranışlarına; söz ve ifadelerine; başkalarının davranışlarını bilerek ikrar ve onaylamalarına; kabile ve krallıklara yazdığı mektupları ile ortaya koyduğu ve takip ettiği yol ve yöneme, hayat tarzına sünnet denir.

Fazlur Rahman, “İslam” adlı eserinde sünnet anlayışını şu şekilde ortaya koymaktadır. “ Hadisin gelişimini kavramamız için anlaşılması son derece önemli olan ve en azından İslam Ortaçağı boyunca hadisin muhtevastındaki ameli kurallar veya örnek davranışla aynı sayılmış bulunan kavram, sünnet kavramıdır. Sünnet, kelime olarak ‘çiğnenmiş yol’ anlamına gelir ve İslam öncesi Arapları tarafından bir kabilenin atalarınca tesis edilen örnek davranışı ifade etmek üzere kullanılmıştır. Dolayısıyla bu bağlamda bu kavramı meydana getiren iki ana unsur bulunmaktadır:

- a) Tarihi bir olgu olduğu iddia edilen davranış.
- b) Gelecek nesiller için bunun kural hâline gelmesi.

Kur'an'da sünnet kelimesi İslam dinine karşı çıkanlara, eleştiri kabilinden, yeni öğretiyeye karşılık atalarının örnek davranışlarını izleyenler şeklinde atıfta bulunurken kullanıldığı anlamda kullanılmıştır.¹²² Kur'an aynı zamanda Allah'ın sünnetinden, yani Allah'ın, toplumların model ve kaderine ilişkin değişmez davranışından da söz etmektedir.¹²³ Burada da yine aynı iki unsur, başka bir deyişle bir tek varlığın gelecekte de işlevini mutlaka yerine getirecek olan geçmiş davranışı bulunmaktadır”.¹²⁴

¹²¹ Yasin 36/ 83.

¹²² Bkz. Enfal 8/38; Hicr 15/13; Yasin 36/69, vd.

¹²³ Bkz. Ahzab 33/62; Fatır 35/43; Şura 42/23; İsrâ 17/77.

¹²⁴ Fazlur Rahman, *İslam*, Çev: Mehmet Dağ, Mehmet Aydın, Selçuk Yayınları, İstanbul 1993, s. 61.

2-Sünnetin İşlevi

Mehmet Said Hatiboğlu, *Müslüman Kültürü Üzerine* adlı eserinde Sünnet anlayışını şu şekilde ortaya koymaktadır. “Sünnet” kelimesi Kur’an-ı Kerim’in dışında hem Hz. Peygamber için, hem de başkaları için kullanılabilir. Şu hâlde sünnet dediğimiz zaman bundan sadece peygamberin davranış şekli anlaşılmalıdır. Peygamberimizin bir hadisinde bu tabirin etraflı bir izahını bulmaktayız. Mesela *Sahih-i Müslim*’de 47. *İlim* babının 15. hadisinde Peygamberimiz şöyle demektedir. “*İslam’da kim güzel bir sünnet ortaya koyarsa ve kendisinden sonra onunla amel edilirse, o güzel sünneti koyan, o güzel sünneti tatbik edenlerin sevabına da nail olur ve sünneti işleyenlerin ecirlerinden de hiçbir şey eksilmez. Fakat İslam’da kim kötü bir sünnet koyarsa ve kendisinden sonra o kötü sünnet üzerine amel ederse, o kötü sünneti işleyenin günahı o sünneti çıkarının boynuna olduğu gibi yüklenir. Ötekilerin günahlarından da bir şey eksilmez.*”

Şimdi bu hadisten anlaşılacağı üzere, sünnet koymak, Peygamber’in dışındaki kimselere da ait olabilmektedir; ister olumlu sünnet olsun, ister olumsuz sünnet olsun. Bu sebeptendir ki, Peygamber Efendimizden sonra İslam büyüklerinden pek çoğunun koyduğu sünnetlerden bahsedilebilmektedir.”¹²⁵

Musa Carullah’da sünneti iki kısımda inceler. Birincisi peygamberlere ait olan “Nebevi Sünnet” tir. İkincisi ise, ilim ehlinin bilgisi ve hayat tecrübesiyle ortaya koyduğu sünneti vaz’iyedir.¹²⁶

Sünnet, iyi veya kötü bir yol ve çağır açmak, anlamlarına geldiğini yukarıda belirtmiştik. Bizim asıl üzerinde durmak istediğimiz sünnet ise genelde bütün Peygamberlerin, özelde ise Hz. Peygamberin sünnetidir.

¹²⁵ Hatiboğlu, Mehmet Said, *Müslüman Kültürü Üzerine*, s. 83-84.

¹²⁶ Bigiyef, Musa Carullah, *İslam Şeriatinin Esasları, -Değişkenler ve Sabiteler-*, Kitabiyat, Ankara 2002, s. 20.21.

Kur'an-ı Kerim'de Kehf Suresi'nde anlatılan Hz. Musa'nın Hızır diye adlandırılan kişiyle olan ilişkisinden bir sonuç çıkarılacak ise akla en uygun olanı Hz. Musa'nın sorgulayıcı özelliğidir. Bu akıl sahipleri için güzel bir sünnet örneğidir.¹²⁷

Yine Kur'an'da Hz. İbrahim'in bazı özelliklerinden bahsedilmektedir. Bir gün Hz. İbrahim'in kavmi bir bayram şenliği için şehir dışına çıktıklarında Hz. İbrahim, putların hepsini baltayla kırarak baltayı ilişmediği büyük putun boynuna asmıştı. Şenlikten dönen halk putların kırılmış olduğunu gördü. İbrahim bütün tehlikeyi göze alarak putları kırmasındaki amacı; halka, kendilerini bile korumaya güçleri yetmeyen putların, onlara tapınanlara hiçbir yarar sağlayamayacağını canlı bir şekilde anlatmaktı.¹²⁸

Sünnetin sahibi, fiili örnekle rehberlik yapar; dolayısıyla onun ortaya koyduğu fiil, tek başına, bu örneği kabul ederek onu izleyenleriyle aynı türdendir.¹²⁹

Hadis ve Sünnet, anlatan ve açıklayan açısından ele alınacaksa, her şeyden önce Peygamberleri ve özellikle Hz. Peygamberin gönderiliş gayesini, tebliğ etmekle mükellef olduğu mesajların alanını ve deruhte ettiği vazifeleri çok iyi tespit etmek gerekir. İşte o zaman, semadan söz eden hadislerden astronomi, insanın yapısından bahseden hadislerden biyoloji, hayvanlardan söz eden hadislerden zooloji, ve birkaç hastalığa dair getirdiği önerilerden tıp ilmi ile ilgili esasları belirlemeye kimse cesaret edemez.¹³⁰

Hz. Peygamber'in görevi, yaratılışın nasıl başladığını ve nasıl biteceğini bildirmek değil, yaratılmışların hidayet ve saadeti ile ilgili esas ve prensipleri belirlemektir. Onun ilgi alanı, ceninin ana rahminde kaç günde teşekkül ettiğini,

¹²⁷ Bkz. Kehf 18/64-82.

¹²⁸ Bkz. Enbiya 21/58-70.; En'am 6/74; Meryem 19/42-46; Enbiya 21/64,65; Şuara 26/70-89; Ankebut 29/16,17. Hz. İbrahim'in diğer sünneti için bkz.: En'am 6/76-79.

¹²⁹ Fazlur Rahman, *İslam*, s. 140.

¹³⁰ Görmez, Mehmet, *Metodoloji Sorunu*, s. 210.

embriyo safhalarının nelerden ibaret olduğunu bildirmek değil, Allah'ın kullarına yaratıcılarının kudret ve azametini anlatmaktır. O, kadının ege kemiğinden nasıl yaratıldığını değil, ona nasıl muamelede bulunmamız gerektiğini açıklamıştır.¹³¹

Hız. Muhammed, içinde bulunduğu topluma Kur'an'ı uygularken, içtihatlar da bulunmuştur. Vahyin dışında peygamberin görüş bildirmesi doğaldır. Yanlışlık peygamberin uygulamalarının ve görüşlerinin de vahiy sayılmasındandır. Böyle bir anlayış, peygamberin insanlardan olmasını ve onda fetanet sıfatının bulunmasını izah edemez. Sünnet, Kur'an'ın ilk uygulaması ve ilk modelidir. Sünneti bu konumdan çıkararak, onu Kur'an'ın anlaşılmasının ve uygulanmasının tek modeli olarak görmek, başka bir ifadeyle Kur'an ile sünneti aynileştirmek doğru bir bakış açısı sayılamaz.¹³²

Sünnet, Kur'an'ın uygulanmasının ilk modelidir, ama tek modeli değildir. Onu Kur'an'ın tek modeli olarak görenler, önce İslam nizamının donmasına, sonra da insanlığın değişim sürecinin kontrolünden uzaklaşmasına sebep olmuşlardır. Bu zihniyet mensupları, Kur'anî nizamın uygulanmasından, Müslümanları Hız. Peygamberin dönemine götürmeyi anlamaktadırlar. Yani maziyi ihya gibi imkansız istemektedirler. Bu yüzden, adına İslamî hareket denen hareketlerin başarı şansı yoktur.¹³³

Kur'an, sünnetin örnek alınmasını telkin etmektedir. “ *Ey inananlar! And olsun ki, sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok anan kimseler için Allah'ın elçisi en güzel örnektir*”.¹³⁴ Müslüman âlim, Hız. Peygamberin zamanındaki şartları ve bu şartlar karşısında Peygamberin, Kur'an'ı tatbik etmesini

¹³¹ Görmez, Mehmet, *a.g.e.*, s. 210.

¹³² Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s. 64.

¹³³ Akbulut, Ahmet, *a.g.e.*, s. 82.

¹³⁴ Ahzab 33/21.

iyi tahlil ederek, yeni şartlar karşısında Peygamber olsaydı Kur'an'ı nasıl uygulardı sorusuna cevap vermek zorundadırlar.¹³⁵

Kur'an'ın, bir dünya görüşü olarak hayat sahnesinden çekilmesinin sebebini, Müslümanların sünnet ve hadis anlayışlarında aramak lazımdır. Peygambere itaatin, sünnete veya hadise itaat değil, peygamberin Allah'ın elçisi olması hasebiyle, Allah'a itaat olduğunu, sünnet ve hadisin bu itaat kavramının içine giremeyeceğini, bizzat Hz. Peygamber dönemindeki uygulamaların bunu ortaya koyduğu açıktır. Sünnette tarihsellik esastır. Sünnet örnek konumundan çıkarılıp, ölçü konumuna getirilirse, belli bir dönemin şartlarına uygun olan uygulamanın bütün çağlara teşmil edilmesi neticesini doğurur ki, bu, bizzat sünnetin sünnetliğinin de reddedilmesi demektir. Çünkü sünnet, Kur'anî esasları şartlara göre uygulamayı gerektirir.¹³⁶

Nasıl ki “*Kur'an'da hiçbir şey ihmal edilmemiştir*” demek, Kur'an bize ebedi bir “*rehber*” vermiştir, davranışlarımızın son ve mutlak gayelerini belirlemiştir demekse; ve bu durum insanın her devirde her zaman yeni şartlar altında, bu gayeleri gerçekleştirmek için vasıtalar bulma sorumluluğunu hiçbir şekilde ortadan kaldırmıyorsa, aynı şekilde Kur'an'ın yaşanmış ve hayata geçirilmiş pratik bir yorumu ve uygulaması olan Sünnet'e tabi olmak da, onun sonsuza dek beşerin bütün problemlerine hazır çözümler sunduğunu kabul ederek, Hz. Peygamberi aynen taklit etmenin meselelerin çözümü için yeterli olduğunu savunmak demek değildir. Aksine Sünnet'e uymak, ondan ilham alıp, onun bize verdiği prensipleri rehber edinerek, meselelere çözüm aramak demektir.¹³⁷

¹³⁵ Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s. 90.

¹³⁶ Akbulut, Ahmet, *a.g.e.* s. 92.

¹³⁷ Kırbaçoğlu, M. Hayri, *İslam Düşüncesinde Sünnet*, s. 102.

Kur'an veya Sünnet'ten hazır bir ekonomi politikası, bir siyasi yapı veya bir ansiklopedi çıkarmayı iddia etmek, ebedi İslam mesajını gülünç bir şekilde, zaman aşımına uğrayan kurumlara veya teorilere dönüştürmek, onlara indirgemek anlamına gelecektir.¹³⁸

¹³⁸ Garaudy, Roger, *İslam ve İnsanlığın Geleceği*, Türkçesi: Cemal Aydın, Pınar Yayınları, İstanbul 2000, s. 35. Ayrıca bkz.: Kırbaşoğlu, M.Hayri, *İslam Düşüncesinde Sünnet*, s. 102.

D-Risalet Mucize İlişkisi

1-Mucizenin Tanımı

Peygamberlik iddiasında bulunan herkes, peygamber midir? İnsanlar peygamberleri nasıl tanıyacaktı? Kendilerine ulaşan mesajın, Allah'ın mesajı olduğunu nasıl bileceklerdir? Burada iki ihtimal söz konusu olabilir. Ya mesajı getirenin şahsının, diğer insanlarda olmayan ve olma imkanı bulunmayan farklı şeylerle teyit edilmesi; ya da ortaya konan mesajın, bir insan tarafından ortaya konamayacağıının, insanlar tarafından kabul edilmesi gerekir. Yani peygamberin ya şahsının ya da getirdiği mesajın insan gücünü aşan yönü olmalı ki, bu farklılık sayesinde onun Allah tarafından gönderildiği bilinebilsin. Bu farklılığı kanıtlamak ise peygambere düşmektedir. İşte peygambere Allah tarafından verilen bu güce mucize diyoruz.¹³⁹

Kudret'in karşıtı olan "acz" kökünden if'al babında "i'caz" masdarından türetilen bir ism-i fail olarak "âciz bırakan, karşı konulamayan, benzeri yapılamayan, yapılması insan gücünün üstünde olan, hârika" anlamında bir terimdir. Mucize kelimesi "aceze" den türetilmiş ve acz kudretin nakızıdır.¹⁴⁰ İnsanları aciz bırakmak anlamına gelir.¹⁴¹ Mucizenin ins ve cinin kudretini aşması lazımdır.¹⁴² Her peygamberin, peygamberliğini tasdik edecek ve Allah tarafından gönderildiğini ortaya koyacak mucizeye ihtiyacı vardır. Çünkü insanlar, peygamberin davasının doğruluğunu ve onun Allah'ın elçisi olduğunu ancak mucize vasıtasıyla bilebilirler.¹⁴³

¹³⁹ Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s.15-16.

¹⁴⁰ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, "aceze" mad; Bkz.: Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s.18.

¹⁴¹ Ahkaf 49/32; Tevbe 9/2-3; En'am 6/134; Yunus 10/53; Hud 11/20.

¹⁴² İbn Teymiyye, *en-Nübüvvat*, Beyrut 1986, s. 7.; Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s.18.

¹⁴³ Razi, Fahrreddin, Muhammed bin Ömer, *en-Nübüvvat*, Tah. A. Hicazi es-Sekka, Beyrut 1406/1986, s. 144; Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s.18-19.

Kur'ân-ı Kerim'de, "mucize" anlamında çok defa, "ayet, âyât, beyyine, delil ve delâil" kelimeleri kullanılmıştır.¹⁴⁴ Ayet; belli olan bir alâmet, bir şeyi ispat eden delil veya işaret demektir. O hâlde genel olarak mucize ya bir işaret, delil ve ispat mânasına; veya "İlahi bir haber" yahut "tebliğ edilen kelâm" anlamına gelir. Birinci mânâna, mucizenin dinî bir terim olarak yapılan tarifine daha uygundur. İkinci mânâ içine, çok defa Kur'an ayetleri, bazen de bizzat Kur'an-ı Kerim girmektedir. Bu kelimenin, hem ilahi bir haber olan Allah'ın kelâmı Kur'an-ı Kerim, hem de, onu tebliğ eden Peygamber'in risaletini ispat için kullanılmasında önemli bir hikmet vardır. O da; ilahi bir kelâm ve hidayet rehberi olan Kur'an-ı Kerim'in hak ve gerçek olduğuna bizzat kendisinin en kuvvetli bir delil olmasıdır. Nitekim Peygamber Efendimizin her devirde geçerliliğini koruyan en büyük mucizesi Kur'an-ı Kerim'dir.¹⁴⁵

Gerçekte mucize; tabiat kanunlarına aykırı fevkalâde bir olaydır. Hak Teâlâ peygamber olarak seçtiği zâtı tasdik eder. Peygamberlik iddiasının doğruluğunu ispat etmek için onda âdetler üstü hârika bir şey yaratır. İşte bu, onun peygamberliğini ispat eden bir delil yani bir mucizedir. Allah, mucizeler ile peygamberlerinin Allah'ın elçileri olduğunu teyid eder. Her peygambere zamanına göre mucizeler vermiştir. Bir peygambere verilen mucize, diğer peygambere de verilmemiştir.¹⁴⁶

Mucize, bir çok kelamcı tarafından çeşitli şekillerde tarif edilmiştir. Bunların bir kaçını aktarmakla yetineceğiz.

Nureddin Sabuni'nin beyanına ve Taftazani'nin de kaydettiğine göre kelam alimleri mucizeyi şu şekilde tarif etmişlerdir.

¹⁴⁴ Taftazani, *İslam Akaidi*, Haz: Süleyman Uludağ, Dergah Yayınları, İstanbul 1991, s. 295. Ayrıca bkz.: Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*,s.18; Ö. Özsoy, İ. Güler. *Sistemik Kur'an Fihristi*, Fecr Yayınevi, Ankara 1998, s. 244.

¹⁴⁵ Maturidi, *Kitabu't Tevhid Tercümesi*, Terc: Bekir Topaloğlu. TDV İslam Araştırmaları Merkezi Yay. Ankara 2003, s. 257; Taftazani, *Şerhul-Akâid en-Nesefiyye*, Kahire 1939, s. 297 ; Işık, Kemal, *Maturidi'nin Kelam Sistemi*, s. 124 -125.

¹⁴⁶ İbn Teymiyye, *Nübüvvat*, s. 204; Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s.20.

“Mucize”, inkâr edenlere meydan okuduğu sırada, peygamberlik iddiasında bulunan zatın elinde benzerini getirmekten kendilerini aciz bırakacak tarzda meydana gelen harikulade bir iştir.¹⁴⁷

Seyyid Şerif Cürcani’ye göre ise mucize; “Peygamberlik iddiası sırasında, kendisiyle Allah’ın resulü olduğunu iddia eden zatın sıdkını ispat etmesi kastedilen ve hayra, saadete vesile olan harikulade bir iştir.” Cürcani, aşağıdaki ayet-i kerimeyi mucizenin varlığına delil olarak sunmuştur.¹⁴⁸

*"Muhakkak ki Biz, peygamberlerimizi açık delillerle gönderdik. İnsanlar, aralarında adâleti hâkim kılsınlar diye, o peygamberlere kitap ve ölçü indirdik. Biz demiri de indirdik ki onda büyük bir kuvvet ve insanlar için faydalar vardır. Bu, Allah'ın dinine ve peygamberlerine görmeden yardım edenleri belirlemesi içindir. Şüphesiz Allah kuvvetlidir, daima üstündür."*¹⁴⁹

Bir harika olan mucizenin iki ana özelliği vardır. Bunlardan biri; “meydan okumak” diğeri, inkârcıları “âciz bırakmak” tır.¹⁵⁰

Mucize; Taftazani’ye göre peygamberlik iddiasında bulunan ve inkârcılara meydan okuyan zâtın bu iddiasının doğruluğunu tasdik etmek için, Hak Teâlâ’nın, onun vasıtasıyla izhar ettiği ve onları bir benzerini yapmaktan âciz bırakan, tabiat kanunları ve âdetler üstü harikulâde bir hadisedir.¹⁵¹

Bu tariftten anlaşılacağı üzere mucize, Allah’ın bir fiilidir.Tabiat kanunlarına aykırıdır. Onu Peygamberin elinde yaratan ve gösteren, bizzat Allah’tır.¹⁵²

¹⁴⁷ Sabuni, Nureddin, *el-Bidaye fi Usuli'd-Din*, Neşr: Bekir Topaloğlu, Dimeşk 1979. s. 46.; Taftazani, *Şerhu'l Akaid*, s.166.

¹⁴⁸ Cürcani, es-Seyyid eş-Şerif, *et-Tarifât*, Tahkik: Abdurrahman Umeyra, Beyrut 1987, s. 148; krş.Şerhu'l-Mevâkıf, III, 321; Karadeniz, Osman, *İlim ve Din Açısından Mucize*, Marifet Yayınları, İstanbul 1999, s. 25. Bu eseri daha sonraki dipnotlarda “Mucize” adıyla zikredeceğiz.

¹⁴⁹ Hadid 57/25.

¹⁵⁰ Maturidi, *Kitabü't-Tevhid Tercümesi*, s.222.

¹⁵¹ Taftazânî, *Şerhul-Akâid en-Neseîyye*; Kahire 1939, s. 459-460; Diğer tarif için bk. Cürcânî, *Şerhu'l-Mevâkıf*, III,177; Sabuni, Nureddin, *Maturidiyye Akaidi*, Çev: Bekir Topaloğlu, DİBY, Ankara 1985, s.105.

¹⁵² Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s.17.

Peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkan ve inkârcılara karşı meydan okuyan bir zatın elinde, onu inkâr eden herkesi aciz bırakan böyle bir harika izhar edilmesi, peygamberlik iddiasını ispat ve tasdik mânası taşır. Çünkü peygamberin böyle bir harika göstermesi, "*kulum, peygamberlik iddiasında sadıktır, kendisi de, tebliğ ettiği sözler de, doğru ve gerçektir*". demektir. Tarifteki, "peygamberlik iddiasında bulunmak" ve "meydan okumak" şartlar, mucizeyi, Allah'ın insan cinsine ortak olarak lütfettiği "kerâmet" adı verilen ve benzeri diğer fevkalâde hadiselerden ayırır.¹⁵³

2-Mucizenin Nitelikleri

1-Mucize Allah'ın fiilidir.¹⁵⁴

2- Mucize Tabiat kanunlarına aykırı olmalıdır. Mucizenin harikulade olması gerekir. Bu, mucizenin tartışılmaz şartlarından biridir.¹⁵⁵ Olağanüstü olan fiilin daha önce ve daha sonra da meydan gelmemiş olması lazımdır. Harikulade olan fiil, eğer tekrar ederse mutad olur. Mutad yani olağan olan şey de mucize olamaz.¹⁵⁶

3- Mucize peygamberin meydan okumasından hemen sonra gerçekleşmesi gerekir.¹⁵⁷ Zira, Allah'tan elçisinin doğruluğunu şüpheyne düşürmesi beklenemez. Zaten mucizeyi, Allah'ın insanlara İlahlığını ispatlaması olarak değil, gönderilen elçinin, Allah'ın mesajını iletliğini ortaya koyan, onu tasdik eden, yani onu doğrulayan beşer üstü olay olarak değerlendirmek lazımdır. Mucizesiz peygamber düşünmek mümkün değildir.¹⁵⁸

¹⁵³ Aydın, Ali Arslan, *Şamil İslam Ansiklopedisi*, V, s. 285-289.

¹⁵⁴ Abdülcebbar, Kadı Abdülcebbar bin Ahmet, *Şerhu'l-Usul'il-Hamse*, Tahkik:Dr. Abdülkerim Osman , Kahire,1988, s. 569. Ayrıca bkz.: Sabuni, *Maturidiyye Akaidi*, s.105. Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s.17. Yavuz, Salih Sabri, *İslam Düşüncesinde Nübüvvet*, s. 177.

¹⁵⁵ Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s. 18; Yavuz, Salih Sabri, *a.g.e.*, s. 177.

¹⁵⁶ Akbulut, Ahmet, *a.g.e.*, s. 16.

¹⁵⁷ Abdülcebbar, *Şerhu Usul'il-Hamse*, s. 569; Yavuz, Salih Sabri, *İslam Düşüncesinde Nübüvvet*, s. 177.

¹⁵⁸ Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s. 17.

4-Gerçekleşen olay, meydan okuyanın iddiasına uygun olur.¹⁵⁹ İddiada bulunanın iddiasına uygun düşecek şekilde açık olması gerekir. Bir kimse, “benim mucizem ölüleri diriltmektir” derse, sonra başka bir harikulade olay ortaya koyarsa bu mucize olmaz.¹⁶⁰

5-İddia edilen zaman ile gerçekleşen olay arasında, iddia ile ilgisini şüpheye düşürecek bir zaman dilimi geçmemelidir. Aksi halde mucize olmaz.¹⁶¹

Peygamberlerin devrinde yaşayıp da o peygamberin davetini kabul etmiş bir müminin açık mucize görmeye ihtiyacı yoktur.¹⁶² Açık mucizeyi daha çok inkârcılar isterler. Basiret gözleri ve kalpleri kapalı olduğu için çok açık ve göze batan mucize isterler.¹⁶³

Hız. Muhammed aracılığı ile bizlere gönderilen Kur'an başlı başına bir mucizedir. O'nun ayetleri ve sûreleri birer akli mucizedir. Arap edebiyatında O'na benzer olabilecek hiç bir şey yoktur. Hiç bir kimse O'nun gibi bir kitap yazamamıştır.¹⁶⁴ Kur'an'ın insan kelamı olduğunu iddia edenlere Kur'an meydan okumaktadır. “ *Eğer kulumuz Muhammed'e indirdiğimiz hakkında şüphede iseniz, haydin onun benzeri bir sure getirin ve eğer doğru söyleyenler iseniz, Allah'tan başka şahitlerinizi çağırın.*”¹⁶⁵

O'nun gibi kitap yazmaya kalkışanlar rezil olmuşlardır. O, fesahat ve belagat sanatları yönünden mükemmeldir. İçerisinde çelişki yoktur, zengin anlamları içerir, herkese hitap eder, ayetleri arasında ahenk vardır, her yönüyle etkileyicidir.¹⁶⁶

¹⁵⁹ Abdülcebbar, *Şerhu Usul'il-Hamse*, s. 569, Akbulut, Ahmet, *a.g.e.*, s. 18.

¹⁶⁰ Yavuz, Salih Sabri, *İslam Düşüncesinde Nübüvvet*, s. 177.

¹⁶¹ Bağdadi, Abdulkahir b. Tahir, *Kitabu Usuli'd-Din*, İstanbul 1928. s. 170,171; Taftazani, *İslam Akaidi*, s. 296; Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s.17-18; Karadeniz, Osman, *İlim ve Din Açısından Mucize*, s. 33-34; Yavuz, Salih Sabri, *İslam Düşüncesinde Nübüvvet*, s. 177.

¹⁶² Taftazani, *İslam Akaidi*, s. 299.

¹⁶³ Taftazani, *a.g.e.*, s. 299; Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s. 19.

¹⁶⁴ Maturidi, *Kitabu't Tevhid*, s. 204. Işık, Kemal, *Maturidi'nin Kelam Sistemi*, s. 125. Aydemir, Abdullah, *İslami Kaynaklara Göre Peygamberler*, TDVY, Ankara 1996, s. 2.

¹⁶⁵ Bakara 2/23; Yunus 10/38; Hud 11/13; İsrâ 17/88.

¹⁶⁶ Ece, Hüseyin Kerim, *İslam'ın Temel Kavramları*, Beyan Yayınları, İstanbul 2000, s. 424, 425.

Kur'an'da adı geçen mucizelerin bir kısmı, inanmayanları doğru yola çevirmek, aksi hâlde azgınlıkları sebebiyle helak etmek için verilmiştir. Diğer bir kısmı da peygamberlere ve inananlara bir mükâfat olarak verilmiş ihsan ve lütuf kabilindedir. Kur'an-ı Kerim, kendilerini doğru yola çekmek gayesiyle gösterilmiş mucizelere rağmen isyan eden, azgınlıklarında son derece yükselen nice kavimlerin helak oluşlarını bir ibret levhası gibi gözler önüne sermektedir.¹⁶⁷

Mucizelerin gösterilmesinde hiç şüphesiz bir takım hikmet ve faydalar vardır.¹⁶⁸ Mucize, Allah tarafından haber verdikleri hususlarda, peygamberlerin doğruluğuna delil kılınmıştır. Zira, bir delile dayanmayan her iddia reddedilir. Ayrıca hak peygamberle yalancı peygamber arasındaki fark ancak bu mucize ile anlaşılmış olmaktadır. Allah'ın yalancı birini tasdik etmesi imkansız bulunduğu göre mucize, O'nun "kulum iddiasında doğrudur" sözü yerine geçer.¹⁶⁹

Değişik yönlerden ele aldığımız zaman, mucizenin çeşitli tasnifleriyle karşılaşırız. Nitekim bir çok tasnif yapıla gelmiştir.¹⁷⁰ Biz –konumuza uygunluğu sebebiyle- mucizeyi onun ortaya çıkış keyfiyeti açısından ele alarak açıklamaya çalışacağız.

Akli mucize: Akli mucize, akla ve vicdana hitab eden ve her devirde geçerli olan olağanüstü eşsiz bir harikadır. Bu tür mucizeye en canlı örnek, yalnız Resulullah'a verilen Kur'an-ı Kerim'dir. Çünkü o, her zaman ve mekanda onun peygamberliğini simgeleyen en etkili mucizedir. Daha önceki peygamberlere verilen hissî mucizelerin fonksiyonu Kur'an'la sona ermiş; onların, hatıralarda anılan tarihî fevkalâde bir olay olmaktan öte, artık bir etkisi kalmamıştır. Böyle bir akli mucizenin Hz. Muhammed'e verilip, daha önceki peygamberlerin hiç birine bir benzerinin

¹⁶⁷ Karadeniz, Osman, *İlim ve Din Açısından Mucize*, s. 212-213.

¹⁶⁸ Abduh, Muhammed, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Kerim*, Mısır 1353, IX, s. 242.

¹⁶⁹ Şehristani, Abdülkerim, *Kitab'u Nihayeti'l-İkdam fi ilmi'l-Kelam*, Tashih: A. Guillaume, London 1934, s. 422.

verilmemesinin hikmeti; onların peygamberliklerinin bir sonraki peygamberin gönderilişine kadarki belirli zamâna özgü olmasıdır. Hz. Muhammed'in (s.a.s) peygamberliği ise, kıyamet gününe kadar bâki olduğu için, ona; bütün insanların peygamberi olduğuna tanıklık edecek Kur'an-ı Kerim gibi, her devirde geçerli, aklî ve eşsiz bir mucize verildi.¹⁷¹

Peygamberlerden bahsedilince akla gelen ve Kur'an-ı Kerim'de bazı peygamberlerin gösterdiği bildirilen mucizeler, genellikle bu çeşit hissî ve kevnî mucizelerdir. Her peygamber, Hak Teala'nın elçisi olduğunu ispat etmek için genellikle göze hitap eden hissî mucizeler göstermiştir. Bu fevkalâde hadiseler, her peygamberin içinde yaşadığı dönem gereği ve insanların anlayışına göre emsalsiz sayılan ve başkalarının benzerini yapmakta aciz kalarak hayret edecekleri türden mucizelerdir. Mahiyet ve keyfiyeti bakımından hissî ve kevnî olan bu mucizelerin bir kısmı Kur'an-ı Kerim'de açıklanmıştır. Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. İsa'nın gösterdiği ve Kur'an-ı Kerim'le sâbit olan bu tür mucizelerden bazılarını şöyle özetlemek mümkündür.¹⁷²

1- Hz. İbrahim'in ateşe atıldığı hâlde yanmayarak kurtulması.¹⁷³

2- Musa Peygamberin elindeki asanın, Firavunun sihirbazlarının yaptıklarını yutan bir ejderha haline girmesi, sonra eski hâline dönmesi.¹⁷⁴ Aynı asayı Hz. Musa'nın Kızıldeniz'e vurmasıyla, denizin yarılması... Böylece Hz. Musa ve

¹⁷⁰ Bakınız; Maturidi, *Kitabu't Tevhid Tercümesi*, s.256,257.; Sabuni, Nureddin, *Maturidiyye Akaidi*, s.107 vd.; Karadeniz, Osman, *İlim ve Din Açısından Mucize*, s.46.

¹⁷¹ Maturidi, *Kitabu't Tevhid*, s. 204; Işık,Kemal, *Maturidi'nin Kelam Sistemi*, s. 125. Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s. 31.

¹⁷² Diğerleri için bkz. Bakara 2/55-56,60,67-74,260; Âl-i İmran 3/37,38-40,46,49,59; Maide 5/110; Araf: 7/91,107,108,117,133,160; Hud 11/61-68; Enbiya 21/67,69,70,81,82,87-88,89-90; Ankebut 29/24, Saffat 37/97-98; Tâhâ 20/65-72; Şuara 26/63; Hud 11/32-48; Furkan 25/37; Ankebut 29/14-15; Kamer 54/11-15; Hud 11/50-58; Zariyat 51/41-42; Kamer 54/18-31; Hakka 69/6-7; Araf 7/77-78; Hakka 69/5; Zariyat 51/33-37; Kamer 54/33-34; Hud 11/94; Şuara 26/187-190; Ankebut 29/37; İsrâ 17/59; Ankebut 29/24; Saffat 37/97-98; Hud 11/71-72; Zariyat 51/28-29; Yusuf 12/93-96; Ta-Ha 20/20-21; Şuara 26/32; Ta-Ha 20/22; Şuara 26/33, Neml 27/12; Ta-Ha 20/77; Şuara 26/63; Neml 27/16,18,19,20,28; Enbiya 21/81-82; Neml 27/17; Sebe 34/12-13; Sâd 38/36-37,42; Meryem 19/1-11, 16-23,25,26-33;

¹⁷³ Bkz.Bakara 2/260, Enbiya 21/67-70, Ankebut 29/24, Saffat 37/97-98.

¹⁷⁴ Araf: 7/107, 117; Tâhâ 20/65-72.

yanındaki İsrail oğulları karşı sahile geçerek kurtulmuşlar, deniz eski haline dönmüş ve Firavun yanındakilerle beraber boğulmuştur.¹⁷⁵

3- Hz. İsa'nın Allah'ın izniyle ölüleri diriltmesi, körleri ve alaca hastalığına yakalananları iyileştirmesi¹⁷⁶ gibi fevkalâde hadiseler, birer hissî mucizedir.

Gerçek şudur ki; başta Hz. Muhammed olmak üzere, bütün peygamberlerin herkese güven ve emniyet veren güçlü ve dürüst şahsiyetleri, sağlam karakterleri, güzel ahlakları, cesâret ve istikametleri, parlak zekâları ve dirayetleri, elde ettikleri eşsiz başarılar, sahip oldukları belagat ve fesahatleri, gösterdikleri hissî mucizelerden daha tesirli ve açık olarak, her birinin, Allah'ın Resülü olduğuna kesinlikle delâlet etmektedir.¹⁷⁷

3-Mucize Keramet İlişkisi

Geleneğimizde Mucize ile Keramet arasında karşılaştırma yapılarak, şu görüş ileri sürülmüştür. Mucize ve Keramet adete aykırı oluşları bakımından eşit olmalarına rağmen, bunlar arasında iki fark bulunmaktadır.

1-İsimlendirme farkı; Peygamberin doğruluğuna delalet eden harikulade olaya mucize, evliyada zuhur eden harikulade olaya ise keramet denir.

2-Kendisine mucize verilen mucizeyi gizlemez. Bilakis onu açıklar ve hasımlarına karşı meydan okur. Keramet sahibi ise kerametini saklamaya çalışır ve kerameti konusunda da bir iddiada bulunmaz.

Velilerde kerametın zuhur edeceğini kabul edenler, bu görüşlerine Kur'an'dan da delil getirmektedirler. Veli kelimesi Kur'an'da geçmekte olup, Allah'ın emirlerini tutan, yasaklarından kaçan insanlar anlamına kullanılmaktadır.¹⁷⁸

¹⁷⁵ Bkz. Şuara 26/63.

¹⁷⁶ Bkz. Maide 5/110, Âl-i İmran 3/49.

¹⁷⁷ Aydın, Ali Arslan, *Şamil İslam Ansiklopedisi*, IV, s. 229.

¹⁷⁸ Cürcani, *Tarifat*, s. 254. Ayrıca bkz: Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s. 37.

Kur'an'ın kullandığı veli kavramı ile sonradan özel bir anlam yüklenerek kurumlaşan veli kavramı çok farklıdır.¹⁷⁹

İbn Teymiyye, kerametın olağanüstü bir şey olmadığını ve bundan dolayı mucizeye benzeyemeyeceğini ileri sürerek, salih kulların kerametinin mutad olduğunu belirtmektedir.¹⁸⁰

Keramet olayı, kültürümüzde çok istismar edilen hususlardan biridir. İnsanın insan olmasından kaynaklanan ve bazı insanlarda farklılık arz eden özel durumların, olayın izahındaki bilgi eksikliğinden dolayı, keramet olarak isimlendirilmesi söz konusudur. Kaldı ki klasik Müslüman kültürü bu konuda çifte standart kullanmıştır. Bazı insanların izah edilemeyen özel durumları, failin kimliğine göre değerlendirilmiştir. Fiil aynı olmasına rağmen, olağanüstü sayılan hal, Müslüman bir kimsede zuhur ederse “keramet”, Müslüman olmayanlarda zuhur ederse “istidrac” olarak adlandırılmaktadır.¹⁸¹

Olaya fiilin niteliğine göre değil de, aksine failin kimliğine göre yaklaşan bu anlayışa katılmak mümkün değildir. Keramet olarak görülen olayların da harikulade olması söz konusu olamaz. İnsanlar, bilgi eksikliklerinden dolayı, izah edemedikleri bazı olayları keramet olarak isimlendirmişlerdir. Keramet olarak nitelendirilen bu olaylar, Parapsikoloji, Telepati, Sibernetik ve Hipnotizma gibi modern bilim alanları incelediğinde, daha iyi anlaşılacaktır.¹⁸²

¹⁷⁹ Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s. 37.

¹⁸⁰ İbn Teymiyye, *Nübüvvet*, s. 198.

¹⁸¹ Ebu Hanife, *el-Fıkhü'l-Ekber*, Haz: Mustafa Öz, İstanbul 1992. s. 12; Ayrıca bkz.: Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine.*, s. 35,38.

¹⁸² Akbulut, Ahmet, *a.g.e* , s. 38.

E- Elçi Kimlerden Olur?

“Er-se-le” “ارسل” kelimesi Kur’an’da farklı şekillerde kullanılmaktadır. Bu farklı kullanım biçimlerini genel olarak birer örnek vermekle yetinip konumuz olan peygamber olarak seçilen elçiler üzerinde durmak gerekmektedir.

1- ALLAH TARAFINDAN GÖNDERİLENLER

I- Doğa Olayları

a-Rüzgar gönderme

*“Biz, rüzgârları aşılâyıcı olarak gönderdik ve gökten bir su indirdik de onunla su ihtiyacınızı karşıladık.”*¹⁸³

b-Yağmur gönderme

*“Görmediler mi ki, onlardan önce yeryüzünde size vermediğimiz bütün imkânları kendilerine verdiğimiz, gökten üzerlerine bol bol yağmurlar indirip evlerinin altından ırmaklar akıttığımız nice nesilleri helâk ettik. Biz onları, günahları sebebiyle helâk ettik ve onların ardından başka nesiller yarattık.”*¹⁸⁴

c-Sel gönderme

*“Ama onlar yüz çevirdiler. Bu yüzden üzerlerine Arim selini gönderdik. Onların iki bahçesini, buruk yemişli, acı ılgınlı ve içinde biraz da sedir ağacı bulunan iki bahçeye çevirdik.”*¹⁸⁵

d-Tufan gönderme

*“Biz de ayrı ayrı mucizeler olarak onların üzerine tufan, çekirge, haşere, kurbağalar ve kan gönderdik; yine de büyüklük tasladılar ve günahkâr bir kavim oldular.”*¹⁸⁶

e- Ses gönderme

¹⁸³ Hicr 15/22. Ayrıca bkz. Ankebut 29/40; Rum 30/51; Ahzab 33/9; Fussilet 41/16; Zariyat 51/41; Kamer 54/19.

¹⁸⁴ En’am 6/6.

¹⁸⁵ Sebe 34/16.

¹⁸⁶ Araf 7/133.

*“Biz onların üzerlerine korkunç bir ses gönderdik. Hemen hayvan ağılına konan kuru ot gibi oluverdiler.”*¹⁸⁷

II-Hayvanların Gönderilmesi

*“Biz de ayrı ayrı mucizeler olarak onların üzerine tufan, çekirge, haşere, kurbağalar ve kan gönderdik; yine de büyüklük tasladılar ve günahkâr bir kavim oldular.”*¹⁸⁸

III-Şeytanların Gönderilmesi

*“Resulüm! Görmedin mi? Biz, kâfirlerin üzerine, kendilerini iyice isyankârlığa sevk eden şeytanları gönderdik.”*¹⁸⁹

IV-Meleklerin Gönderilmesi

*“O, kullarının üstünde yegâne kudret ve tasarruf sahibidir. Size koruyucu melekler gönderir. Nihayet birinize ölüm geldi mi elçilerimiz onun canını alırlar. Onlar vazifede kusur etmezler”.*¹⁹⁰

V-Peygamberlerin Gönderilmesi

*“Senden önce de, şehirler halkından kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden başkasını peygamber göndermedik. Onlar yeryüzünde hiç gezmediler mi ki, kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğunu görsünler! Sakınanlar için ahiret yurdu elbette daha iyidir. Hâla aklınızı kullanmıyor musunuz?.”*¹⁹¹

2-İNSANLAR TARAFINDAN GÖNDERİLENLER

I-Bir Kişi veya Gurubun Gönderilmesi

“Kadın, onların dedikodusunu duyunca, onlara dâvetçi gönderdi; onlar için dayanacak yastıklar hazırladı. Her birine bir bıçak verdi. “Çık karşılarına!” dedi. Kadınlar onu görünce, onun büyüklüğünü anladılar. Şaşkınlıklarından ellerini

¹⁸⁷ Kamer 54/31.

¹⁸⁸ Araf 7/133; Fil 105/3.

¹⁸⁹ Meryem 19/83.

¹⁹⁰ En'am 6/61.

¹⁹¹ Yusuf 12/109. Ayrıca bkz: Nahl 16/43; Enbiya 21/7.

*kestiler ve dediler ki: Hâşâ Rabbimiz! Bu bir beşer değil... Bu ancak üstün bir melektir!”*¹⁹²

II-Askerlerin Gönderilmesi

*“Firavun da şehirlere toplayıcılar gönderdi.”*¹⁹³

Ancak “er-se-le” “ارسل” fiili ile ilgi, “Allah meleklerden de elçiler seçer, insanlardan da. Şüphesiz Allah işitendir, görendir”.¹⁹⁴ ayetinden hareketle melek ve insanlardan seçilen elçiler hakkında biraz bilgi vererek, asıl konumuz olan insanlardan seçilen elçiler yani peygamberlik üzerinde durmak olacaktır.

1-Melekler

İslam dininin iman esaslarından olan meleklerin iki tür görevleri vardır.

Önce, Allah’ın kainatı yaratıp idare etmesinde onları işçi ve memur olarak çalıştırmıştır. Allah’ın işlerini görmeleri ve kanunlarını yürütmeleri açısından onları bilmek Allah’ı daha iyi anlamaya yardımcı olur. Ayrıca geçmiş milletlerin yanlış melek anlayışını düzeltmek suretiyle insanın zihnini hurafeden ve bazı takıntılardan kurtarmak da meleğin ne olduğunu ve ne görev yaptığını bilmekle mümkün olabilir.

İkinci olarak görevleri, peygamberlere vahiy getirmeleridir. Çünkü, Allah’ın peygambere nasıl bilgi verdiği ve tebliğ gönderdiği bu şekilde daha açık ve kolay anlaşılacağından emin olmalıdır.

Meleklerin mahiyeti ve zatları hakkında Kur’an hiçbir bilgi vermemektedir. Ancak, Hz. Peygamber, meleklerin nur’dan yaratılmış olduklarını söylemiştir. Onların nur’dan veya daha başka bir maddeden yaratılmış olmaları gaybî bir meseledir. Öyle varlıkların yaratılmış olması, akıl ilkeleriyle çelişmez. Melekler nur’dan yaratılmış varlıklar olduğundan, onların cinsiyetleri de olmadığından

¹⁹² Yusuf 12/31. Ayrıca bkz: Yusuf 12/12,63; Araf 7/111.

¹⁹³ Şuara 26/53.

¹⁹⁴ Hacc 22/75.

üreyerek artmazlar. Allah dilediği kadar yaratma gücüne sahiptir. İnsanlar gibi yemeye ve içmeye ihtiyaç duymazlar.¹⁹⁵

Kur'an meleklerin ikişer, üçer, dörder kanatları olduğunu belirtmektedir. *“Hamd, gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı elçiler yapan Allah’a mahsustur. O yaratmada dilediğini artırır. Şüphesiz Allah’ın gücü her şeye hakkıyla yeter.”*¹⁹⁶

Kur’ân-ı Kerim’de, meleklerle ilgili birçok ayet vardır. Mekkeli müşrikler, gözlerinin önünde Hz. Peygamber’e bir melek inmediğini gerekçe göstererek O’nu sihirbazlıkla suçuyorlardı. Bunun üzerine Allah Teâlâ , onlara şu cevabı verdi. *“Eğer O’nu bir melek kılsaydık, yine de O’nu bir adam yapardık¹⁹⁷ da onları düşükleri kuşkuya yine düşürürdük”*.¹⁹⁸

Bu ayet-i kerimeden meâlen anlaşılabilir, biraz daha ayrıntılı olarak şudur: Eğer Hz. Muhammed’e, onların görebileceği bir melek gönderseydik, onu yine adam şeklinde onlara gösterecektik. Çünkü beşerî kapasiteyle insanoğlu, melekleri görme imkanına sahip değildir. Hal böyle olunca da tabiatıyla onlar yine itirazda bulunacaklardı. Çünkü insan sûretinde gördükleri meleğin, gerçekten melek olduğuna bir türlü inanamayacaklardı. Kaldı ki, peygamberlerin dışında kalan sıradan insanlar, melekleri görebilecek özel yetilere ve onları algılayabilme gücüne sahip değildirler.¹⁹⁹

Kavmin ileri gelenleri, Hz. Nuh’a inananları etrafından kovması hususunda baskı yapınca, Allah Hz. Nuh’tan onlara şu cevabı vermesini istemiştir. *“Ey kavmim! Eğer ben onları kovarsam, beni Allah’tan kim koruyabilir? Hiç düşünmüyor musunuz? Size ben, Allah’ın hazineleri yanımdadır demiyorum; gaybı da bilemem.*

¹⁹⁵ Atay, Hüseyin, *İslam’ın İnanç Esasları*, s. 153.

¹⁹⁶ Fatır 35/1.

¹⁹⁷ Müşrikler melekleri kadın suretinde hayal edip böyle inanırlardı. Bu inanışın yanlışlığını vurgulamak üzere, onlara bir melek gönderilse bile bunun kadın suretinde olmayacağı vurgulanmak istenmektedir. Bkz. Zuhuf 43/19.

*Ben bir meleğim de demiyorum. Sizin hor gördüğünüz kimseler için, Allah onlara asla hiçbir hayır vermez de diyemem. Allah onların içlerindeki daha iyi bilir. Böyle bir şey söylersem ben gerçekten zalimlerden olurum.”*²⁰⁰

Bu ayet-i kerimede Hz. Nuh’un ısrarla gizliyi bilmediğini ve melek olmadığını müşriklere anlatması emredilmektedir. Bundan anlaşılacak şudur: Gizliyi Allah Teala’dan başka hiç kimse bilemez. Ayrıca: “*Ben meleğim de demiyorum.*” sözlerinin, “*gizliyi bilmem*” sözleriyle birlikte söylenmiş olması meleklerle gizlilik arasındaki ilişkiyi anlatmak bakımından önemlidir.²⁰¹

2-İnsanlar

Kur’an-ı Kerim’de adı geçen peygamberlerin tamamı erkektir. Açıkça herhangi bir kadının peygamberliğinden bahsedilmemektedir.²⁰²

Peygamberlerin görevleri Allah’ın gönderdiği emirleri, hükümleri insanlara duyurmaktır. Eğer, dini ilgilendiren konularda yanılmışlarsa Allah onları düzeltir ve yanlışlarından dolayı da uyarırdı.²⁰³

Kur’an-ı Kerim’de; “*Senden önce de, şehirler halkından kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden başkasını peygamber göndermedik. Onlar yeryüzünde hiç gezmediler mi ki, kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğunu görsünler! Sakınanlar için ahiret yurdu elbette daha iyidir. Hâla aklınızı kullanmıyor musunuz?.*”²⁰⁴ ayetinde geçen “*rical*” kelimesini Maturidi öncelikle mutlak anlamda “beşer” olarak anlamış ve buna bağlı olarak da Allah’ın, melek ve cinlerden değil beşerden peygamber gönderdiğini ifade etmiş; daha sonra aynı kelimeyi “erkekler” şeklinde değerlendirerek kadın peygamberlerin gönderilmediğini ileri

¹⁹⁸ En’am 6/9.

¹⁹⁹ Furkan 25/21, 22.

²⁰⁰ Hud 11/30, 31.

²⁰¹ Aydın, Ferit, *İslam’da İnanç Sistemi*, Kahraman Yayınları, İstanbul 1995, s. 235-236

²⁰² Fazlur Rahman, *Ana Konularıyla Kur’an*, Çeviren: Alparslan Açıkgenç, Ankara Okulu Yay. Ankara 2000, s. 154.

²⁰³ Atay, Hüseyin, *İslamın İnanç Esasları*, s. 174.

sürmüşlerdir.²⁰⁵ Zemahşeri de ayette geçen peygamberlerin meleklerden gönderilmediğine işaret edildiğini belirttikten sonra peygamberlerin hep erkeklerden gönderildiğini dile getirmiştir.²⁰⁶ Fahreddin er-Razi de ayetten hareketle kadınlardan peygamber gönderilmediği kanaatinde olduğunu bildirmiştir.²⁰⁷

Nübüvvetin şartlarından birinin de erkeklik olduğu hususunda İslam alimlerinin çoğu ittifak etmişlerdir.²⁰⁸ Bu görüşü destekleyen Kur'an-ı Kerim'de bir çok ayet bulunmaktadır.

*“Senden önce de, şehirler halkından kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden başkasını peygamber göndermedik”.*²⁰⁹

²⁰⁴ Yusuf 12/19. Ayrıca bkz.: Nahl 16/43; Enbiya 21/7.

²⁰⁵ Sabunî, *el-Bidâye*, Terc. Bekir Topaloğlu, Ankara 1979, s. 104 -105.

²⁰⁶ Zemahşeri, Muhammed b. Ömer, *el-Keşşaf an Hakaiki Gavamizi't-Tenzil ve Uyuni'l-Ekavil fi vucuhi't Te'vil*, I-IV, Beyrut 1947, II, s. 277.

²⁰⁷ Razi, Fahreddin, *Mefatihü'l-Gayb*, et-Tefsirul-Kebir, I-XXXII, Kahire 1934, XVIII, s. 226.

²⁰⁸ İbnu'l-Hümmam, Kemaleddin Muhammed, *Kitabu'l Müsamere*, Matbaatü'l-Kübra, Bulak 1317,s. 198.

²⁰⁹ Yusuf 12/109. Ayrıca bkz: Nahl 16/43; İsra 17/94; Kehf 18/110; Enbiya 21/7; Hacc 22/75.

F-Risaletin Vehbilği

Kur'an-ı Kerim'de peygamber göndermenin Allah'ın iradesine bağılı olduğu bildirilmektedir.²¹⁰ Risalet onun kulları arasından seçtiği kimselere verdiği ilahî bir lütuf; rahmet ve ihsan olarak takdim edilir.²¹¹ Çalışıp çabalamakla, çok ibadet etmekle bu makam elde edilemez. Peygamberlik kesbi değil vebbidir. Peygamberlik ağır bir yük ve büyük bir teklif olduğundan Yüce Allah peygamberliğin yükünü, sorumluluğunu taşıyabilecek yeteneğe sahip kimseleri kendisi belirler. *“Onlara bir ayet geldiğinde, Allah'ın elçilerine verilenin benzeri bize de verilmedikçe kesinlikle inanmayız, dediler. Allah, peygamberliğini kime vereceğini daha iyi bilir. Suç işleyenlere, yapmakta oldukları hilelere karşılık Allah tarafından aşağılık ve çetin bir azap erişecektir.”*²¹² ayet-i kerimesi bu gerçeği açıkça bildirmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de ismi zikredilen ve edilmeyen bütün peygamberleri bu yüce görevle şereflendiren ve peygamberliğe nail kılan Allah'tır; *“Allah birbirinden gelme bir nesil olarak Adem'i, İbrahim ailesi ve İmran ailesini seçip alemlere üstün kıldı. Allah işitendir ve bilendir.”*²¹³ Peygamberliğin hiçbir kavme, hiçbir millete tahsis edilemeyeceği çünkü bütün milletlerin Allah'ın kulları olduğu Kur'an-ı Kerim'de beyan edilmiş, İsrailoğullarının peygamberliği kendilerine tahsis edici anlayışlarının da doğru olmadığına işaret edilmiştir.²¹⁴

Allah peygamberleri, istidatı bu göreve uygun olanlardan seçer. Ancak her istidatı olan kimse peygamberliğe seçilir diye bir kaide yoktur; Cenab-ı Hakk gerekli

²¹⁰ İbrahim 14/11; Hacc 22/75.

²¹¹ Taftazani, *İslam Akaidi*, s. 295, Fazlur Rahman, *Ana Konularıyla Kur'an*, s. 38.

²¹² En'am 6/124; Ayrıca Bkz.: Bakara 2/105; Âl-i İmran 3/33, 34, 73, 179; En'am6/ 84-87; Araf 7/144; Yusuf1 2/6; Nahl 16/2, 121; Meryem 19/49; Ta-Ha 20/13, 122; Hacc 22/75; Şuara 26/21; Neml 27/59; Sad 38/47; Mümin 40/15; Kalem 68/50.

²¹³ Âl-i İmran 3/33,34.

²¹⁴ Bakara 2/90; Âl-i İmran 3/73-80; Ayrıca bkz.: Ata, Mürsel, *Kur'an-ı Kerim'de Hz. Muhammed'in Risaleti*, s. 74 vd.

gördüğünde dilediği kimseyi seçer.²¹⁵ “*Ben seni seçtim. Şimdi vahyedilene kulak ver.*”²¹⁶

Nübüvvetin bir kimseye verilmesinde şahsi nüfûz ve servetin hiçbir rolünün olamayacağı hususu Kur’an-ı Kerim’de açıkça belirtilmektedir. “*Ve dediler ki; Bu Kur’an iki şehirden bir büyük adama indirilse olmaz mıydı? Rabbinin rahmetini onlar mı paylaşıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık.*”²¹⁷

Nübüvvet, ister nefislerin eşit olduğundan hareket ederek bir ihsan ve üstünlük olarak verildiği kabul edilsin, isterse ruhların ve nefislerin farklı yaratılışa olduğundan hareket ederek Allah’ın ancak onu kabul etmeye uygun nefislerde gerçekleştireceği kabul edilsin, her iki durumda da nübüvvetin vehbi olduğu, bu konuda peygamberin dahlinin bulunmadığı ortaya çıkmaktadır.²¹⁸

Sonuç olarak, Allah her şeye maliktir,²¹⁹ dilediği kulunu iradesiyle peygamber olarak görevlendirir.²²⁰ ve ona yeni bir şeriat ihsan eder. O’nu bundan alıkoyacak hiçbir güç yoktur.²²¹

²¹⁵ Bahçeci, Muhittin, *Ayet ve Hadislerle Peygamberlik ve Peygamberler, Nübüvvet ve Risalet*, Doyuran Matbaası, İstanbul 1977, s. 50.

²¹⁶ Ta-Ha 20/13.

²¹⁷ Zuhruf, 43/31,32.

²¹⁸ Yavuz, Salih Sabri, *İslam Düşüncesinde Nübüvvet*, s.22.

²¹⁹ Fatiha 1/1-4.

²²⁰ İbrahim 14/11; Hacc 22/75.

²²¹ İbrahim 14/20; Ayrıca bkz: Yavuz, Salih Sabri, *İslam Düşüncesinde Nübüvvet*, s. 23.

İKİNCİ BÖLÜM

RİSALETİN İŞLEVİ

A-Risaletin İmkani

Nazari olarak, “Risalet vacib mi, müstahil mi yoksa mümkün mü?” diye sorduğumuzda, buna verilecek cevap, peygamberliğin mümkün olduğudur. Yani, Allah’ın varlığı vacibü’l-vücut, peygamberlik ise mümkünü’l-vücuttur.²²² Peygamberliğin mümkün olup olmadığı hususunda Gazali “insanların doktorlara ihtiyaçları olduğu gibi, peygamberlere de ihtiyaçları vardır.” görüşünü ileri sürmektedir.²²³ Cüveyni ise, Allah’ın insanlara peygamberler göndermesinin mümkün olduğunu belirtmektedir.²²⁴ Allah’ın peygamber göndermesi, Onun irade sıfatı ile ilgili bir husustur. Allah’ın iradesine bağlı bir konuda “bu Allah’a vaciptir” demek tutarlı olamaz. Çünkü vacip olan iradi olamaz. İradi olan da vacip olamaz. Madem ki peygamberlik mümkündür veya imkansız ve zaruri değildir. O hâlde fiili olarak da gerçekleştiğini ispat etmek lazımdır.²²⁵

İnsanları Allah yarattığına göre, Allah’ın insanlara teklifte bulunması da mümkündür. “Kim Allah’ın kullarına teklifte bulunabileceğini kabul ederse, Allah’ın peygamber göndermesini de kabul etmiş demektir.”²²⁶ Allah’ın insanlara teklifte bulunması tamamen ilahî irade ile ilgili bir husustur.²²⁷

Maturidi bu konuda şunları söyler. “Akıl, peygambere ihtiyacı zorunlu görebilir. Çoğu insanın kendisinin daha haklı ve daha uygun olduğunu iddia ederek

²²² Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s. 9.

²²³ Gazali, Ebu Hamid Muhammed bin Muhammed, *İhya’u-Ulumu’d-Din*, Darü’l-Kütübi’l-İlmiye, Beyrut, Trs, C.I, sayfa,135. Ayrıca Bkz. *İhya’u-Ulumu’d-Din* Tercüme: Ahmet Serdaroğlu, Bedir Yay. İst.1989, I. s. 291; Yazır, Muhammed Hamdi, *Metelib ve Mezahib*, Eser Neşriyat, İstanbul 1978, Önsöz, s. 38.

²²⁴ Cüveyni, Ebu’l-Meali, Abdulmelik, *Lumau’l-Edille fi Kavaidi Ehli’s-Sünne ve’l-Cemaa*, s. 196,197. Bkz.: Gölcük, Şerafettin; Toprak, Süleyman, *Kelam*, Konya 1988, s. 265-265.

²²⁵ Hanefi, *Akide*, IV, s. 51.

²²⁶ Şehristani, *Nihayetu’l-İkdam*, s. 428. Bkz.: Razi, Fahreddin, *Nübüvvat*, s. 93; Işık, *Maturidi’nin Kelam Sistemi*,s. 103.

tartışmakta olduğu bir gerçektir. Herkesin gönlünü hoş edecek, birleştirecek ve onlara doğruyu gösterecek güvenilir biri bulunmamaktadır. Kavga her türlü fenalığın ve yok oluşun sebebidir. Halbuki akıl bunu hoş görmez. Bunun önüne geçmek üzere akıl sonuçta birinin hakem tayin edilmesini önerir. Bütün insanlar arasında böyle bir hakemin kim olabileceğini, insanları yaratandan başkası daha iyi bilemez. Bu da Allah tarafından geldiğini bileceğimiz bir elçinin var olabileceğini ifade eder.”²²⁸

Bu konu Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde geçmektedir. “*Şüphesiz, Allah'ı ve peygamberlerini inkâr edenler, Allah'a inanıp peygamberlerine inanmayarak ayrım yapmak isteyenler, 'Peygamberlerin kimine inanırız, kimini inkâr ederiz' diyenler ve böylece bu ikisinin arasında bir yol tutmak isteyenler var ya; işte onlar onlar gerçekten kâfirlerdir. Biz de kâfirlere alçaltıcı bir azap hazırlamışızdır. Allah'a ve peygamberlere iman edenlere ve onlardan hiç birini diğerlerinden ayırmayanlara gelince, işte onlara Allah mükafatlarını verecektir. Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.*”²²⁹

İbn Teymiyye' ye göre Allah'ın varlığının delilleri nübüvvetin de imkan ve ispatının delillerindedir.²³⁰ O, yaratılışı gereği insanın, Allah'ın birliğini kemal sıfatlarıyla ikrar edecek nitelikte olduğunu belirtir. Yaradan'ı ve O'nun kemal sıfatlarını ikrar etmenin fitri ve zaruri olduğuna dikkat çeker.²³¹ İnsan fitratı Allah'ı bilmeye ve O'na yönelmeye uygundur. Bu da “Allah'tan başka ilah yoktur” mânâsıdır. İlah ise, bilinen ve ibadet olunan demektir.²³² Allah'a ibadetin mahiyeti

²²⁷ Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s. 11.

²²⁸ Maturidi, *Kitabu't Tevhid*, s. 184.; Nesefi, *Tabsiratu'l-Edille*, s. 2 ; Maturidi, *Kitabu't Tevhid, Tercümesi*, s. 221.

²²⁹ Nisa 4/150,151,152.

²³⁰ İbn Teymiyye, *et-Tefsiru'l-Kebir*, Lübnan, trhz., II, 2, s. 159.

²³¹ İbn Teymiyye, *Derü Tearuzi'l Akl ve'n-Nakl*, neşr. Abdullatif Abdurrahman, Beyrut 1997, IV, 272.

²³² İbn Teymiyye, *Mecmau'l-Feteva*, Riyad 1991, II, 1-7.

ise ancak peygamberler vasıtasıyla bilinir. Bu bakımdan İbn Teymiyye, inanmanın ilk şartı olarak, Allah'a ve peygamberlerine inanmak olarak zikreder.²³³

Din deyince mutlaka insanın aklına Allah ve peygamber gelmektedir. Peygamber Allah ile insan arasında bir elçidir.²³⁴

*“Allah’ın vahiy, sağlam muhakeme ve peygamberlik bağışladığı hiç kimsenin bundan sonra halkına, ‘Allah’ın yanı sıra bana da kulluk edin!’ demesi düşünülemez; aksine onlara şöyle öğüt verir: ilahî kelamın bilgisini yayararak ve kendiniz onu derinlemesine inceleyerek Allah adamları olun!”*²³⁵

*“O, melekleri ve peygamberleri tanrı edinmenizi emretmez; zaten kendinizi Allah’a tam teslim ettikten sonra hiç O sizi hakikati inkâra davet eder mi?”*²³⁶

Bu peygamberleri ise Allah’ın kendisi seçmektedir.²³⁷ Onun seçimi hususunda ne seçilen elçinin ne de toplumun bir etkisi olabilir. Kuran bu konuya şu şekilde açıklık getirmektedir. *“Ve dediler ki; Bu Kur’an iki şehirden bir büyük adama indirilse olmaz mıydı? Rabbinin rahmetini onlar mı paylaşıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık.”*²³⁸

Seçilen bu elçilerin bütün görevleri Allah’ın gönderdiği emirleri, hükümleri insanlara sadece duyurmaktır. Kendilerinden bir şey ilave etmeleri veya eksiltmeleri söz konusu değildir.²³⁹

²³³İbn Teymiyye, *a.g.e.*, s. 1.; Ayrıca bkz. Neseî, *Tabsiratu'l-Edille*, s. 2 ; Maturidi, *Kitabu't Tevhid*, s.176.

²³⁴Atay, Hüseyin, *İslam’ın İnanç Esasları*, s. 174.

²³⁵Âl-i İmran 3/79

²³⁶Âl-i İmran 3/80.

²³⁷İbrahim 14/11; Hacc 22/75.

²³⁸Zuhruf, 43/31,32.

²³⁹Atay Hüseyin, *İslam’ın İnanç Esasları*, s. 174. Ayetler için bakınız; Maide 5/67; Rad 13/40; Nahl 16/35,82; Nur 24/54; Ankebut 29/18; Yasin 36/17; Cin 72/28.

B-Risalete Olan İhtiyaç

Maturidi peygamberliğe duyulan ihtiyacı şu şekilde izah etmektedir. “Şüphesiz alimler bile, din ve toplumsal²⁴⁰ işlerde faydalı ve zararlı olanı anlamakta birbirlerinden farklı olabilirler. Bu, herkesin aklının öngördüğü şey ile akılların verdiği hükümlerin arasını bulmak zorunluluğuna götürür ve bu herkesin kendi aklına dayanarak inandığı dinin doğruluğunu iddiaya sebep olur. Fikirlerin ve inançların bu suretle birbirine çelişik olmasından dolayı bu imkansızdır. Sonra aklın üzerine yüklenen işlerin çokluğu, sayısız elemeler, sıkıntılar ve ihtiyaçlar akli meşgul eder ve onu gerçeği bütün inceliği ve önemi ile kavramaktan alıkor. İşte bundan dolayı Allah’ın elçisine ihtiyaç duyulur. O, insanlara şaşırtdıkları ve hakla batılı birbirine karıştırdığı hususlarda açıklamalarda bulunur ve yol gösterir.”²⁴¹

Kur’an-ı Kerim’de bu konuyu Yüce Allah şöyle beyan etmektedir. “*Allah, mesajlarını onlara iletmek, onları arındırmak ve onlara ilahî kelamı ve hikmeti öğretmek için, içlerinden bir elçi çıkararak müminlere lütufta bulunmuştur; halbuki daha önce apaçık bir sapıklık içinde bulunuyorlardı.*”²⁴²

Maturidi’ye göre, emrettiği şeyleri yapmak, nehyettiği şeylerden kaçınmak için, Allah’ın Peygamber göndermesi haktır. Yüce Allah’ın bütün fiilleri bir hikmete göre cereyan etmektedir. O’nun fiillerinin bu hikmetin dışına çıkması veya bunların hafiflikle vasıflandırılması düşünülemez. Allah’ın emrettiği şeyleri insanların yapmasında bir faydası olmadığı gibi, nehyettiği şeyleri terk edip etmemelerinde de bir zararı yoktur. Oysa bu emir veya nehyedilen şeylerde kulların faydalanmaları veya zarar görmeleri söz konusudur.²⁴³

²⁴⁰ Maturidi burada din ve dünya ayrımı yapmaktadır. Bize göre din bu dünyada yaşanmak için gönderilmiştir. Ayrıca ahirette tekrar bir deneme söz konusu değildir. Bundan dolayı “bireysel ve toplumsal” diye bir ayırım yaparak, dinin bireysel alana ait olduğunu gördük.

²⁴¹ Maturidi, *Kitabu’t Tevhid*, s. 182-183.

²⁴² Âl-i İmran 3/164.

²⁴³ Neseî, *Tabsiratu’l-Edille*, s. 2 ; Maturidi, *Kitabu’t Tevhid*, s.176.

Allah'ın varlığını ve birliğini kabul eden bir kimsenin, O'nun peygamberler gönderebileceğine de inanması gerekir. Allah'a bütün sıfatlarıyla inanmadıkça, Peygamberliğin ispatı konusunda herhangi bir tartışmaya girişmek yersizdir. Zira asıl olan elçiyi gönderendir. Elçinin görevi ise, kendisini görevlendirenin emirlerini ve nehiyelerini tebliğdir. İnsanları bu emirlere uymaya ve nehiyelerinden kaçınmaya davettir. Allah'ın emir ve nehiyelerinin ve buna bağlı olarak iyi veya kötü şeylerin akılla bilinebileceğini ileri sürerek, peygamberliği inkâr etmek, onu gönderen Yüce Allah'ı da inkâr etmek demektir. Kullar için neyin iyi olup, neyin kötü olduğunu en iyi bilen şüphesiz Allah'tır. Bunun için Allah'ın, insanlara peygamber göndermesi ve bu peygamberin de kendilerinden seçilmiş olmasının şüphesiz bir hikmeti, bir sebebi vardır.²⁴⁴

Allah'ın emir ve nehiyelerinde de insanlar için ince bir yarar vardır. Zira Allah, insanları en güzel bir şekil ve surette yaratmış,²⁴⁵ yerde ve gökte olan her şeyi, bütün nimetleri, daha önce kazandıkları bu hakkın karşılığı veya yaptıkları bir işin mükafatı olmaksızın, insanoğlunun emrine vermiştir.²⁴⁶ Aslında bu gibi nimetlerin, özellikle bunların kadrini ve verilmişindeki hikmeti veya sebebi bilmeyenlere verilmesi, mantıki olarak mümkün değildir. Zira bunlar daha önce insanlar tarafından kazanılmış bir hak değildir. İşte bundan dolayı insanların, şükran görevlerini yerine getirebilmeleri ve kimin sevilmeye layık olduğunu anlamaları için, bu sonsuz nimetleri, rızıkları bahşedeni gereği gibi bilmeleri zorunludur. Bu ise, birtakım imtihan veya tecrübelerden geçmeyi gerektirmektedir. İşte bundan dolayı Allah, bu imtihanları başarıp, kendisine karşı şükran görevini hakkıyla yerine getirenlere vaatte bulunmuş ve bunu ihmal edenleri de cezalandırmakla tehdit etmiştir.²⁴⁷

²⁴⁴ Maturidi, *Kitabu't Tevhid*, s. 176; Nesefi, *Tabsiratu'l Edille*, s. 2.

²⁴⁵ Müminun 23/64.

²⁴⁶ Bkz. Ra'd 13/2; Ankebut 29/61; Lokman 31/20, 29; Zümer 39/5; Fatır 35/13; İbrahim 14/32, 33; Nahl 16/12, 14; Hacc 22/65; Casiye 45/11.

²⁴⁷ Maturidi, *Kitabu't Tevhid*, s.178.

Yüce Allah, insanoğluna en büyük nimet olarak aklı vermiştir. Bununla onu, iyiyi ve kötüyü birbirinden ayırma yeteneğine sahip kılmıştır. Aklını kullanan bir kimse için, doğruluk ve adalet güzel, yalancılık ve zulüm çirkindir. Akıl bunlardan birincisinin kalpteki yerini yüceltmış, diğerinin ise alçaltmış ve hakir kılmıştır. Bundan dolayı akıl da bir bakıma, insanın makamını yücelten iyi isteklerle, doğrulukla emretmiş, rütbesinin düşmesine, alçalmasına sebep olan şeyleri işlemekten nehyetmiş olmaktadır. Binaenaleyh, akla göre de emir ve nehiy zorunludur. Emir ve nehyin gereği olarak da sevap ve ikab ihdas edilmiştir. Kim Allah'ın emrine uyup, doğru ve adil olursa, bunun karşılığı olarak sevaba ve mükafata nail olacak, kim Allah'ın yasakladığı şeyleri işleyip, asi ve zalim olursa hak ettiği cezaya çarptırılacaktır.²⁴⁸

Herkes, kendi nefisini terbiye etmeyi ve insanlar tarafından gıpta edilen güzel hasletleri kendi nefsinde toplamayı arzu edecektir. Ne var ki, bu gibi kimselerin bazen, bu arzularını gerçekleştirmek için izledikleri yolun yanlışlığı veya bu konulardaki bilgisizlikleri nedeniyle hidayet yerine sapıklığa düşmeleri ve bunun bir sonucu olarak da menfaat yerine zarar görmeleri mümkündür. Bu da gösteriyor ki, bu gibi kimseler için doğru yolu gösterecek, nefislerini kendi şehvi arzularına göre değil, hakka ve hakikate uygun bir şekilde terbiye etmelerini sağlayacak, iyiyi ve kötüyü birbirinden ayırt etmeyi bilmelerine yardımcı olacak bir rehber, bir öğreticiye ihtiyaç vardır. İşte bu ve benzeri görevleri yapanlar peygamberlerdir. Ve işte bunun için peygamber gönderilmesi gereklidir.²⁴⁹

²⁴⁸ Maturidi, *Kitabu't Tevhid*, s.178-179.

²⁴⁹ Maturidi, *a.g.e.*, s.179.; Ayrıca bkz: Işık, Kemal, *Maturidi'nin Kelam Sistemi*, s. 106.; Tuğral, Süleyman, *Sadrüşşeria'da İyilik ve Kötülük Problemi*, Ankara 1995, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 113.

İbn Sina, insanların temel ihtiyaçlarını birbirleriyle telafi edecekleri bir toplum hayatına gereksinim olduğunu ifade ettikten sonra, toplumun bireylerinin birbirleriyle karşılıklı ilişkilerini düzenleyecek bir kanunun zorunlu olduğunu beyan eder. Yani cemiyetteki “müşareket” ilkesi, karşılıklı muamelenin bir takım adli esaslara dayanmasını gerekli kılar. Bu ise ancak kanunla ile gerçekleşir. Kanun-ki buna İbn Sina “sünnet” diyor- çıkaran kimsenin, kendisini insanlara dinletebilecek ve koyduğu o kanuna insanları itaat ettirebilecek bir pozisyonda olması gerekir. Böyle bir kimsenin varlığı, bütün insanlığın bekası için zaruridir. Bu insan, kendisinde fevkalade hasletleri toplayan peygamberdir.²⁵⁰

İbn Teymiye, Allah’ın kullarına bir annenin çocuğuna olan merhametinden daha merhametli olduğunu söylerken maksadı, Allah’ın kemal sıfatlarına sahip olduğunu vurgulamaktır: Allah, kemal-i rahmete sahip olduğu gibi kemal-i kudrete de sahiptir. Öyleyse Allah’tan bir rahmet olarak kullarına peygamber göndermesine mani olan nedir? *“Biz seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik.”*²⁵¹

*“Allah, müminlere Allah’ın ayetlerini okuyan, onları arındıran, kitap ve hikmeti öğreten bir elçi göndermek suretiyle nimette bulunmuştur”*²⁵² ayetlerinde açıklandığı gibi peygamberlik, Allah’ın mümin kullarına bir nimetidir. Peygamberliği inkâr eden, Allah’ın bu konudaki kudretini inkâr etmiş olur. Bu da Allah’ın kudretinin tamlığına bir noksanlık izafe etmektir. Aynı şekilde Allah’ın ihsan sahibi olduğunu inkâr etmektir ki bu da O’nun rahmet ve ihsanına bir kusur atfetmektir. Böylece Allah’ın peygamber göndermesi, O’nun kudret ve ihsanının tamlığının en büyük delillerinden biridir.²⁵³

²⁵⁰ İbn Sina, Ebu Ali Hüseyin b. Abdullah, *Kitabü’ş-Şifa, el-İlahiyyat.*, Tahkik: M. Yusuf Musa, Süleyman Dünya ve Said Zeyd, Neşr: Vezaretü’s-Sakafe ve’l-İrşad. Kahire, 1960. C.II. s. 442. ; Kuşpınar, Bilal, *İbni Sina’da Bilgi Teorisi*, MEBY, Ankara 1995, s. 146. İbn Sina, *Risaleler*, Çeviri: Alparslan Açıkgeç, M. Hayri Kurbaşoğlu, Kitabiyat, Ankara 2004, s. 37-38.

²⁵¹ Enbiya, 21/107.

²⁵² Âl-i İmran, 3/164.

²⁵³ İbn Teymiyye, *Mecmau’l-Feteva*, s. 1-7; Ayrıca bkz; Okumuş, Bünyamin, *İbn Teymiyye’nin Peygamberlik Anlayışı*, s. 92-93.

Allah, insanı ilim elde edebilmesi için ve bu ilmi kendi iyiliğine kullanabilmesi için gerekli irade ve idrak ile teçhiz etmiştir. İşte insanın denenmesi bu noktada işin içine girmektedir. Şimdi insan, bilgisini iyilik için mi, yoksa kötülük için mi kullanacaktır? “Başarı” için mi yoksa “kaybetmek” için mi sarf edecektir? Ya da Kur’anî ifadeyle “yeryüzünde iyilik yapmak için mi yoksa fesad çıkarmak için mi harcayacaktır? İnsan için en önemli mesele, tarihi iyi gayelere yöneltebilecek mi, yoksa onun kuruntuları içersinde boğulacak mı meselesidir. Bu sebeptir ki Allah’ın rahmeti; “*peygamberler göndermesi*”, “*kitaplar indirmesi*” ve “*insanları yol göstermesi*” dir.²⁵⁴

²⁵⁴ Fazlur Rahman, *Ana Konularıyla Kur’an*, s. 38.

C-Risaletin Evrenselliği

Kur'an, peygamberlik olayının evrensel bir olgu olduğunu bildirmektedir. Bunun için, Kur'an'da ismi belirtilmiş veya belirtilmemiş olsun, dünyanın her tarafına Allah'ın elçileri gönderilmiştir.²⁵⁵ Bu elçiler veya peygamberler önce kendi kavimlerine gönderilmekteler; fakat ilettikleri mesaj yalnız o yöreye ait değil, evrensel bir özelliğe sahiptir.²⁵⁶

*“Seni bütün insanlığa bir elçi olarak gönderdik; ve hiç kimse Allah'ın şahitliği gibi şahitlik yapamaz.”*²⁵⁷

Allah'ın rehberliği evrenseldir. Hiçbir ulusu, hiçbir insanı elçileri ile gönderdiği rehberlik dışında bırakmamıştır. Dahası, daveti “kendi dillerinde” ileten özel elçi gelmiş olsa da mesaj yine de evrenseldir ve tüm insanlarca inanılması gerekmektedir. Bu yüzdendir ki Kur'an Müslümanların bütün peygamberlere inanmasını istemekte ve Hz. Muhammed'e Kur'an'da şöyle demesi emredilmektedir. *“De ki, Allah'ın indirdiği bütün kitaplara inanırım”*.²⁵⁸ Yine bundan dolayıdır ki, Peygamberlik bölünmez bir görevdir ve Kur'an ısrarla farklı dinler arasındaki bölünmeyi zemmeder. *“Sadece Allah'a yönelerek O'nun bilincinde olun, namazı kılın; ancak O'na ortak koşanlardan, inançlarındaki birlikteliği bozan ve böylece gruplara ayrılan kimselerden olmayın! Zira her grup, kendi görüşünden dolayı mutlu bulunmaktadır”*.²⁵⁹ Esasen bütün elçiler insanları tek bir Allah'a ve sadece ve sadece ona itaat etmeye çağırır.²⁶⁰

²⁵⁵ Mümin, 40/78; Nisa; 4/164.

²⁵⁶ Fazlur Rahman, *Ana Konularıyla Kur'an.*, s. 80.

²⁵⁷ Nisa 4/79.

²⁵⁸ Şura 42/15.

²⁵⁹ Rum 30/31,32; Müminun 23/53.

²⁶⁰ Fazlur Rahman, *Allah'ın Elçisi ve Mesajı*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 1997, s. 47.

Her peygamber etrafındakilere “*Ey kavmim! Allah’a kulluk edin, sizin için O’ndan başka ilah yoktur.*”²⁶¹ demiştir.

Bütün peygamberlerin davetlerindeki esas temanın, insanları sadece Allah’a kulluğa ve O’na inanmaya sevk etmeye yönelik olduğunu söyleyebiliriz. Kuran bu konuda şöyle buyurmaktadır. “*Senden önce hiçbir resul göndermedik ki ona: ‘Benden başka ilah yoktur; şu hâlde bana kulluk edin.’ Diye vahyetmiş olmayalım*”.

262

Ancak ilk peygamberden son peygambere kadar gelip geçmiş bütün elçiler tarafından insanlığa tebliğ edilen ilahi dinlerdeki şariat hükümleri arasında zaman ve mekanın farklılığına paralel olarak bazı ayrıntılarla ilgili veya metod yönünden bir takım farklılıkların bulunması gayet tabiidir. Bunu da insanlık alemindeki varlığı hiçbir akıl sahibi tarafından inkârı mümkün olmayan gelişmeye paralel dini bir gelişme olarak değerlendirmek gerekmektedir. Fakat bütün ilahi dinlerde daima muhafaza edilen ve hiçbir zaman değişmeyen temel özellikler ve ortak noktalar bulunmaktadır. Bu da bizi ilahi dinlerin aynı olduğu sonucuna götürür.²⁶³

Ebu Hanife dinin birliği ve şariatlerin farklılığı konusunda şöyle demektedir.

“ Bilmiyor musun ki, Allah’ın resulleri – Allah hepsine salat ve selam eylesin- muhtelif dinlere mensup değillerdi. Hiçbiri kendi kavmine, kendisinden önce gelmiş olan resullerin dinini terk etmeyi emretmemiştir. Çünkü peygamberlerin dini birdir. Buna mukabil her resul kendi şariatına davet ediyor, kendinden önceki resulün şariatına uymaktan nehyediyordu; zira resullerin şariatları çok muhteliftir. Bundan dolayı, Allah Kuran-ı Kerimde “*Biz sana da kendinden önce gelmiş olan kitapları doğrulamak ve böylece onları koruma altına almak üzere, gerçeği bildiren kitabı*

²⁶¹ Maide 5/72,117; A`raf 7/59,65,73,85; Hud 11/50,61,84; Nahl 16/36; Müminun 23/23,32; Neml 27/45; Ankebut 29/16,36; Nuh 71/73.

²⁶² Ahzab 33/39; Enbiya 21/25

²⁶³ Koçyiğit, Talat - Cerrahoğlu, İsmail, *Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri*, I-II, Ankara 1984, s. 10. Ayrıca bkz.: Ata, Mürsel, *Kur’an-ı Kerim’de Hz. Muhammed’in Risaleti*, s.178.

indirdik. O halde sen, onların arasında Allahın sana indirdiğine göre hükmet ve sakın, sana gelen gerçekten uzaklaşarak, onların heva ve heveslerine uyma! Biz, her biriniz için, bir şariat ve bir yol belirledik. Eğer Allah dileseydi, sizi tek bir ümmet kıları.”²⁶⁴ “ Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberlere, ‘ Şüphesiz, benden başka hiçbir ilah yoktur. Öyleyse bana ibadet edin’ diye vahyetmişizdir.”²⁶⁵ “ Sen, yüzünü, batıl olan her türlü inancı reddederek, kararlı bir biçimde dine, Allahın insanları kendisine göre yarattığı fitrata yönelt; çünkü Allahın yarattığı fıtratta hiçbir değişiklik yoktur. İşte gerçek din, insanların çoğu bilmese de, budur.”²⁶⁶ buyurmuştur. Yani Allahın dini değiştirilemez. Nitekim din, tebdil, tahvil ve tağyir edilmemiştir. Şariatlar ise tebdil ve tağyir edilmişlerdir. Zira birtakım şeyler bazı insanlar için helal iken, Allah onları diğer insanlara haram kılmıştır. Bir çok emirler vardır ki, Allah onların yapılmasını bir kısım insanlara emrettiği halde diğer insanları, onları işlemekten nehyetmiştir. O halde, şariatlar çok ve muhtelifdir.”²⁶⁷

Nitekim Necaşi de, Hz. Muhammed’in haber verdiği hususlara dair huzurunda bulunanlardan soru sorup da onlardan Kur’an okumalarını isteyip, onların da kendisine Kur’an okumaları üzerine şunları söylemişti: “Şüphesiz ki bu ve Musa’nın getirdikleri elbetteki aynı aydınlığın kaynağından gelmektedir.”²⁶⁸

Hz. Peygamber Varaka b. Nevfel’e gördüklerini haber verdiğinde de böyle olmuştur. Varaka, Hristiyanlığa girmişti. İncil’i de Arapça olarak yazardı. Hatice validemiz ona dedi ki: “Amcacığım, kardeşinin oğlunun söylediklerini bir dinle”.

²⁶⁴ Maide 5/48.

²⁶⁵ Enbiya 21/25.

²⁶⁶ Rum 30/30.

²⁶⁷ Ebu Hanife, “*el-Alim ve’l-Mute’allim*”, İmam-ı Azam’ın *Beş Eseri*, Çeviren: Mustafa Öz, İstanbul 1981, s. 15,16. Ayrıca bkz.: Güler, İlhami, *Din, İslam ve Şariat: Aynilikler, Farklılıklar, Tarihi Dönüşümler*, İslamiyat, “*Şariat Dosyası*”, Ankara 1998, s.65,66.

²⁶⁸ Ahmed, bin Hanbel, *el-Müsned*, I-VI, İstanbul, 1982, I, 201-203, V, 290-292.

Peygamber gördüklerini ona bildirince o da şunları söylemişti; “İşte bu Musa'ya vaktiyle gelen Namûs'un yani Cebrail'in kendisidir.”²⁶⁹

Bizans Kralı Heraklius ²⁷⁰ da aynı durumdadır. Hz. Peygamber, kendisini İslam'a davet etmek üzere bir mektup yazdığında, o da o vakit oralarda bulunan Arapların getirilmesini istemişti. Ebu Sufyan da Kureyş'e mensup bir grup ile birlikte, bir ticaret kervanı ile Şam'a gelmişti. Heraklius onlara Peygamberin durumu ile ilgili sorular sordu. Ebu Sufyan'a sorarken, diğerlerine de yalan söyleyecek olursa onu yalanlamalarını emretti. Böylelikle onlar susmak suretiyle Ebu Sufyan'ın vermiş olduğu haberlere muvafakat ettiklerini göstermiş oldular.

Onlara sordu: “Ataları arasında hükümdar var mıydı?” “Hayır”. dediler.

“Peki bundan önce bu sözü söyleyen bir kimse olmuş muydu?” diye sordu. Yine “Hayır”. dediler. Onlara: “Aranızda soylu birisi midir” diye sordu. Onlar, “evet” dediler. Onlara: “Bu sözlerini söylemeden önce onu yalancılıkla itham ediyor muydunuz?” diye sordu. Onlar: “Hayır, hiç yalanımı tespit etmedik”, dediler.

Onlara: “İnsanların zayıf ve güçsüzleri mi yoksa ileri gelenleri mi ona uydu?” diye sordu. Ona zayıf kimselerin uyduğunu söylediler. Onlara: “Peki ona uyanlar artıyor mu, eksiliyor mu?” diye sorunca, artıklarını söylediler.

“Dinine girdikten sonra beğenmediğinden ötürü dininden çıkan bir kimse oluyor mu?” diye sordu. “Hayır” dediler. “Onunla hiç savaştınız mı?” diye sorunca da. “evet” dediler. Aralarındaki savaşın durumunu da sorduğunda şöyle dediler: “Bazen biz yeniliyoruz, bazen biz ona galip gelebiliyoruz”.

Onlara: “Hiç antlaşmasını bozuyor mu?” diye sordu. Bozmadığını söylediler. “Size neyi emrediyor?” diye sorunca da şöyle dediler: “Bir ve tek olarak Allah'a ibadet etmemizi, O'na hiçbir şeyi ortak koşmamamızı emretmekte, atalarımızın

²⁶⁹ Buhari, Kitabı Bedi'l-vahy, C. I, Had No: 3, s. 22,23.; Müslim, İman 252, Had No: 160, I, 139-142; Ahmed, *Müsned*, VI, 232-233.

²⁷⁰ Bu isim hadis metninde “ Herakl ” şeklinde geçmektedir.

taptıklarından uzak durmamızı söylemekte, bize namazı, doğruluğu, iffetli olmayı, akrabalık bağlarını gözetmeyi buyurmaktadır”.

Daha sonra onlara sorduğu bu sorulardaki delilleri açıklayarak şunları söyledi: “Ben size; Ataları arasında bir hükümdar olup olmadığını sordum. Bana: Hayır, dediniz. Ataları arasında hükümdar bulunsaydı, ben atasının hükümdarlığının peşine düşmüş, diyecektim”.

Onun bu sözlerini ondan önce aranızda başka bir kimse söyledi mi? diye sordum. Siz: “Hayır”, dediniz. Derim ki: Eğer bunu ondan başka birisi daha önceden söylemiş olsaydı, bu da kendisinden önce söylenmiş sözü tekrarlayan bir adamdır, diyecektim. Size; Bu sözlerini söylemeden önce onu yalancılıkla itham ediyor muydunuz? diye sordum. Siz; “Hayır”, dediniz. Derim ki İnsanlara karşı yalan söylemeyen bir kimse kalkıp ta Allah'a karşı yalan söylemez.

Size; “İnsanların güçsüzleri mi ona uyuyorlar, yoksa ileri gelenleri mi?” diye sordum. Siz; “güçsüzleri”, dediniz, işte -işin başında- peygamberlere uyanlar onlar olur. Sonra şöyle dedi: Size; “Ona uyanlar artıyor mu, eksiliyor mu?” diye sordum. Siz; “Hayır, artıyorlar” dediniz. Tamamlanıncaya kadar imanın durumu budur. Size “Dinine girdikten sonra beğenmeyerek dininden dönen oluyor mu?” diye sordum. Siz “Hayır, dediniz”. İşte iman böyledir.

İşte bu, doğruluğun ve hakkın alâmetlerinin en büyüklerindedir. Yalan ve batılın işin sonunda ortaya çıkması kaçınılmaz bir şeydir. O vakit, o işin arkasından gidenler dönerler ve baştan beri ona girmeyenler de ondan uzak kalırlar. Yalan ancak kısa bir süre revaç bulur, sonra ortadan kalkar.

Yine ben size: “Sizinle, onun arasında savaşın durumu nedir?” diye sordum. Siz: Değişken olduğunu söylediniz. İşte peygamberler böylece sınanırlar ve sonunda akıbet onların olur.

Devamla dedi ki: “Size antlaşmalarında durmamazlık ediyor mu?” diye sordum. Siz: “Hayır”, dediniz. İşte peygamberler hep böyledir. Onlar antlaşmalarını bozmazlar. Heraklius devamla dedi ki: Ve ben size onun neleri emrettiğini sordum. Bana: Allah’a ibadet etmenizi, O’na hiçbir şeyi ortak koşmamanızı emrettiğini, size namaz kılmanızı, zekât vermenizi, doğruluğu, iffetli olmayı, akrabalık bağlarını gözetmeyi emrettiğini ve size atalarınızın tapındıklarını yasakladığını söylediniz, işte bunlar bir peygamberin vasıflarıdır.²⁷¹

Kur’an-ı Kerim’de Allah’ın “*her ümmete bir peygamber gönderdiği*”²⁷² ve “*peygamber göndermedikçe azap etmeyeceği*”²⁷³ açık olarak yer almaktadır. Ancak hangi toplumlara hangi peygamberlerin gönderildiği pek açık değildir. Kur’an, bazı toplulukları peygamberleriyle andığı gibi, bazı toplulukları da hiç zikretmemiştir. Bu durum adı anılmayan topluluklara peygamber gönderilmediği anlamı içermez. Aşağıda belirtilen ayetlerden de anlaşılacağı üzere Yüce Allah bütün topluluklara mutlaka bir elçi göndermiştir.²⁷⁴

*“Her ümmet için mutlaka bir elçi olagelmıştır, ancak elçisi geldikten sonra onlar hakkında bütünüyle adaletle yargıda bulunurlar; ve onlara asla haksızlık yapılmaz.”*²⁷⁵

*“Gerçek şu ki, Biz her toplumun içinden ‘Allah’a kulluk edin, şeytani güçlerden kaçının!’ diyen bir elçi göndermişizdir..”*²⁷⁶

*“Biz seni müjdeleyici ve uyarıcı olarak fîlen gönderdik. Geçmiş her ümmet içinde de bir uyarıcı bulunagelmıştır.”*²⁷⁷

²⁷¹ Buhari, İman 38, I, 18-19; Müslim, Cihad 74, Had No: 1773, II, 1393.; Ahmed, *Müsned*, I, 262-263.

²⁷² Bkz.: Araf 7/94; Yunus 10/47; Nahl 16/36, Fatır 35/24, Zuhuf 43/6.

²⁷³ İsrâ 17/15; Kasas 28/59.

²⁷⁴ Bkz.: Araf 7/94; Yunus 10/47; Nahl 16/36; Fatır 35/24; Zuhuf 43/6.

²⁷⁵ Yunus 10/47.

²⁷⁶ Nahl 16/36.

²⁷⁷ Fatır 35/24; Araf 7/94.

“Daha önceki milletlere nice peygamberler göndermiştik.” ²⁷⁸ mealindeki ayetlerde ve buna benzer diğer ayetlerde her millete bir elçi gönderildiği açıkça ifade edilmektedir.

Yüce Allah adaleti gereği herhangi bir topluma peygamber göndermedikçe, o topluluğa azap etmeyeceğini aşağıdaki ayetlerde açıkça beyan etmektedir.

“Ayrıca Biz, bir elçi göndermeden azap etmeyiz.” ²⁷⁹

“Bununla birlikte, yine de senin Rabbin hiçbir toplumu, kendi içlerinden onlara mesajlarımızı okuyup açıklayacak bir elçi göndermedikçe yok etmez; ve yine Biz hiçbir toplumu, üyeleri birbirlerine zulmetmeyi yol olarak benimsemedikçe, yok etmiş değiliz.” ²⁸⁰

²⁷⁸ Zuhruf 43/6.

²⁷⁹ İsrâ 7/15.

²⁸⁰ Kasas 28/59.

D-Risaletin İnsana Sağladıkları

1-Zaman Kazandırmak

İnsanları Allah yarattığına göre, Allah'ın insanlara teklifte bulunması da mümkündür. Kim Allah'ın kullarına teklifte bulunabileceğini kabul ederse, Allah'ın peygamber göndermesini de kabul etmiş demektir. Allah'ın varlığını ve birliğini kabul eden bir kimsenin, O'nun peygamberler gönderebileceğini de kabul etmesi gerekir.²⁸¹

Peygamberin getirdikleri esaslar, akl-ı selime uygun olmak durumundadır. Başka bir ifade ile, akıl ile vahyin birbirine zıt olması düşünülemez.²⁸² Vahyi anlayacak olan da akıldır. Akıl ortadan kalkarsa, ne akıl ne de vahiy kalır.

Acaba akıl, peygamberlerin getirdikleri esasları ortaya koyamaz mı? Yani peygamber gönderilmezse olmaz mı? Bazı Kelamcılar, peygamberlerin getirdikleri esasların akıl tarafından ortaya konmasının mümkün olmadığını, insan aklının güzel ve çirkine tamamen hakim olamayacağını belirtmektedirler. Hasan Hanefi ise, peygamberin aklının kemale erdirdiğini belirterek “olgun akıl nübüvvetin amacıdır” görüşündedir.²⁸³

Bu konuda Abdülcebbar da şöyle düşünmektedir: İnsan akli güzel ve çirkini ortaya koyar. Ancak akıl bunu tecrübeden sonra yapar. Halbuki bunu tecrübeden önce bilmemiz lazımdır. Bunda da akla aykırı bir durum yoktur. Yani, peygamber akla zaman kazandırmaktadır, yardım etmektedir.²⁸⁴ Görülüyor ki, aklın iyi veya kötüyü idrak edemeyeceğini, bundan dolayı insanın, peygamberlerin yol göstericiliğine ihtiyacı olduğunu savunanlar olduğu gibi, akıl güzel ve çirkin tanır ancak peygamber akli teyit eder görüşünde olanlar da vardır. Her iki görüş sahipleri,

²⁸¹ Maturidi, *Kitabu't Tevhid*, s.176; Işık, Kemal, *Maturidi'nin Kelam Sistemi*, s. 103.

²⁸² Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s.10,11.

²⁸³ Hanefi, Hasan, *Mine'l-Akide ila's-Sevre*, Beyrut 1988, IV, s. 45.; Akbulut, Ahmet, *a.g.e.*, s.10, 11.

Allah'ın insanlara peygamber göndermesinin iyi bir şey olduğu hususunda birleşmektedirler.²⁸⁵

2-İnsana Faydalı Olmak

Maturidi'ye göre üç temel ve esas kavram vardır. “Mümteni”, “Vacip” ve ikisinin ortası “Mümkün”dür. Mümkün ise, haber ve bilgi konusu durumdan duruma, elden ele ve kişiden kişiye değiştii için, akıl bunda olumlu ve olumsuz yani zorunlu veya imkansız hükmünü verecek kesinliğe sahip değildir. İşte peygamberler, aklın böyle kesinliğe sahip olmadığı hususlara her durumda hangi hükmün daha elverişli olabileceğini açıklar.²⁸⁶

Aşağıdaki ayetler bu hususu dile getirmektedir.

*“Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygambere itaat edin ve sizden olan konusunda uzman ehil kişilere de. Herhangi bir konuda anlaşmazlığa düştüğünüz takdirde, Allah'a ve ahiret gününe gerçekten inanıyorsanız, onu Allah'a ve Resulüne arz edin. Bu, daha iyidir, sonuç bakımından da daha güzeldir”.*²⁸⁷

*“Zira Biz her peygamberi, ancak, Allah'ın izniyle kendisine tabi olunsun diye göndermişizdir”.*²⁸⁸

²⁸⁴ Abdülcebbar, *Şerhu Usuli'l-Hamse*, s. 565.

²⁸⁵ Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s.10, 11.

²⁸⁶ Maturidi, *Kitabu't Tevhid*, s.184.

²⁸⁷ Nisa 4/59.

Bütün insanlık bir zamanlar tek bir topluluktur; sonra ihtilafa düşmeye başladılar. Bunun üzerine Allah, müjdeleyici, uyarıcı ve katından bir rahmet olarak peygamberler gönderdi. Onlar aracılığıyla hakikati ortaya koyan vahiyler gönderdi ki bununla insanların farklı görüşler edinmeye başladıkları her konuda rahatlıkla karar verebilsinler. Ancak Allah, inananları, kendi iradesiyle, üzerinde ihtilafa düştükleri konularda hakikate sevk etti; çünkü Allah, ulaşmak isteyeni doğru yola ulaştırır.²⁸⁹

Kur'an bu konuyu şu şekilde açıklamaktadır. *“İnsanlar tek bir ümmetti. Allah, müjdeci ve uyarıcı olarak peygamberler gönderdi, ve beraberlerinde, insanların anlaşmazlığa düştükleri şeyler konusunda, aralarında hüküm vermek üzere kitapları hak olarak indirdi. Kendilerine apaçık ayetler geldikten sonra o konuda ancak; kitap verilenler, aralarındaki kıskançlık yüzünden anlaşmazlığa düştüler. Bunun üzerine Allah iman edenleri, kendi izniyle, onların hakkında ayrılığa düştükleri gerçeğe iletti. Allah dilediğini doğru yola iletir”*.²⁹⁰

²⁸⁸ Nisa 4/64.

²⁸⁹ Bkz. Bakara 2/213, Âl-i İmran 3/101. Nahl 16/64.

²⁹⁰ Bakara 2/213.

E-Resullerin Sıfatları

1-Sıdk

“Sıdk” kelimesi doğruluk, gerçeklik, her türlü kötülükten arınmış olmak, saflık ve temizlik anlamlarına geldiği gibi, içten , yürekte bağlanma ve sadakat anlamlarını da içermektedir.²⁹¹

Sıdk, peygamberlerin, Yüce Allah’tan verdikleri her türlü haberde doğru sözlü, sadık olmalarıdır. Peygamberlerin yalan söylemeleri asla caiz değildir. Aksi hâlde, insanları kendilerine inandırmaları ve onları irşad ederek doğru yola sevk etmeleri mümkün olmaz. Allah Teala onların peygamberlik iddialarını tasdik etmek için her birine “*Mucizeler*” vermiştir. Hak Teala’nın yalancıları tasdik etmesi aklen mümkün olmadığına göre, peygamberlerin sıdk sıfatı ile vasıflanmaları vâcib; yalan söylemeleri ise imkânsızdır.²⁹²

Kur’an-ı Kerim’de Allah, peygamberlerini doğruluk vasıflarıyla methetmiştir: “*Ey Muhammed! İnsanlara Kur'an'daki İbrahim kıssasını anlat. Şüphesiz ki o, özü sözü doğru, siddik bir peygamberdi.*”²⁹³ ; “*Kitapta İdris'i de zikret. Çünkü o, çok doğru bir Nebi idi.*”²⁹⁴ Hiç bir peygambere kavmi; “biz seni daha önce yalancı tanıyorduk” diyememiştir.

Peygamberlerin doğruluk sıfatı, onların diğer insanlarla münasebetlerinde güvenilir olmaları yanında; asıl vahiy üzerinde emîn olmayı gerekli kılar. Allah’ın emir ve yasaklarını insanlara değiştirmeden, arttırıp-eksiltmeden tebliğ etmeleri, onların doğruluğuna delalet etmektedir. Kur’an’da, “*O Peygamberler Allah’ın gönderdiklerini tebliğ ederler, O’ndan korkarlar ve O’ndan başka hiç bir kimseden*

²⁹¹ Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2005, “Sıdk” kelimesi, s. 2770.

²⁹² Bkz.: Ata, Mürsel, *Kur’an-ı Kerim’de Hz. Muhammed’in Risaleti*, s.86-89.

²⁹³ Meryem 19/41.

²⁹⁴ Meryem 19/55.

korkmazlardı. Hesap görücü olarak Allah yeter.” ²⁹⁵ buyrulur. Bir peygamberin emânete hıyânet etmesi, O'nun kutsal görevi ile bağdaşmaz. Kur'an bunu şu şekilde ifade etmektedir. *“Bir peygamber için emanete hıyânet etmek olur şey değildir.”* ²⁹⁶ “Emanet” kavramı, içersinde doğruluğu ve güvenilirliği de barındırmaktadır.

Peygamberler doğru olmak zorundadırlar. Hayatı boyunca daima doğruyu söyleyecek ve doğru olanı yapacaktır. Asla aldatma diye bir nitelik kendisinde bulunmayacaktır. ²⁹⁷ Aksi hâlde elçilik görevini yerine getirmemiş olurlar.

2-Emanet

“Emanet” dilde, güvenmek, emin olmak, korkmamak ve güvenilir olmak anlamında bir mastardır. Güvenilir bir kimseye saklaması veya birine teslim etmesi için bırakılan şey veya kimse anlamına gelmektedir. ²⁹⁸

“Emânet”, peygamberlerin kutsal görevlerini yerine getirmek hususunda ve her konuda emin ve güvenilir olmalarıdır. Bütün peygamberler son derece emin, güvenilen dürüst ve seçkin şahsiyetlerdir. Bu düşünceyi Kur'an şu şekilde ortaya koymaktadır. *“Size Rabbimin vahyettiklerini duyuruyorum ve ben sizin için güvenilir bir öğütçüyüm.”* ²⁹⁹

Onlardan asla her hangi bir hıyanet meydana gelmez. Çünkü, Allah Teala, İlahi vahyini, peygamberlik şeref ve vazifesini hainlere değil, ancak her bakımdan emin olan sâdik kullarına verir. Peygamberlerini bu gibi emin, sâdik ve dürüst kulları arasından seçer. Şüphe yok ki Allah (c.c) peygamberlik derecesine kimin daha lâyük olduğunu en iyi bilendir. Kur'an bunu defalarca dile getirmektedir. *“Onlara bir ayet geldiğinde, Allah'ın elçilerine verilenin benzeri bize de verilmedikçe kesinlikle inanmayız, dediler. Allah, peygamberliğini kime vereceğini daha iyi bilir. Suç*

²⁹⁵ Ahzâb 33/39.

²⁹⁶ Âl-i İmran 3/161.

²⁹⁷ Atay, Hüseyin, *İslamın İnanç Esasları*, s.175.

²⁹⁸ Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, “Emanet” kelimesi, s. 840.

*işleyenlere, yapmakta oldukları hilelere karşılık Allah tarafından aşağılık ve çetin bir azap erişecektir.”*³⁰⁰

Kur'an-ı Kerim'de, geçmiş peygamberlerin emânet sıfatlarından söz eden ayetler de vardır. Hûd Peygamber, kavmine şöyle demişti: *“Size Rabbimin vahyettiklerini tebliğ ediyorum ve ben sizin için güvenilir bir nasihatçiyim.”*³⁰¹ Şuara Suresi'nde Nuh, Hûd. Salih, Lut ve Şuayb peygamberlerin kavimlerine, *“Şüphesiz ben, size gönderilen emîn bir peygamberim.”* dedikleri zikredilir.³⁰²

Peygamber olmadan önce Hz. Musa için Hz. Şuayb'ın iki kızından biri şöyle demiştir: *“Babacığım, onu ücretle çalıştır. Çünkü o, ücretle tuttuklarının en hayırlısı, güçlü ve güvenilir bir adamdır.”*³⁰³ Hz. Musa, Medyen'den Mısır'a peygamber olarak dönünce Firavun'un kavmine şöyle demişti: *“Allah'ın kullarını bana bırakın. Çünkü ben size gönderilmiş emîn bir peygamberim.”*³⁰⁴

Hz. Muhammed de gerek peygamberlikten önce ve gerekse peygamberliği sırasında toplum içinde en güvenilir bir üstün kişiliğe sahipti. Bu yüzden Mekke'de Kureyş toplumu ona “el-Emîn” lakabını takmışlardı. Nitekim peygamber olmadan beş yıl önce yapılan Kâbe tamiri sırasında Haceru'l-Esved'in yerine konulması şerefini paylaşamayan Kureyşliler arasında, çatışmaya varabilecek bir anlaşmazlık çıkmıştı. Bu arada Ebû Ümeyye Velid b. Muğîre'nin, “Şu kapıdan ilk mescide girecek olanı hakem yapınız” teklifi kabul edildi. Biraz sonra, belirtilen Benü Şeybe kapısından 35 yaşlarındaki Hz. Muhammed'in girdiği görüldü. Kureyşliler topluca *“İşte el-Emîn, yani güvenilir kimse, onun hakemliğine razıyız”* dediler.³⁰⁵

²⁹⁹ Araf 7/68. Ayrıca bkz: Şuara 26/107,125,143,162,178; Duhan 44/18.

³⁰⁰ En'am 6/124; Ayrıca Bkz. Bakara 2/105; Âl-i İmran 3/33,34,73,179; En'am 6/ 84-87; Araf 7/144; Yusuf 12/6; Nahl 16/2,121; Meryem 19/49; Ta-Ha 20/13,122; Hacc 22/75; Şuara 26/21; Neml 27/59; Sad 38/47; Mümin 40/15; Kalem 68/50.

³⁰¹ Araf 7/68.

³⁰² Bkz: Şuara 26/108, 125, 143, 162, 178.

³⁰³ Kasas 28/26.

³⁰⁴ Duhân 44/18.

³⁰⁵ İbn İshak, Muhammed, *Siret'ü İbn İshak*, Tah: M. Hamidullah, Erzurum 1981, s.86; İbn Hişam Ebu Muhammed Abdülmelik, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, I-VI, Beyrut 1391, I, s. 209; İbn Sad,

Peygamberler güvenilir insanlardır. Yüce Allah herhangi bir konuda yanıldığını kendilerine bildirdiği zaman, onu da güvenle halka bildirmek zorundadırlar.³⁰⁶ Kur'an-ı Kerim'de bu durum şu şekilde açıklanmaktadır. “*Bir peygamberin hile yapması olacak şey değil; çünkü kim hile yaparsa, herkesin yaptıklarının tam karşılığını alacağı ve hiç kimseye haksızlık yapılmayacağı Kıyamet Günü'nde hilesi yüzüne vurulacaktır.*”³⁰⁷

3-Tebliğ

“Tebliğ” bildirmek, ulaştırmak, nakletmek demek olduğu gibi, kesin bir kararı ilgili kimse veya kişilere bildirmek anlamlarına gelmektedir.³⁰⁸

Peygamberler Allah'tan almış oldukları emirleri mutlaka insanlara bildirmişlerdir. Hiçbir şeyi gizlememişler; hiçbir şey ilave etmemişlerdir. Peygamberler, Allah'tan aldıkları bilgilerin tamamını tebliğ etmekle mükelleftirler. “*Peygamberin üzerine düşen ancak tebliğdir. Allah sizin açıkladığınızı da, gizlediğinizi de bilir.*”³⁰⁹ Aksi takdirde elçilik görevini yerine getirmemiş olurlar ki bu, büyük bir vebali gerektirir.³¹⁰

Tebliğ etme ve ulaştırma peygamberliğin olmazsa olmaz sıfatıdır. Peygamberler için tebliğin mânası, Allah'tan aldığı vahyi olduğu gibi hiç saklamadan insanlara ulaştırmalarıdır. Bunu yaparlarken hiç kimseden korkmamaları veya korkularından dolayı başka şekilde anlatmaları mümkün değildir.³¹¹ Kur'an, peygamberlerin tebliğ görevlerini yerine getirirlerken hiçbir şeyden korkmadıklarını

Muhammed, *Kıtabu't Tabakâti'l-Kebir*, I-VIII, Beyrut Trsz. I, s. 146; Abdurrazzak, b. Hemman, *el-Musannef*, Tahkik: Habiburrahman el- Azimi, Beyrut 1970,V, s. 319; İbnül-Esîr, *el-Kâmil*, Beyrut 1385/1965, II, 45; Taberi, Muhammed b. Cerir, *Tarihu't-Taberi*, Matbaatü'l- İstikame, Kahire 1939. II, s. 201.

³⁰⁶ Atay, Hüseyin, *İslam'ın İnanç Esasları*, s.174-175.

³⁰⁷ Âl-i İmran 3/161.

³⁰⁸ Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, “Tebliğ” kelimesi, s. 3067.

³⁰⁹ Nisa 4/99.

³¹⁰ İsrâ 17/73-75. Ayrıca bkz: Okumuş, Bünyamin, *İbn Teymiyye'nin Peygamberlik Anlayışı*, s. 10.

³¹¹ Atay, Hüseyin, *İslam'ın İnanç Esasları*, s.175.

şu şekilde açıklamaktadır. “O peygamberler ki Allah'ın emirlerini insanlara tebliğ ederler, Allah'tan korkarlar ve O'ndan başka kimseden korkmazlar.”³¹²

Yine Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de peygamberlerin elçilik görevini tam ve eksiksiz yaptıklarını şu ayetle ortaya koymaktadır. “Ey elçi! Rabbinden sana indirilenleri tebliğ et: Sen onu tam yapmadığın sürece Rabbinin mesajını hiç yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Allah hakikati inkâr eden insanları doğru yola iletmez.”³¹³

Bütün peygamberler, tebliğ görevini yapmak için büyük meşakkat ve çilelere göğüs germişlerdir. Hatta bazıları bu uğurda canlarını feda etmişlerdir. Peygamberler, gördükleri tüm kötülükleri ve yanlışlıkları mutlaka düzeltmeye çalışmışlardır. “İçlerinden bir adama: İnsanları uyar ve iman edenlere, Rableri katında onlar için yüksek bir doğruluk makamı olduğunu müjdele, diye vahyetmemiz, insanlar için şaşılacak bir şey mi oldu ki, o kâfirler: Bu elbette apaçık bir sihirbazdır, dediler?”³¹⁴ “De ki: Ben, yalnızca sizin gibi bir beşerim. Bana, İlâh'ınızın, sadece bir İlâh olduğu vahyolunuyor. Artık her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, iyi iş yapsın ve Rabbine ibadette hiçbir şeyi ortak koşmasın.”³¹⁵

Peygamberler âdil kimselerdir. Adalet ters hiçbir iş yapmazlar. Peygamberler, görevlerinden azl olunmazlar. Peygamberlik çalışmakla elde edilmez. Allah, onu dilediğine vermiştir. “Allah meleklerden de elçiler seçer, insanlardan da. Şüphesiz Allah işitendir, görendir.”³¹⁶

Peygamberler seçilmiş, seçkin insanlardır. Güzel ahlak sahibidirler. Allah'tan

³¹² Ahzâb 33/39.

³¹³ Maide 5/67.

³¹⁴ Yunus 10/2.

³¹⁵ Kehf 18/110.

³¹⁶ Hac 22/75.

başkasından korkmazlar. “O peygamberler ki Allah'ın emirlerini insanlara tebliğ ederler, Allah'tan korkarlar ve O'ndan başka kimseden korkmazlar.”³¹⁷

“Ey Muhammed! Onlara vaat ettiğimizin bir kısmını sana göstersek de, senin canını alsak da, vazifen sadece tebliğ etmektir. Hesap görmek bize düşer.”³¹⁸

Bütün bunlarla birlikte, peygamberler, beşerdir, yani bizim gibi insandırlar. “De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Bana ilâhınızın bir tek İlâh olduğu vahyolunuyor. Artık O'na yönelin, O'ndan mağfiret dileyin. Ortak koşanların vay hâline!”³¹⁹

İnsanlar için doğal olan yeme-içme, evlenme, uyuma, yanılma, unutma, hastalanma vb. gibi hususlar peygamberler için de doğaldır. “Biz o peygamberleri, yemek yemez birer ceset olarak yaratmadık. Onlar ebedî de değillerdir.”³²⁰ Fizikî bünye ve ihtiyaçları itibariyle diğer insanlardan farksızdırlar.³²¹

Diğer bütün peygamberler gibi Hz. Muhammed de “uyarıcı ve müjdecî” dir. Görevi ise, devamlı ve yılmadan tebliğde bulunmaktır. Bu tebliğ, Allah'tan geldiği, insanların kurtuluşları ve başarıları için buna şiddetle ihtiyacı olduğundan onu kabul edip uygulamak insanlara aittir. Eğer tebliğ edilmezse, o zaman elçi görevini yerine getirmemiş demektir. .“Ey elçi! Rabbinden sana indirilenleri tebliğ et: Sen onu tam yapmadığın sürece Rabbinin mesajını hiç yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Allah hakikati inkâr eden insanları doğru yola iletmez.”³²²

Hz. Peygamber, sadece kendine indirilen vahye tabi olmakla emrolunmuştur.³²³ O, her ne pahasına olursa olsun insanların hidayetini veya itaatini

³¹⁷ Ahzab 33/39.

³¹⁸ Rad 13/40.

³¹⁹ Furkan 41/6.

³²⁰ Enbiya 21/8.

³²¹ Bkz. Furkan 25/20; Ra'd 13/38.

³²² Maide 5/67.

³²³ En'am 6/50,56,106; Araf 7/203; Yunus 10/15,109; Ahzab 33/2; Ahkaf 46/9; Kıyame 75/18.

sağlamakla memur değildir. O'na düşen yalnızca tebliğ etmektir.³²⁴ Gerçekten de O, insanlar üzerinde ne bir bekçi, ne insanların bir vekili, ne de bir zorlayıcıdır. “Kur'an hak olduğu hâlde kavmin onu yalanladı. De ki: Ben size vekil değilim.”³²⁵ Bu ve benzer ayetler, genelde bütün peygamberlerin, özelde ise Hz. Peygamberin tebliğ ve davet görevini de yerine getirdiklerini göstermektedir.³²⁶

4-İsmet

Peygamberler masum olmak durumundadır. Masum, Allah'tan aldığı vahyi bildirmede hata etmeme ve yanlış yapmamadır.³²⁷

Peygamberlerin masum olmalarını bilginler iki grupta ele alarak tartışmışlardır.

a-Peygamberlikten önce peygamberlerin hata işlemelerinin caiz olduğunu ve o zamanda hata işlemekten masum olmadıklarını söyleyenler vardır. Bu dönemde bile küfür ve benzeri büyük günahlardan masum oldukları hususunda ittifak etmişlerdir. Peygamberlikten önceki suçlar ağır cezayı ve fasık olmayı gerektirmeyecek yanlış ve kabahatlerdir.³²⁸

Hz. Adem hatasını anladı ve hemen özür ve af diledi ve affedildi. “*Derken, Adem Rabbinden birtakım kelimeler aldı, O da bunun üzerine tövbesini kabul etti. Şüphesiz O, tövbeleri çok kabul edendir, çok bağışlayandır*”.³²⁹ Peygamber de olsa, hata edebilir ve hatasını itiraf eder ve kabul ederse, affolunur.³³⁰

³²⁴ Rad 13/40. Hz. Peygamber de bunun bilincindedir ve “Ben sadece tebliğciyim, hidayet eden ise Allah'tır.” Der. Bkz. Müsned, IV, 101. Ayrıca “Allah beni tebliğci olarak gönderdi, zorlayıcı olarak göndermedi” demektir. Bkz. Tirmizi, Ebu İsa Muhammed b. İsa, *es-Sünen*, I-V, İstanbul 1981.

³²⁵ En'am 6/66,102, 107; Yunus 10/108; İsrâ 17/54; Zümer 39/41; Şûra 42/6.

³²⁶ Erul, Bünyamin, *Sahabenin Sünnet Anlayışı*, s.101.

³²⁷ Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, “İsmet” kelimesi, s. 1438, Atay, Hüseyin, *İslam'ın İnanç Esasları*, s. 175.

³²⁸ Bağdadi, Abdulkahir, *Usulud-Din*, s. 168; Razi, Fahreddin, *Kitabu'l-Erbain fi Usuli'd-Din*, Haydarabad 1353, s. 329; Atay, Hüseyin, *İslam'ın İnanç Esasları*, s.175.

³²⁹ Bakara 2/37.

³³⁰ Atay, Hüseyin, *İslam'ın İnanç Esasları*, s. 176.

b-Peygamberlikten sonra bilerek ve kasten hata işlemleri ise asla kabul edilmemiştir.³³¹

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Muhammed'in yaptığı bazı yanlış davranışların olduğu, onlardan dolayı Allah'ın onu uyardığı ve ona öğüt vererek doğrusunu gösterdiği bildirilmektedir. Allah bu gibi davranışları yapmaması gerektiğini, ama öyle davranmasının bir suç olmadığını, Allah'ın bu gibilerini affettiğini kendisine bildirmiştir. Bütün insanların onları bilmesini ve ona göre kendilerine hisse çıkarmalarını ve onlardan ibret almalarını sağlamak için Kur'an'da onları zikretmiştir. “ *Allah'ın sana gösterdiği şekilde insanlar arasında hükmedesin diye sana Kitab'ı hak ile indirdik; hainlerden taraf olma!*”³³²

Hüseyin Atay, “Peygamberlerin hata etmelerinin Kur'an'da anlatılması, peygamber de dahil hiçbir kimsenin Allah ile insan arasına girip aracılık yapacak dereceye, hatasızlığa ve kutsallığa ulaşamayacağını” bildirdiğini açıklamaktadır.

İsmet'in peygamberlerde bulunması gereken bir sıfat olduğunda, tüm İslam bilginleri görüş birliği içindedir. Ancak niteliği ve kapsamı üzerinde görüş ayrılıkları mevcuttur. Maturidilere göre, peygamberin günahattan korunmuş olması, onu tâate zorlamadığı gibi; günah işlemekten de aciz bırakmaz. Ancak ismet, Allah'ın bir lütfu olup, peygamberi hayır yapmaya sevk eder, kötülükten de alıkor. Fakat İlâhi imtihanın gerçekleşmesi için onda yine de irade mevcuttur.³³³

İsmet, peygamberliğin gerekli bir sıfatıdır. Çünkü peygamberlerin günah işlemleri, yalan söylemeleri caiz olsaydı; verdikleri haberlerin doğruluğuna güvenilmezdi. Bu durum, onların Allah'ın hucyeti olma özelliklerine gölge düşürürdü. “*Ey Resul! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan*

³³¹ Atay, Hüseyin, *İslam'ın İnanç Esasları*, s. 176.

³³² Nisa 4/105,106,107; Enfal 8/67; Tevbe 9/43; Ahzab 33/37; Abese 80/1-11.

³³³ Sabunî, *el-Bidâye*, terc. Bekir Topaloğlu, Ankara 1979, s. 121-122.

*O'nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Doğrusu Allah, kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez..”*³³⁴

Ehl-i sünnete göre, peygamberlerin masum oluşu vahiyden sonra sabittir. Kur'an-ı Kerim'de bazı peygamber kıssaları anlatılırken, onların günah işlediklerini düşündüren örneklere rastlanır. Hz. Adem'in cennette yasak meyveyi yemesi³³⁵; Hz. Nuh'un iman etmeyen oğlunu gemiye almak için duâ etmesi³³⁶; Hz. İbrahim'in putları kendi kırıldığı hâlde, kavmine kimin kırıldığını büyük puttan sormalarını istemesi³³⁷; Hz. Musa'nın bir şahsın ölümüne sebep olması³³⁸; Hz. Yunus'un kavmini izinsiz terk etmesi³³⁹; Hz. Davud'un davacıyı dinleyip davalıyı dinlemeden davacı lehine hüküm vermesi³⁴⁰; Hz. Muhammed'in kâfirlerin reislerini İslam'a davet ettiği sırada gelip, soru soran ve bir ama olan Abdullah b. Ümmü Mektûm'a yüzünü buruşturması ve sırtını dönmesi³⁴¹ örnek verilebilir.

Bu konuda Müslüman alimler, peygamberlerin hata yapmalarının vahiyden önce olduğunu, vahiyden sonra ise böyle bir hata yapmalarının asla söz konusu olamayacağını söylemişlerdir.³⁴²

5-Fetanet

“Fetanet” yaratılıştan gelen çabuk anlama yeteneği, zihin açıklığı, anlayış ve kavrayış anlamlarına gelmektedir.³⁴³

Peygamberin zeki ve anlayışlı olması da gerekli niteliklerden birisidir. Fetanet, peygamberlerin üstün bir akıl ve zekâyâ, kuvvetli bir hâfıza ve yüksek bir

³³⁴ Mâide 5/67.

³³⁵ Bkz: Bakara 2/35-37; A'râf 7/20, 21,23.

³³⁶ Hud 11/45-47.

³³⁷ Enbiya 21/57, 62, 63.

³³⁸ Kasas 28/15.

³³⁹ Enbiya 21/87-88.

³⁴⁰ Sâd 38/21-25.

³⁴¹ Abese 80/1-12.

³⁴² Maturidi, *Kitabü't-Tevhid Tercümesi*, s.237; Sabuni, Nureddin, *Maturidiyye Akaidi*, s. 115. Mâide 5/67; Hacc 22/52.

³⁴³ Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, “Fetanet” kelimesi, s. 945.

ikna gücüne sahip olmalarıdır. Her peygamberin, şerefli ve yüce olduğu kadar da ağır ve çok mesuliyetli olan peygamberlik görevini eksiksiz ve mükemmel bir şekilde yerine getirebilmesi için, böyle üstün bir zekâyâ ve yüksek vasıf ve yeteneklere sahip olması gerekir. Aksi hâlde, gönderildikleri milletlere karşı kuvvetli kesin delil ikame edemez, onları ikna veya ilzam için gerekli güzel mücadeleyi yapamazlar; kendilerine inananları irşad ederek onları hak ve hidayete sevk edemezler. O hâlde peygamberler, en akıllı, en zeki ve en kabiliyetli mümtaz şahsiyetlerdir. Haklarında zayıf akıl ve zayıf hâfıza, delilik ve gaflet gibi noksan sıfatlar asla caiz değildir.³⁴⁴

Her peygamber, üstün idrak gücüne ve bunları beyan melekesine sahiptir. Peygamberlerdeki fetanet, devamlı faal hâlde bulunur. Hiçbir zaman zayıflamaz. Eğer peygamberler bu özelliklerin zıtlarına sahip olsalardı, tebliğ ve ikna faaliyetleri başarılı olamazdı. Gerçekten peygamberlerin, gayelerine ulaşabilmeleri için, fetanet sıfatıyla donatılmaları şarttır. Peygamberliğin kime daha layık olacağını en iyi bilen Allah³⁴⁵ da elçilerini mükemmel bir şekilde donatarak insanlığa rahmette bulunmuştur.³⁴⁶

³⁴⁴ Ata, Mürsel, *Kur'an-ı Kerim'de Hz. Muhammed'in Risaleti*, s. 99 vd.

³⁴⁵ En'am 6/124,

³⁴⁶ Ata, Mürsel, *Kur'an-ı Kerim'de Hz. Muhammed'in Risaleti*, s. 100.

F-Resullerin Getirdiği Mesajların Ortak Özellikleri

1-Allah'a Davet

Gönderilen her elçi, kendi kavmini ve insanları bu yüce gerçeğe davet etmiş, onlara inanılması gerekli olan Zat'ı bildirmişlerdir. Peygamberler dini sadece Allah'a has kılmak ve ibadeti yalnız O'na yapmak üzere tebliğde bulunmuşlardır. Bu, her asırda ve her yerde bütün peygamberlerin davetlerinde dikkate aldıkları ortak bir hedefdir: *“Halbuki onlara ancak, dini yalnız O'na has kılarak ve hanifler olarak Allah'a kulluk etmeleri, namaz kılmaları ve zekât vermeleri emrolunmuştu. Sağlam din de budur.”*³⁴⁷ Her peygamber insanlara şöyle söylemişlerdir. *“Ey kavmim! Allah'a kulluk edin, sizin için O'ndan başka ilah yoktur.”*³⁴⁸

*“Senden önce hiçbir resul göndermedik ki ona: ‘Benden başka ilah yoktur; şuhâlde bana kulluk edin.’ Diye vahyetmiş olmayalım.”*³⁴⁹

Kur'an-ı Kerim de bunu açıkça beyan etmektedir: *“O peygamberler ki Allah'ın gönderdiği emirleri duyururlar, Allah'tan korkarlar ve O'ndan başka kimseden korkmazlar.”*³⁵⁰

*“Allah'ın vahyi, sağlam muhakeme ve peygamberlik bağısladığı hiç kimsenin bundan sonra halkına, ‘Allah'ın yanı sıra bana da kulluk edin!’ demesi düşünülemez, aksine onlara şöyle öğüt verirler. ‘İlahi kelamın bilgisine uyararak ve kendiniz derinlemesine inceleyerek Allah'ın adamları olun.”*³⁵¹

Diğer bütün peygamberler gibi Hz. Muhammed de *“uyarıcı ve müjdecî”*dir. Görevi ise, devamlı ve yılmadan tebliğde bulunmaktır. Bu tebliğ, Allah'tan geldiği, insanların kurtuluşları ve başarıları için buna şiddetle ihtiyacı olduğundan onu kabul

³⁴⁷ Beyyine 98/5.

³⁴⁸ Maide 5/72,117; Araf 7/59,65,73,85; Hud 11/50,61,84; Nahl 16/36; Müminun 23/23,32; Neml 27/45; Ankebut 29/16,36; Nuh 71/73.

³⁴⁹ Ahzab 33/39, Enbiya 21/25.

³⁵⁰ Ahzab 33/39.

³⁵¹ Âl-i İmran, 3/79.

edip uygulamak insanlar için gereklidir. “*Ey elçi! Rabbinden sana indirilenleri tebliğ et: Sen onu tam yapmadığın sürece Rabbinin mesajını hiç yapmamış olursun.*”³⁵²

2-Karşılıksız Tebliğ

Kur’an’a göre Peygamberlerin, yaptıkları hizmetler karşılığında insanlardan hiçbir beklentileri yoktur. Diğer insanların böyle bir şeyi arzulamaları mümkün olabilir. Ancak Kur’an, peygamberlerin böyle bir istekte bulunmadıklarını söylemektedir. Onlardan her birinin, bu konudaki yegâne sözü: “*Ben sizden hiçbir ücret/karşılık istemiyorum. Benim ücretim/mükâfatım ancak Allah'a aittir.*”³⁵³ cümlesi olmuştur. Onlar, bunun karşılığını Allah’tan beklerler. Nasihatleri ve irşadları karşılığında, insanlardan bir övgü de beklemezler. Yegâne istekleri, Allah rızâsıdır.

Peygamberler hiç kimseden vazifelerini tebliğ karşılığında mükafat istemez ve bedel kabul etmezler. Onlar bunun karşılığını sadece Allah’tan beklerler. Peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed aracılığı ile Kur’an-ı Kerim bu konuda şöyle söyler: “*Deki: Ben yaptığım tebliğe karşı sizden bir ücret istemiyorum. Ancak Rabbine bir iman ve itaat yolu tutmak isteyen kimseler istiyorum.*”³⁵⁴

Maturidi’ye göre peygamberlerin insanlar arasından seçilip gönderilmesinde büyük bir hikmet vardır. Zira Allah her şeyde kulları için kolaylığı murad etmiş ve onları zora koşmaktan kaçınmıştır. Dolayısıyla Allah, emir ve nehiyelerini insanlara tebliğ etmek, hayatları boyunca her an karşılaştıkları türlü problemlerini halletmek ve

³⁵² Maide 5/67.

³⁵³ Yunus 10/72; Hûd 11/29,51.

³⁵⁴ Furkan 25/57. Ayrıca bkz. En’am 6/90; Yunus 10/71-72; Hud 11/28-29, 51; Yusuf 12/103-104; Müminun 23/72; Furkan 25/56-57; Şuara 26/105-109, 123-127, 141-145, 160-164, 176-180; Sebe 34/47; Yasin 36/20-21; Zümer 38/86; Şura 42/23.

özellikle kendilerini sapıklıktan kurtarıp doğru yolu bulmalarını sağlayan kurtuluş yollarını göstermek için, elçilerini insanlar arasından seçmiştir.³⁵⁵

*“Biz her elçiyi mutlaka kendi halkının diliyle gönderdik ki gerçeği onlara açık bir biçimde ulaştırabilsin; artık bundan sonra Allah dileyeni sapıklık içinde bırakır, dileyeni de doğru yola yöneltir, çünkü doğru hüküm ve hikmetle edip-eyleyen en yüce hikmet sahibi O’ dur.”*³⁵⁶

Maturidi bu ayete dayanarak, peygamberlerin kendi milletlerin diliyle gönderilmesinin zorunluluğu üzerinde önemle durmaktadır. Ona göre dil, önemli bir anlaşma aracıdır. İnsanların birbirleriyle anlaşabilmeleri, aralarındaki problemleri halledebilmeleri ve gerçeğe ulaşabilmeleri ancak aralarındaki dil birliğiyle mümkün olur. Bu itibarla insanların yaşantılarında dilin önemli bir yeri vardır. Yüce Allah’ın, peygamberleri kendi milletlerinin diliyle göndermesinin ve kendilerine verdiği kitapların da aynı dille olmasının hikmet ve sebebi genellikle işte budur.³⁵⁷ Esasen Kur’an-ı Kerim’de bu gerçeği vurgulamakta ve yukarıda görüldüğü gibi *“Kendilerine apaçık anlatabilsin diye, her peygamberi kendi milletinin diliyle gönderdik.”*³⁵⁸ demektedir.

Binaenaleyh, Kur’an-ı Kerim Allah kelamı olup, beşer kelamı veya Peygamber’in ortaya koyduğu bir kitap değildir. Genel olarak insanların, kendi cinslerinden olanlara ve özellikle kendi dilleriyle konuşanlara karşı bir sempati ve yakınlık duydukları bir gerçektir. Dolayısıyla insanlar, kendilerinden olmayan veya kendi dillerini konuşmayan bir kimsenin sözünden ve davetinden çok, kendilerini yakından tanıdıkları ve dilini bildikleri kimsenin sözünü dinleyecek veya davetine

³⁵⁵ Maturidi, *Kitabut-Tevhid*, s. 185; Işık, Kemal, *Maturidi’nin Kelam Sistemi*, s. 110.

³⁵⁶ İbrahim 14/4; Meryem 19/97.

³⁵⁷ Maturidi, *Kitabut-Tevhid*, s. 185,186 ; Işık, Kemal, *Maturidi’nin Kelam Sistemi*, s. 110 vd.

³⁵⁸ İbrahim 14/4; Meryem 19/97.

icabet edeceklerdir. Peygamberlerin kendi milletlerinin diliyle gönderilmesindeki hikmet de işte budur.³⁵⁹

Allah, insanlara olan merhametinden dolayı, gönderdiği her peygamberi, insanlar ondan, anlaşılması gerekli olan şeyleri kolaylıkla kavrayabilsinler ve anlasınlar diye, kendi kavminin diliyle göndermiştir. Allah'ın âdeti, sünneti böyledir. Öteden beri, her peygamber, gönderildiği ümmetin ve özellikle içlerinde oturduğu topluluğun dili ile gönderilmiştir. Çünkü bir peygamber, öncelikle kavmini dâvet edecek ve ilk işi onlara peygamberliğini anlatmak olacaktır. Bu ise, onların en iyi, en kolay anlayabilecekleri kendi dilleriyle açıklamaya bağlıdır. Şayet Kur'an, başka bir dille indirilseydi, peygamberin de içlerinde bulunduğu ve ilk önce hitap edeceği kavmi anlamayacaktı.³⁶⁰ Kur'an, bu durumu şöyle dile getirir: *“Eğer Biz bu Kur'an'ı, yabancı bir dille indirseydik, iman etmeyenler, mutlaka diyeceklerdi ki, ‘ayetleri uzun uzadıya açıklamalı değil miydi? Arap bir peygambere yabancı dil, öyle mi?”*³⁶¹

Kur'an, *“Allah, herpeygamberi kendi kavminin diliyle göndermiştir.”*³⁶² diyerek, Allah'ın maksadını açıklığa kavuşturmaktadır.

Peygamber Allah'ın elçisi olduğuna göre, Allah'ın elçisini görevi nedir? Her şeyden önce Allah, elçisinden, gönderdiği mesajı insanlara tam ve eksiksiz olarak bildirilmesini istemektedir. Bu konu Kur'an' da sıkça vurgulanmaktadır.

*“Ey Muhammed! Onlara vaat ettiğimiz bir kısmını sana göstersek de, senin canını alsak da, vazifen sadece tebliğ etmektir. Hesap görmek bize düşer.”*³⁶³

³⁵⁹ Maturidi, *Te'vilatu'l-Kur'an*, Var. 373 b.; Işık, *Maturidi'nin Kelam Sistemi*, s. 114-115.

³⁶⁰ Işık, Kemal, *a.g.e.*, s. 114.

³⁶¹ Fussilet 41/44.

³⁶² Ahmed, *Müsned*, V, 158.; İbrahim 14/4; Meryem 19/97.

³⁶³ Rad 13/40. Ayrıca bkz. Mâide 5/ 99; Nahl 16/35,82; Ankebut 29/18; Ahkaf 46/23; Cin 72/23,27,28; Müzemmil 73/5.

Ayrıca peygamberin, tebliğ vazifesi içinde sayılması gereken, mesajın kapalı kalan kısımlarını izah etme, açıklama görevi vardır. *“Ey Muhammed! Sana da insanlara gönderilenleri açıklayasın diye Kur’an’ı indirdik. Belki düşünürler.”* *“Sana Kitab’ı, ayrılığa düştükleri şeyleri onlara açıklaman için, inanan kimselere de doğru yol rehberi ve rahmet olarak indirdik.”*³⁶⁴

Kur’an, elçinin görevinin ne olduğunu belirtmekle kalmamış, hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde ne olmadığını da açıklamıştır.³⁶⁵ Yüce Allah, *“...Seni onlara koruyucu yapmadık, onların vekili de değilsin.”*³⁶⁶ diyerek peygamberlerin insanlar üzerinde koruyuculuk görevi olmadığını açıkça vurgulamıştır.

Ayrıca Kur’an, peygamberlerin gönderildikleri topluluklara bekçilik yapamayacağını da vurgulayarak, sorumlulukları bireylerin kendi tercihlerine bırakmaktadır. *“De ki: Ey insanlar! Rabbinizden size gerçekler gelmiştir. Doğru yola giren ancak kendisi için girmiş ve sapıtan da kendi zararına olarak sapmıştır. Ben sizin bekçiniz değilim.”*³⁶⁷

Yukarıdaki ayetlerden de anlaşılacağı gibi, peygamber ne vekil ne de bekçidir. O, Allah’ın mesajını insanlara tam ve eksiksiz olarak ileten bir elçidir. Peygamber’in söz konusu mesaja herhangi bir ilave yapmaya da yetkisi yoktur.³⁶⁸

Kur’an bu konuyu şöyle açıklamaktadır. *“Ayetlerimiz onlara açık açık okununca, bizimle karşılaşmayı umanlar, Muhammed’e : ‘Bundan başka bir Kur’an getir veya bunu değiştir’ dediler De ki: ‘ O’nu kendiliğinden değiştiremem, ben*

³⁶⁴ Nahl 16/44,64.

³⁶⁵ Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s. 60-61.

³⁶⁶ En’am 6/107.

³⁶⁷ Yunus 10/108. Ayrıca bkz. İsrâ 17/54; Zümer 39/41; Şura 42/48.

³⁶⁸ Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s. 61,62.

*ancak bana vahyolunana uyarım. Ben Rabbime karşı gelirsem, büyük günün azabına uğramaktan korkarım.”*³⁶⁹

Peygamberlerin temsil ettiği ahlak, insanın belli davranışlarını hayatının muayyen safhalarını değil, zaman ve mekan kaydı olmaksızın bütün hayatını kucaklar. Merkezi nokta insan olmak üzere, insanın çevresindeki her şeyle olan münasebeti ahlak çerçevesinin içine girer. Ahlakı “Allah’ın emirlerine saygı, mahlukata şefkat” diye tarif edenler³⁷⁰, bu dairenin genişliğini göstermek istemişlerdir. Buna göre Allah’a iman ve ibadetten başlayıp, helalinden rızık temin etmeye çalışmak, insanlar, hayvanlara hatta türüne giren canlılara yapılacak yardım ve bakım da bir ahlak esası olmaktadır. Bütün bu esaslar “Allah rızası” için yapıldığı takdirde hayır ve iyilik olarak amel defterine kaydedilmektedir.³⁷¹ Peygamberler insanlara örnek olurlarken, onların davranışlarını ve beraberinde davranışlarına yön veren duygularını ve iç dünyalarını eğitmeyi hedef alırlar. İnsan için hem iyilik hem de kötülük yolu açıktır. Gerçekten de nefis, kötülüğü emreder.³⁷² “*Andolsun, size, Allah’ı ve ahiret gününü ümanlara ve Allah’ı çokça zikredene Allah’ın resulünde güzel bir örnek vardır*”³⁷³

Kötülüklere karşı insanı dizginleyen en önemli faktör, Allah’a inanma ve yaptıklarının hesabını verme düşüncesidir. Ahlak eğitimi de diyebileceğimiz bu davranışları en iyi peygamberler vermiştir.³⁷⁴ “*İçlerinden, kendilerine Allah’ın ayetlerini okuyan, kendilerini temizleyen, kendilerine Kitap ve hikmeti öğreten bir peygamber göndermekle Allah, müminlere büyük bir lütufta bulunmuştur.*”³⁷⁵

³⁶⁹ Yunus 10/15. Ayrıca bkz: Sa’d 38/86-87; Zümer 39/11-14; Şura 42/24; Ahkaf 46/8-9; Hakka 69/43-47.

³⁷⁰ Pazarlı, Osman, *İslam’da Ahlak*, s. 14, Remzi Kitabevi, İstanbul 1980.

³⁷¹ Müslim, Zühd, 64.

³⁷² Yusuf,12/53. Ayrıca bkz: Ata, Mürsel, *Kur’an-ı Kerim’de Hz. Peygamberin Risaleti*, s. 68.

³⁷³ Ahzab 33/21.

³⁷⁴ Ata, Mürsel, *Kur’an-ı Kerim’de Hz. Peygamberin Risaleti*, s. 69.

³⁷⁵ Âl-i İmran 3/164. Ayrıca bkz: Bakara 2/151; Enbiya 21/107; Nahl 16/125; Müminun 23/96.

Kurana göre Peygamberlerin gönderiliş sebeplerinden biri de, insanların ahirette Allah'a karşı herhangi bir bahaneleri olmasını önlemektir. Şu ayet bu durumu ifade etmektedir. *“Müjdeleyici ve sakındırıcı olarak peygamberler gönderdik ki, insanların, peygamberlerden sonra Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın. Allah azizdir, hakimdir.”*³⁷⁶

Yani iman ve itaat edenlere, ahirette ecir ve sevap ile müjde vermek; küfür ve isyan edenlere, cehennem azâbını haber verip çekindirmek üzere elçiler gönderilmiştir ki, mâzeretleri kalmasın. *“Eğer Biz, bundan önce onları helâk etseydik, muhakkak ki şöyle diyeceklerdi: 'Ey Rabbim! Bize bir peygamber gönderseydin de, şu aşağılığa ve rüsvâlîğe düşmeden önce ayetlerine uysaydık!”*³⁷⁷

Peygamber gönderilmemiş olsaydı, demek ki insanlar, bunu bahane edeceklerdi: *“Vaktiyle bize bunları bildirseydin, hükümlerini, şeriatını, kanunlarını bildiren bir peygamber gönderseydin de, bilmediklerimizi öğrenip onlara tâbi olsaydık ve felâketler başımıza gelmeseydi ne olurdu; bize bir elçi gönderseydin de böyle alçak ve rezil olmadan önce, senin ayetlerine uysaydık”*³⁷⁸ diyebileceklerdi. İşte bu mâzeret kapısını Allah, peygamber göndermekle kapatmıştır.

Aşağıdaki ayette ifade edildiği gibi kıyâmet gününde Allah, bütün insanları toplayacak, her peygamberi de aynı zamanda kendi ümmetine tebliğde bulunduğu dair şâhit olarak getirecektir:

*“Kıyâmet gününde, her ümmete bir şâhit getirdiğimizde halleri ne olacaktır? O gün, inkâr edip peygambere isyan edenler, yerle bir olmayı isterler. Allah'tan hiç bir sözü gizleyemezler.”*³⁷⁹

Yine onlar, kıyâmet gününde, cehenneme atılmadan önce, o korkunç âkıbete götürülürken, kendilerine işlemiş oldukları suçlardan sorulur da, onlar, bunu itiraf

³⁷⁶ Nisa 4/165.

³⁷⁷ Tâ-hâ 20/134.

³⁷⁸ Kasas 28/47.

ederler: *“Cehennem, öfkeden parçalanacak bir hale gelir. Cehenneme her topluluk atıldığında, zebâniler onlara: 'Size bir uyarıcı gelmemiş miydi?' diye soracaklardır. Onlar da: 'Evet, uyarıcı gelmiş, fakat biz yalanlamıştık ve Allah hiçbir şey indirmede; siz ancak büyük bir sapıklık içindediniz' demiştik diye cevap verirler. 'Eğer dinlesek veya düşünseydik, alev alev yanan cehennemden ehlinden olmazdık' derler. İşte böylece günahlarını itiraf ederler. Kahrolsun alev alev yanan o cehennem ehli! ”*³⁸⁰

Her peygamber, insanların güvenini kazanmak ve inanmayanların da bahanelerine meydan vermemek için bazı mücizelerle gelmiştir. Artık bundan böyle kimsenin itiraza hakkı yoktur. Allah, inanmamızı istediği hakikatleri, peygamberleriyle gayet açık bir şekilde gözler önüne sermiştir. Zaten bu da, onların gönderiliş gayelerinden biridir. Ayrıca önemli bir nokta da, Allah, *“Biz, peygamber göndermedikçe azab edici değiliz.”*³⁸¹ buyurmaktadır. Demek ki, peygamberler gönderildiği için mizan ve terazi kurulacak ve kimsenin mâzeretine bakılmadan herkesin hesabı sorulacaktır. Kur'an bu konuyu şöyle ifade etmektedir. *“Kitap, yalnız bizden önceki iki topluluğa indirildi. Biz onların okumalarından habersiz idik” demeyesiniz, yahut, 'Eğer bize kitap indirilseydi biz onlardan daha çok doğru yolda olurduk' demeyesiniz, diye bu Kur'an'ı indirdik. İşte size Rabbinizden açıkça bir delil, bir hidayet ve bir rahmet geldi. Artık Allah'ın ayetlerini yalanlayan ve onlardan çeviren kimseden daha zalim kimdir? İnsanları ayetlerimizden alıkoymaya kalkışanları, yapmakta oldukları engellemeden dolayı azabın en kötüsü ile cezalandıracağız”*³⁸²

Peygamberler, Allah tarafından kendilerine indirilenin tamamını tebliğ etmekle mükelleftir. Tebliğ görevini yerine getirmeyen bir peygamber görevini yapmamış sayılmaktadır. Kur'an bu konuyu şöyle dile getirmektedir. *“Ey Resul!*

³⁷⁹ Nisa 4/41-42; Nahl 16/89.

³⁸⁰ Mülk 67/8-11.

³⁸¹ İsra 17/15.

*Rabbinden sana indirilene tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Doğrusu Allah, kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez”.*³⁸³

Görevini yapmayan bir peygamber ise elçilik görevini yerine getirmemiş olur ki bu, büyük bir vebali gerektirir.³⁸⁴ Bu konuda peygamberler arasında hiçbir ayırım gözetilmemiştir. “ *‘Biz, Allah'a ve bize indirilene; İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve soyundan gelenlere indirilene, Musa ve İsa'ya verilenlerle Rableri tarafından diğer peygamberlere verilenlere, onlardan hiçbiri arasında fark gözetmeksizin inandık ve biz sadece Allah'a teslim olduk' deyin*”.³⁸⁵

Şu hâlde bütün peygamberler görevlerini hakkıyla yerine getirmişlerdir. “*O peygamberler ki Allah'ın gönderdiği emirleri duyururlar, Allah'tan korkarlar ve O'ndan başka kimseden korkmazlar.*”³⁸⁶

Peygamberin getirdikleri esaslar, akl-ı selime uygun olmak durumundadır. Başka bir ifade ile, akıl ile vahyin birbirine zıt olması düşünülemez.³⁸⁷ Vahyi anlayacak olan da akıldır. Akıl ortadan kalkarsa, ne akıl ne de vahiy kalır.

“*Peygamberleri onlara dedi ki: ‘Biz ancak sizin gibi birer insanız. Fakat Allah kullarından dilediğine nimetini bahşeder. Allah'ın izni olmadıkça bizim size bir delil getirmemiz haddimize değil. Müminler ancak Allah'a tevekkül etsinler.*”³⁸⁸

³⁸² En'am 156-157; Ayrıca bkz. Maide 5/19; Kasas 28/47.

³⁸³ Mâide 5/67.

³⁸⁴ İsrâ 17/73-75.

³⁸⁵ Bakara 2/136,285; Âl-i İmran 3/84; Nisa 4/152.

³⁸⁶ Ahzab 33/39.

³⁸⁷ Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, s. 10-11.

³⁸⁸ İbrahim 14/11. Ayrıca bkz. İsrâ 17/93-94; Kehf 18/110; Enbiya 21/34; Fussilet 41/6.

G-Risalet Gayb İlişkisi

İnsanlık, kendisi için bir muamma, ulaşmak isteyip de bir türlü ulaşamadığı bir özlem ve ideal olarak gördüğü gayb alemini, önemli ve güçlü kimselerin aramalarını beklemiş ve kendisinden üstün özelliklere sahip olduklarını kabul ettiği varlıklara gaybı bilme niteliği vermiştir. Başka bir ifade ile kendi yeteneklerine göre daha üstün özellikler taşıdığını varsaydığı kimseleri gayb konusunda bilgi sahibi olarak düşünmüştür. Aksini ise bu varlıklar için bir eksiklik saymıştır. Gayb konusunda genel bir bilgi elde edebilmek için Kur'an-ı Kerim'den çıkarılacak hükümler bize bir ölçü verecektir.³⁸⁹

“Gayb” kelimesi arapçada *‘bir şeyin gözden uzak olması’* anlamında kullanılmaktadır. Aynı kökten türeyen kelimelerde de *‘gizlilik’* ve *‘gözden uzak oluş’* anlamları bulunmaktadır.³⁹⁰

Müfessirlerin çoğunluğu ayetlerde geçen *‘şehadet’* kelimesini duyularla idrak edilen ve gözle görülen şeyler, *‘gayb’* kelimesini de duyuların idrak edemediği ve gözlerin algılayamadığı şeyler manasını vermiştir.³⁹¹

Gaybı daha iyi anlayabilmek için insanın bilgi vasıtalarını bilmek gerekir. Maturidi’ ye göre bilgi vasıtaları üçtür;

1-Akıl,

2-Duyular,

3-Vahiydir.³⁹²

Gaybı yani bilinemeyeni iki kısımda incelemek daha tutarlı olacaktır.

³⁸⁹ Çelebi, İlyas, *İslam İnancında Gayb Problemi*, MÜİF. Yay., İstanbul 1996, s. 93.

³⁹⁰ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, “gayb” md.

³⁹¹ Çelebi, İlyas, *İslam İnancında Gayb Problemi*, s. 62. Ayrıca bkz.; Ata, Mürsel, *Kur'an-ı Kerim'de Hz. Muhammed'in Risaleti*, s. 135. vd.

³⁹² Maturidi, *Kitabu't Tevhid*, s. 7-11., Taftazani, *İslam Akaidi*, s. 106 ; Atay, Hüseyin, *İslam'ın İnanç Esasları*, s. 179.

Mutlak Gayb: İnsanlara açıklanmayan, hakkında bilgi sahibi olmadığımız, sadece Allah'ın bildiği bilgilere denir.³⁹³ “Gaybı Allah'tan başka hiç kimse bilemez”.

394

İzafi Gayb: İzafi gayb adından da anlaşılacağı üzere ne bütünüyle bilinmeyen, ne de tamamıyla bilinebilendir. Hakkında akli ve nakli delil bulunmakla beraber duyularla henüz kavranamayan, ancak gelecekte anlaşılması için herhangi bir engel bulunmayan konulardır. Yani kişiden kişiye bilgi seviyesine göre değişebilen bilgiler anlamındadır. A şahsına göre bilinen bir olay, B şahsı için gayb olabilmektedir. Bunun aksi de söz konusu olabilir.³⁹⁵

Kur'an-ı Kerim'de gaybın Allah'tan başka hiç kimse tarafından bilinmeyeceğini ifade eden ayetler bulunmaktadır. “Gaybı Allah'tan başka hiç kimse bilemez”³⁹⁶, “Gayb Allah'ındır”³⁹⁷, “Allah gaybı ve şehadeti bilendir”³⁹⁸, “Gaybın anahtarları O'nun yanındadır”³⁹⁹, “Göklerin ve yerin gaybı O'nundur”⁴⁰⁰.

Kur'an'a göre peygamberler, Allah tarafından seçilmiş, mucize ile desteklenmiş ve tebliğ ile görevlendirilmiş kişilerdir. Peygamber bir beşer olarak her insanın uymak zorunda olduğu kanunlara tâbidir. Bilgi konusu da bu kanunlardandır.⁴⁰¹

Lokman suresinin son ayetinde: “Hiçbir insan yarın ne yapacağını ve nerede öleceğini bilemez.”⁴⁰² tarzında bütün insanları içine alan bir genelleme yapıldıktan

³⁹³ Albayrak, Halis, *Kur'an' da İnsan Gayb İlişkisi*, s. 160. ; Ata, Mürsel, *Kur'an-ı Kerim'de Hz. Muhammed'in Risaleti*, s. 136.

³⁹⁴ En'am 6/59; Neml 27/65.

³⁹⁵ Albayrak, Halis, *Kur'an' da İnsan Gayb İlişkisi*, s. 166. ; Ata, Mürsel, *Kur'an-ı Kerim'de Hz. Muhammed'in Risaleti*, s. 136.

³⁹⁶ En'am 6/59; Neml 27/65.

³⁹⁷ Yunus 10/20.

³⁹⁸ En'am 6/73; Tevbe 9/94,105; Ra'd 13/9; Müminun 23/92.

³⁹⁹ En'am 6/59.

⁴⁰⁰ Nahl 16/77; Hud 11/123; Kehf 18/26.

⁴⁰¹ Çelebi, İlyas, *İslam İnancında Gayb Problemi*, s. 62.

⁴⁰² Lokman 31/34.

sonra, Maide suresinde de ahiret gününden bahsedilirken şöyle buyurulmaktadır: *“Allah’ın bütün peygamberleri bir araya toplayıp onlara: ‘Size ne cevap verildi?’ diyeceği gün, onlar: ‘Bizim bu konuda hiçbir bilgimiz yoktur; çünkü bizim idrakimizi aşan gizli konuları ancak Sen bilebilirsin!’ diyerek karşılık vereceklerdir.”*⁴⁰³

Nuh peygamber kavmini hak dine davet edince, kavmi kendisine: *“ Biz seni kendimiz gibi bir insandan farklı görmüyoruz.”* Diye karşı koymuş, Nuh da onlara şöyle demiştir: *“Ben size, Allah’ın hazineleri yanımdadır demiyorum.. Ben gaybı bilemem. Ve ben bir melek olduğumu da iddia etmiyorum.”*⁴⁰⁴ diyerek gayb hakkında bilgi sahibi olmadığını açıkça dile getirmiştir.

Son peygamber Hz. Muhammed’in gaybı bilemeyeceği hakkında Kur’an bize şu örneği vermektedir. *“Sana kıyameti, ne zaman gelip çatacağını soruyorlar. De ki: Onun ilmi ancak Rabbimin katındadır. Onun vaktini O’ndan başkası açıklayamaz. O göklere de yere de ağır gelmiştir. O size ansızın gelecektir. Sanki sen onu biliyormuşsun gibi sana soruyorlar. De ki: Onun bilgisi ancak Allah’ın katındadır; ama insanların çoğu bilmezler.”*⁴⁰⁵

*“De ki: Allah’ın dilemesi dışında, kendim için yarardan ve zarardan hiçbir şeye malik değilim. Eğer gaybı bilebilseydim muhakkak hayırdan yaptıklarımı arttırdım ve bana bir kötülük dokunmazdı. Ben, iman eden bir topluluk için bir uyarıcı ve bir müjde vericiden başkası değilim.”*⁴⁰⁶

Ahkaf suresinde geçen bir ayette peygamberimize şöyle emredilmektedir: *“De ki ben, peygamberlerin ilki değilim. Bana ve size ileride ne yapılacağını da*

⁴⁰³ Maide 5/109.

⁴⁰⁴ Hud 11/27-31. Diğer ayetler için bkz: Bakara 2/33;Ali İmran 3/44,179;Maide 5/109,116;En’am 6/50,59;Araf 7/187,188;Tevbe 9/101,105;Yunus 10/20;Hud 11/123;Rad 13/9;Nahl 16/77;Kehf 18/26;Neml 27/65;Lokman31/34;Secde 32/6;Ahzab 33/63;Sebe 34/3, 14,48; Fatır 35/38;Ahkaf 46/9;Hucurat 49/18;Tur 52/41;Necm 53/35;Hadid 57/25;Mülk 67/26;Kalem 68/47;Cin 72/25,26.

⁴⁰⁵ Araf 7/187.

⁴⁰⁶ Araf 7/188.

*bilemem. Ben sadece kendime indirilen vahye uymaktayım. Ve ben sadece apaçık bir uyarıcıyım.”*⁴⁰⁷

Bütün bu ifadeler gaybın Allah’tan başka hiç kimse tarafından bilinemeyeceğini çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Müslüman geleneğinde bazıları “Ledünni İlim” adı altında birtakım kişilerin gaybı bilebileceğini iddia etmektedirler. Bu görüşlerini de temellendirebilmek için “Kehf” suresinde geçen Hızır ismini verdikleri kişi ile Hz. Musa arasında geçen olayları öne sürmektedirler. Oysa bu olaylar, Kur’an’ın bütünlüğü içerisinde ele alındığında, bu kişilerin ortaya attıkları iddianın tam aksine gaybın bilinemeyeceğini ortaya koymaktadır.⁴⁰⁸

Bu kıssada anlatılanlardan akıl sahiplerine düşen Hızır diye adlandırılan kişinin özel durumundan daha çok, insanlara örnek olarak gönderilen peygamberlerden Hz. Musa’nın tavrını örnek almak olmalıdır. Bu Kur’an’ın ruhuna daha uygun olsa gerek.

Gelecekle ilgili hususların hiç kimse tarafından bilinemeyeceği fikri genel mânâda başka ayetlerde işlenmiştir.⁴⁰⁹ Şu hâlde Allah bildirmediği peygamberlerin gayb ile ilgili bilgi sahibi olmaları Kur’an’a göre mümkün görünmemektedir.⁴¹⁰ Oysa gaybı bilmek veya bildirmek sadece Allah’a mahsustur.⁴¹¹ Bir peygamberin gayb ile ilgili olarak verdiği haberler ancak Allah’ın ona bildirmesiyledir.⁴¹²

⁴⁰⁷ Ahkaf 46/9.

⁴⁰⁸ Albayrak, Halis, *Kur’an’da İnsan Gayb İlişkisi*, s. 247.

⁴⁰⁹ Lokman 31/34; Kehf 18/23.

⁴¹⁰ Albayrak, Halis, *Kur’an’da İnsan Gayb İlişkisi*, s. 234 vd.

⁴¹¹ Bakara 2/33; En’am 6/73; Yunus 10/20.

⁴¹² Aydemir, Abdullah, *İslami Kaynaklara Göre Peygamberler*, s. 9.

SONUÇ

Kelam İlminin önemli konularından biri de risalet meselesidir. Kur'an, peygamberlik kurumu ve bu kurumun üyeleri olan peygamberlerin konumlarını elçilik niteliği ve insanlık niteliği olarak net bir şekilde ortaya koymuştur. Bu durumu sahabe iyi kavramıştır.

Sonraki Müslüman nesiller, Allah'ın peygamberleri için belirlediği niteliklere başka nitelikler ilave ederek, peygamberleri insan üstü 'kutsal varlık' olarak görmüşlerdir. Bunun neticesi olarak ise peygamberlerin zatlarının öne çıkarılması olmuştur.

Peygamberleri tanımanın ve anlamının ilk basamağı onların da birer insan olduklarını kabul etmekten geçer. Allah'tan vahiy almalarının dışında da, peygamberlerin diğer insanlardan farklı olduğunu ileri sürenler, peygamberlerin insanlardan seçilmiş olmalarının gerekçelerini anlayamamışlardır. Bu yanlış anlayışın düzeltilmesi için Kur'an'ın ortaya koyduğu peygamber anlayışını yeniden ortaya koymak gerekmektedir.

Peygamberlik ilahi vahye dayanan sosyal bir olgudur. Peygamber ise, esas olarak tarihi harekete geçirmeye ve onu ilahi modele göre düzenlemeye çalışan bir elçidir. Allah'ın tarihe müdahale vasıtasıdır. İlahi vahyin şahsında somut ifadelere döküldüğü peygamber, dinin inşası ve kurumsallaşmasında en temel etkindir. Vahiy ise peygamberliğe ve onunla birlikte insanlara teolojik, tarihi, sosyal ve psikolojik anlam ve sorumluluk yükleyen bir şeydir. Bu bakımdan ilahi vahiy, peygamberi diğer insanlardan farklı ve üstün kılan bir olgudur. Aksi takdirde, peygamber sosyal hayatta ve toplumun gözünde peygamber değil bir kral, devlet adamı, filozof, ileri gelen bir kimse, şair, meczup veya bir kahin olarak yerini almış olurdu.

Peygamberler gönderildiği toplumların ne vekili ne de bekçileridir. Onlar, Allah'ın mesajını insanlara ileten bir elçidirler. Peygamberlerin söz konusu mesaja

herhangi bir ilave yapmaya ya da eksiltmeye yetkilerinin olmadığını Kuran açıkça ortaya koymaktadır.

Peygamberler, Allah tarafından kendilerine indirilenin tamamını tebliğ etmekle mükelleftir. Tebliğ görevini yerine getirmeyen bir peygamber görevini yapmamış sayılmaktadır. Görevini yapmayan bir peygamber ise elçilik görevini yerine getirmemiş olur ki bunun, büyük bir vebal olacağını Kuran açıkça vurgulamaktadır.

Bu tebliğ edilen mesaj insanlara sorumluluk yüklediğinden, peygamberler hem müjdeciler hem de uyarıcı olmaktadır.

Hem peygamberler, hem de insanlar İlahi mesaja uymak durumundadırlar. Peygamberler, Allah'tan aldıkları mesajı, nasıl topluma olduğu gibi aktarma sorumluluğunda ise, toplum da peygamberinden aldığı bu mesajı diğer insanlara olduğu gibi aktarma sorumluluğunu taşımaktadırlar. Bu hususta İslam ümmeti peygamberin yerine geçmiştir.

İlahi mesaj ile peygamberlerin sünnetini aynı derecede görmek mümkün görünmemektedir. Peygamberlerin sünnetlerini, İlahi mesajların şartlara göre uygulama biçimi olarak anlamak gerekmektedir.

Sünnet, Kur'an'ın uygulanmasının ilk modelidir, ama tek modeli değildir. Onu Kur'an'ın tek modeli olarak görenler, önce İslam nizamının donmasına, sonra da insanlığın değişim sürecinin kontrolünden uzaklaşmasına sebep olmuşlardır. Bu zihniyet mensupları, İlahi nizamın uygulanmasından, Müslümanları Hz. Peygamberin dönemine götürmeyi anlamaktadırlar.

Eğer Müslümanlar, İslam'ı bir dünya görüşü olarak kabul edip insanlığın hizmetine sunmak istiyorlarsa, bu zihniyetlerini, yani sünnete bakış açılarını değiştirmek zorundadırlar.

KAYNAKÇA

- ABDUH, Muhammed**, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Kerim*, Mısır 1353.
- ABDÜLBAKİ, Muhammed Fuad**, *el-Mu'cemu'l-Müfehres li el-Fazil Kur'ani'l-Kerim*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1990.
- ABDÜLCEBBAR, Kadı Abdülcebbar bin Ahmet**, *Şerhu'l-Usuli'l-Hamse*, Tahkik:Dr. Abdülkerim Osman, Kahire 1988.
- ABDÜRREZZAK, b. Hemman**, *el-Musannef*, I-XI, Tahkik: Habiburrahman el-Azimi, Beyrut 1970.
- AÇIKGENÇ, Alpaslan**, *İslamiyat*, Bülten 13.
- AHMED B. HANBEL**, *el-Müsned*. I-VI, İstanbul 1982.
- AKBULUT, Ahmet**, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, Birleşik Dağıtım, Ankara 1992.
- , *Ölümünün 50. Yılında Musa Carullah*, TDVY, Ankara 2002.
- AKDEMİR, Salih**, *Son Çağrı KUR'AN*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2004.
- ALBAYRAK, Halis**, *Kur'an'da İnsan Gayb İlişkisi*, Şule Yayınları, İstanbul 1993.
- ATA, Mürsel**, *Kur'an-ı Kerim'de Hz. Muhammed'in Risaleti*, Konya 1998
Basılmamış doktora tezi.
- ATAY, Hüseyin**, *Kur'an'a göre İman Esasları*, Atay Yayınevi, Ankara 1998.
- , *İslam'ın İnanç Esasları*, AÜİFY, Ankara 1992.
- ATAY, Hüseyin - KUTLUAY Yaşar**, *Kur'an-ı Kerim Meali DİBY*, Ankara 1982.
- AYDEMİR, Abdullah**, *İslamî Kaynaklara Göre Peygamberler*, Ankara 1992.
- AYDIN, Ali Arslan**, *Şamil İslam Ansiklopedisi*, Şamil Yayınları, İstanbul 2000.
- AYDIN, Ferit**, *İslam'da İnanç Sistemi*, Kahraman Yayınları, İstanbul 1995.

AYVERDİ, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2005.

BAĞDADİ, Abdulkahir b. Tahir, *Kitab-u Usuli'd-Din*, İstanbul 1928.

BAHÇECİ, Muhiddin, *Ayet ve Hadislerle Peygamberlik ve Peygamberler, Nübüvvet ve Risalet*, Doyuran Matbaası, İstanbul 1977.

BİĞİYEF, Musa Carullah, *Kitabu's-Sünne*, Çev: Mehmet Görmez, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2000.

-----, *İslam Şeraitinin Esasları, -Değişkenler ve Sabiteler-*, Kitabiyat, Ankara 2002.

BİRAND, Kamuran, *Manevi İlimler Metodu olarak Anlama*, AÜİFY, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1960.

BUTİ, M. Saîd Ramazan, *Kübra'l-Yakîniyyât el-Kevniyye Vücudu'l Halık ve Vazifetü'l-Mahluk*, Dimeşk 1990.

-----, *İslam Akaidi*, Türkçesi: Mehmet Yolcu, Hüseyin Altınalan, Madve Yayınları, İstanbul 1986.

BUHARİ, Ebu Abdillah Muhammed b. İsmail, *Sahih-i Buhari*, I-II. Çeviri ve Tahrir: Abdullah Fevzi Kocaer, İmaj Yay. Ankara 2004.

CERRAHOĞLU, İsmail, *Tefsir Usulü*, TDVY, Ankara 1993.

CEVHERİ, İsmail b. Hammad, *es-Sıhah Tacü'l-Lüğa ve Sihahü'l-Arabiyye*, I-VI, Beyrut 1990.

CÜRCANİ, es-Seyyid eş-Şerif, *et-Tarifat*, Tah: Abdurrahman Umeyra, Beyrut 1987.

-----, *Şerhu'l-Mevakıf*, İstanbul 1918.

CÜVEYİNİ, Ebu'l- Meali, Abdulmalik, *Lumau'l-Edille fi Kavaidi Ehli's-Sünne ve'l Cemaat*, Yersiz.

ÇELEBİ, İlyas, *İslam İnancında Gayb Problemi*, MÜİFY, İstanbul 1996.

EBU HANİFE, Numan b. Sabit, *el-Fıkhü'l-Ekber*, Haz: Mustafa Öz, İstanbul 1992.

ECE, Hüseyin Kerim, *İslam'ın Temel Kavramları*, Beyan Yayınları, İstanbul 2000.

ERUL, Bünyamin, *Sahabenin Sünnet Anlayışı*, TDVY, Ankara 1999.

ESED, Muhammed, *Kur'an Mesajı*, Çev: Cahit Koytak - Ahmet Ertürk, İşaret Yayınları, İstanbul 1999.

FAZLUR RAHMAN, *Allah'ın Elçisi ve Mesajı*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 1997.

-----, *Ana Konularıyla Kur'an*, Çeviren: Alpaslan Açıkgenç, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2000.

-----, *İslam*, Çev: Mehmet Dağ - Mehmet Aydın, Selçuk Yayınları, İstanbul 1993.

GARAUDY, Roger, *İslam ve İnsanlığın Geleceği*, Türkçesi: Cemal Aydın, Pınar Yayınları, İstanbul 2000.

GAZALİ, Ebu Hamid Muhammed bin Muhammed, *İhya'u-Ulumu'd-Din*, I-V, Darü'l-Kütübi'l İlmiye, Beyrut, Trs.

-----, *İhya'u-Ulumu'd-Din*, I-IV, Tercüme: Ahmed Serdaroğlu, Bedir Yayınları, İstanbul, 1989.

GÖLCÜK, Şerafettin - TOPRAK, Süleyman, *Kelam*, Konya 1988.

GÖRMEZ, Mehmet, *Sünnet ve Hadisin Anlaşılması ve Yorumlanmasında Metodoloji Sorunu*, TDVY, Ankara 1997.

GÜLER, İlhami, *Din, İslam ve Şeriat: Aynilikler, Farklılıklar, Tarihi Dönüşümler*, İslamiyat, Şeriat Dosyası, Ankara 1998

HAMİDULLAH, Muhammed, *İslam Peygamberi*, I-II, Çev: Salih Tuğ, İrfan Yayınları, İstanbul 1993.

HANEFİ, Hasan, *Mine'l-Akide ila's-Sevre*, Beyrut 1988.

HATİBOĞLU, Mehmed Said, *Müslüman Kültürü Üzerine*, Kitabiyat, Ankara 2004.

İŞİK, Kemal, *Maturidi'nin Kelam Sisteminde İman Allah ve Peygamberlik anlayışı*, Fütüvvet Yayınları, Ankara 1980.

İBN HALDUN, Abdurrahman bin Muhammed Hadrami, *Mukaddime*, Çeviren: Halil Kendir, Ankara 2004.

İBN İŞHAK, Muhammed, *Siretü İbn İshak*, Tah: M. Hamidullah, Erzurum 1981.

İBN HİŞAM, Ebu Muhammed Abdülmelik, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, I-VI, Beyrut 1391,

İBN KUTEYBE, *Hadis Müdafası*, Ter: Mehmet Hayri Kırbaçoğlu, Kayıhan Yayınları, İstanbul 1989.

İBN MANZUR, Muhammed b. Mukerrem, *Lisanu'l-Arab*, Beyrut Tarihsiz.

İBN SAD, Muhammed, *Kitabu't-Tabakâti'l-Kebir*, I-VIII, Beyrut Tarihsiz.

İBN SİNA, Ebu Ali Hüseyin b. Abdullah, *Kitabü's-Şifa, el-İlahiyyat*, Tahkik: M. Yusuf Musa, Süleyman Dünya ve Said Zeyd, Neşr: Vezaretü's-Sakafe ve'l-İrşad. I-II. Kahire, 1960.

-----, *İsbatü'n-Nübüvvat*, Tahkik: Marmura Michael, Beyrut 1968.

-----, *Risaleler*, Çeviri: Alparslan Açıkgenç, M. Hayri Kırbaçoğlu, Kitabiyat, Ankara 2004.

İBN TEYMİYYE, *Der'u Tearuzi'l Akl ve'n-Nakl*, Neşreden: Abdullatif Abdurrahman, I-V, Beyrut 1997.

-----, *en-Nübüvvat*, Beyrut 1997.

-----, *Mecmau'l-Feteva*, Riyad 1991.

-----, *et-Tefsiru'l-Kebir*, Lübnan Tarihsiz.

İBNU'L-HÜMAM, Kemaleddin Muhammed, *Şerhu'l-Müsamere*, Matbaatü'l-Kübra, Bulak 1317.

İBNÜ'L-ESİR, *el-Kâmil*, Beyrut 1385/1965.

KARADENİZ, Osman, *İlim ve Din Açısından Mucize*, Marifet Yayınları, İstanbul 1999.

KIRBAŞOĞLU, Mehmet Hayri, *İslam Düşüncesinde Sünnet*, Fecr Yayınları, Ankara 1993.

KOÇYİĞİT, Talat - CERRAHOĞLU, İsmail, *Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri*, I-II, Ankara 1984.

KOÇYİĞİT, Talat, *Hadis İstılahları*, AÜİFY, 1985.

KUŞPINAR, Bilal, *İbni Sina'da Bilgi Teorisi*, MEBY, Ankara 1995.

MATURİDİ, Ebu Mansur Muhammed b. Muhammed, *Kitabu't Tevhid*, Beyrut 1970.

-----, *Kitabü't-Tevhid Tercümesi*, Tercüme: Prof. Dr. Bekir Topaloğlu, TDVY, Ankara 2003.

MÜSLİM, Ebu Huseyn b. Haccac el-Kuşeyri, *Sahihu Muslim*, I-V, Tahkik: M. Fuad Abdulbaki, Daru İhyai Kutubi'l – Arabiyye, Beyrut 1954.

MUSTAFA SABRİ, *Mevkifu'l-Akli ve'l-İlmi ve'l-Âlem*, Kahire 1950.

MÜTERCİM ASİM EFENDİ, *Kamus Tercümesi*, İstanbul, H. 1268.

NESEFİ, Ebu'l-Muin Meymun, *Tabsiratu'l-Edille fi Usuli'd-Din*, Tahkik: Hüseyin ATAY, Şaban Ali Düzgün, DİBY., II, Ankara 2003.

RAĞİB EL-ISFAHANÎ, Hüseyin b. Muhammed, *el Müfredat fi Garibi'l-Kur'an*, 1404. Yersiz.

OKUMUŞ, Bünyamin, *İbn-i Teymiyye'nin Peygamberlik Anlayışı*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2004.

ÖZSOY, Ömer – GÜLER, İlhami. *Sistemik Kur'an Fihristi*, Fecr Yayınları, Ankara 1998.

ÖZSOY, Ömer, *Sünnetullah, Bir Kur'an İfadesinin Kavramlaşması*, Ankara 1994.

PAZARLI, Osman, *İslam'da Ahlak*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1980.

RAZİ, Fahreddin, Muhammed bin Ömer, *en-Nübüvvat*, Tah: A. Hicazi es-Sekka, Beyrut 1406/1986.

-----, *Kitabu'l-Erbain fi Usuli'd-Din*, Haydarabad 1353.

-----, *Mefatihü'l-Gayb*, (et-Tefsirul-Kebir), I-XXXII, Kahire 1934.

-----, *İsmetü'l-Enbiya*, Kahire 1986.

SABUNİ, Muhammed Ali, *en-Nübüvve ve'l-Enbiya*, Dımeşk 1989.

SABUNİ, Nureddin Ahmed b. Mahmud b. Ebi Bekir, *Maturidiyye Akaidi*, Çeviren: Bekir Topaloğlu, DİBY, 5.Baskı, Ankara 1995.

-----, *el-Bidaye fi Usuli'd-Din*, Neşreden: Bekir Topaloğlu, Dımeşk 1979.

-----, *el-Bidaye Tercümesi*, Tercüme: Bekir Topaloğlu, Ankara 1979.

SERİNSU, Ahmet Nedim, *Kur'an nedir?*, Şule Yayınları, İstanbul 1996.

ŞEHRİSTANİ, Abdülkerim, *Kitabu Nihayeti'l-İkdam fi İlmi'l-Kelam*, Tashih: A. Guillaume, London 1934.

TABERİ, Muhammed b. Cerir, *Tarihu't-Taberi*, Matbaatü'l- İstikame, Kahire 1939.

TAFTAZANİ, Saduddin Mesud b. Ömer, *İslam Akaidi*, Haz: Süleyman Uludağ, Dergah Yayınları, İstanbul 1991.

-----, *Şerhu'l-Makâsüd*, Tah Umeyra, Abdurrahman, I-II, Beyrut 1989.

-----, *Şerhul-Akâid en-Nesefiyye*, Kahire 1939.

TİRMİZİ, Ebu İsa Muhammed b. İsa, *es-Sünen*, I-V, İstanbul 1981.

TUĞRAL, Süleyman, *Sadruşşeria'da İyilik ve Kötülük Problemi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1995.

VATANDAŞ, Celalettin, *Vahiyden Kültüre*, Pınar Yayınları, İstanbul 1991.

YAVUZ, Salih Sabri, *İslam Düşüncesinde Nübüvvet*, İnsan Yayınları, İstanbul Tarihsiz.

YAZIR, Muhammed Hamdi, *Metelib ve Mezahib*, Eser Neşriyat, İstanbul 1978.

YÜKSEL, Emrullah, *Kelam Dersleri İlahiyat ve Nübüvvet*, AÜİFY, Erzurum 1986

ZEMAŞERİ, Muhammed b. Ömer, *el-Keşşaf an Hakaiki Gavamizi't-Tenzil ve Uyuni'l-Ekavil fi vucuhi't Te'vil*, I-IV, Beyrut 1947.

TEZ ÖZETİ

KUR'AN-I KERİM'DE RİSALET KAVRAMI

Kelam İlminin önemli konularından biri de risalet meselesidir. Kur'an, peygamberlik kurumu ve bu kurumun üyeleri olan peygamberlerin konumlarını peygamberlik vasfı ve insanlık vasfı olarak net bir şekilde ortaya koymuştur. Bu durumu sahabe iyi kavramış, Hz.. Peygamberin hayatında hem sahabe hem peygamber bu anlayış doğrultusunda hareket etmiştir.

Müslümanlar, Allah'ın peygamberleri için belirlediği niteliklere başka nitelikler ilave ederek, peygamberleri insan üstü 'kutsal varlık' olarak görmüşlerdir. Bunun neticesi olarak ise peygamberlerin zatlarının öne çıkarılması olmuştur.

Peygamberleri tanımının ve anlamının ilk basamağı onların birer insan olduklarını kabul etmekten geçer. Allah'tan vahiy almalarının dışında da, peygamberlerin diğer insanlardan farklı olduğunu ileri sürenler, peygamberlerin insanlardan seçilmiş olmalarının gerekçelerini anlayamamışlardır. Bu yanlış anlayışın düzeltilmesi için Kur'an'ın ortaya koyduğu peygamber anlayışını yeniden gözden geçirmek gerekmektedir.

Peygamberlik ilahi vahye dayanan sosyal bir olgudur. Peygamber ise, esas olarak tarihi harekete geçirmeye ve onu ilahi modele göre düzenlemeye çalışan bir elçidir. Allah'ın tarihe müdahale vasıtasıdır.

Peygamberler gönderildiği toplumların ne vekili ne de bekçileridir. Onlar, Allah'ın mesajını insanlara ileten bir elçidirler. Peygamberlerin söz konusu mesaja herhangi bir ilave yapmaya ya da eksiltmeye yetkilerinin olmadığını Kuran açıkça ortaya koymaktadır.

Hem peygamberler, hem de insanlar İlahi mesaja uymak durumundadırlar. Peygamberler, Allah'tan aldıkları mesajı, nasıl topluma olduğu gibi aktarma sorumluluğunda ise, toplum da peygamberinden aldığı bu mesajı diğer insanlara

olduğu gibi aktarma sorumluluğunu taşımaktadırlar. Bu hususta İslam ümmeti peygamberin yerine geçmiştir.

THE SUMMARY OF THE THESIS

THE 'PROPHET' CONCEPT IN QUR'AN

One of the important matters in the study of Qur'an is the prophethood concept. Qur'an clearly determines the establishment of the mission of the prophet and the positions of the members of this establishment, prophets, as a prophet and a human-being. The companions of Muhammad comprehended this properly; during the prophet's life, both his companions and the prophet himself acted accordingly.

Muhammedans, adding to the qualities of the prophets determined by the God, have regarded them as beyond-human, heavenly beings. Consequently, the personality of the prophets have been highlighted.

The first step to identify and understand the prophets is to accept them as a human-being. Those who considered the prophets to be wholly different from other humans, not only in the way that they carried the God's revelations, couldn't understand the reasons why they were chosen among human-beings. To correct this misunderstanding, it is necessary to revise the prophethood concept that Qur'an states.

Being of a prophet is a social phenomenon based on the divine revelation and the prophet is a messenger who mainly tries to fix the life on Earth in motion and to adjust it to a divine modal; the prophet is a means for the God to deal with the life on Earth.

Prophets are neither the deputies nor the guards of the society they are sent to. They are the messengers to carry the God's revelation to human-beings. It is clearly stated in Qur'an that prophets aren't allowed to add anything to the message or diminish it in any way.

Both prophets and human-beings are to keep and obey to the divine message. As prophets are to carry the message to people as it is, people, too, are to carry it to other people as it is. In this respect Islam societies are to act as the Prophet himself would.